Vzgoja

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše

september 2022
Letnik XXIV/3 ▪ številka **95**
cena 5,80 eur

V žarišču: Kultura in lepo

stran 19
Naš pogovor: Valentin Inzko

stran 23
Sprejem ukrajinskega begunca

stran 39
Metoda Bal-A-Vis-X

www.mohorjeva.org

PIERRE-HERVÉ GROSJEAN

Biti pripravljen

Duhovni oprimki

Pierre-Hervé Grosjean v knjigi ponuja deset oprimkov, deset spodbud za osvetlitev konkretne poti v veri. Gre za deset meditacij, ki bralcu nudijo svetlobo, moč, tolažbo in zaupanje. Premišljevanja beremo drugo za drugo ali po vrstnem redu, ki si ga izberemo sami. Knjiga je namenjena vsem generacijam, da v njih prebudi navdušenje, da smo ustvarjeni za pravo veselje.

135 mm x 210 mm; 188 strani; 21 €

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

4. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države

ŽIVETI S KULTURNO DEDIŠČINO DANES ZA JUTRI

sobota, 19. november 2022, OŠ heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu / splet

Vabljeni predavatelji: dr. Janez Bogataj, Erika Jazbar, Janko Rožič.

Na konferenci bo sodelovalo preko 60 predavateljev iz Slovenije in tujine.

Vabljeni, da se udeležite konference in prisluhnete koristnim in zanimivim vsebinam.

Rok prijave za udeležbo: do 7. 11. 2022

Informacije, razpis in prijavnica:
DKPS, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana, 01/43-83-983
dkps.seminarji@gmail.com
www.dkps.si/izobrazevanje

VZGOJA 95
Revija za učitelje, vzgojitelje in starše
september 2022, leto XXIV/3

Ustanovitelja in izdajatelja
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije
mag. Miran Žvanut
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Belin

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2022 je 5,80 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 23 € (tujina 36 €). DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Prispevkov ne honoriramo. Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite. Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS in Ministrstvo za kulturo.

Lepota

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Ko smo bili otroci, so nas starši učili bonton. Ob srečanju s sorodniki so nas učili, da jih pozdravimo. Dati roko in pogledati človeka v oči. To starši delajo tudi danes. Bonton je ritual, ki ga človek uporablja, forma, ki izraža vsebino. Forma sama po sebi je prazna, če nima vsebine, tako kot je metoda sama po sebi le orodje, ne pa cilj pri pedagoškem delu. Pozdraviti pomeni spoštovati človeka, mu priti blizu, ga sprejeti, se mu posvetiti. Posvetiti mu svoj čas in nekaj sebe. Zato se mu približamo, mu stisnemo roko, ga pogledamo v oči. Pozdrav pomeni pripravljenost za srečanje, ustvarjanje zaupanja. Zato 'dati roko' ni samo podaja roke, ampak je kulturni izraz, je govorica. Bonton ni samo primerno vedenje, je govorica, kultura.

Otrok ne ve, katero roko naj da v pozdrav. Ponavadi pomoli tisto, ki je prosta. Starši so nas učili, da damo desno roko, 'ta lepo'. V ponarodeli modrosti desna in leva simbolno predpostavljata lepo in grdo. To izvira iz evangelija, ko sta ob Jezusu na križu visela dva razbojnika. Desni je Jezusa spoštoval, ker je vedel, da umira pravičen človek, levi se je iz njega norčeval. Prvi si je odprl pot v nebesa, ker se je pokesal svojih zločinov in grehov, drugi je ostal na poti, kamor je bil namenjen. Ena roka simbolno predstavlja pot v luč, druga predstavlja temo in dela teme. Zato je prva lepa, druga pa grda.

Grki so trdili, da je vsako bitje resnično, lepo, dobro in eno. Resnično, ker obstaja in biva. Eno, ker je povezano z izvirom vsega bivajočega. Lepo in dobro, ker deleži bistvene lastnosti izvira življenja. Človek kot simbolno bitje uporablja besedo, ki ga povezuje s pomenom izgovorjenega. Močnejša je povezava z virom bivanja, bolj jasne so besede, preprostejša in učinkovitejša je komunikacija. Besedi *kalós (καλὸς),* ki pomeni lep, in *agathós (ἀγαθός)*, ki pomeni dober, sta ključni besedi evropske tradicije. Človek želi biti lep in dober, svet in resničen, pošten in pravičen. Resničnost ga povezuje z bistvom bivanja. Če ni povezan, izgubi temeljno vez in postane prazen ter izgubljen. Brez povezanosti je bivanjsko osamljen. Karel Ozvald je pred 100 leti pedagogiko označil kot vedo o skrivnosti učlovečevanja človeka. Človek po rojstvu šele nastaja. Razvojna psihologija odkriva zakonitosti psihičnega razvoja, Ozvalda pa zanima, kako se oblikuje človek kot človek. Tudi Unescova komisija pravi: učiti se biti. Ozvald predpostavlja, da vsak izobražen človek pozna osnovne zakonitosti duhovne rasti človeka in človeških skupnosti. Ozvald si želi, da bi človek težil po 'veliko – biti' in se ne bi zadovoljil samo z 'veliko – storiti'.

Messer človekovo življenje razdeli na osem področij: čutno, vitalno, gospodarsko-tehnično (korist), znanstveno (spoznavanje resnice), umetnost (lepota), socialno (ljubezen do bližnjega, poštenost in pravica), politično (oblast) in versko (sveto). Unesco ga deli na štiri: vedeti, delati, živeti v skupnosti in biti. Zato se tudi danes lahko sprašujemo, za katero področje pripravljamo učence: za veliko delati, zaslužiti in biti prvi ali za področje postajati velik človek.

Ozvald razlikuje med civilizacijo in kulturo. Pri civilizaciji gre za intelekt, pri kulturi za celotno dušo. Po Berdjajevu se civilizacija rojeva iz človekove volje do realnega življenja, realne moči, realne sreče, ki jo predstavlja trenutna zadovoljitev, kultura pa odraža človekovo simbolnost in kontemplativnost. Da človek dela dobro, da dela lepa dejanja, ima globljo motivacijo. Kdor je v svojem srcu povezan z Lučjo, bo delal lepa, dobra dela. Kdor je v svojem bistvu povezan s svetostjo, bo deloval kot svetel, to je svet človek.

Bomo ostali na ravni civilizacije, tehničnega razvoja ali bodo naše šole kulturna središča, ki gojijo smisel za lepo in dobro, za resnično in sveto? Duhovnost se razvija v skupnostih, zato je kulturna šola lahko zibelka duhovnega učlovečevanja človeka. Pregovor pravi, da je za vzgojo otrok potrebna cela vas, skupnost. Pomemben je duh ali kultura skupnosti.

Pedagogika odnosa in resonance

… Ljubezni ne moremo popolnoma nadzorovati, zato pravimo, da nas ljubezen zadene. Ljubezni in resonance ne moremo izsiliti in jo poljubno proizvajati. Inženiring ljubezni in resonance ni možen. V odnosu resonance smo lahko samo z entiteto, ki ohrani del svoje samostojnosti, avtonomije. …

Kalokagathía

… Kalokagathía je torej lepo(st) in plemenito(st) – sinteza telesne in moralne popolnosti, etično in estetsko formiranje posameznika, harmonija telesa in duha, ki teži k temu, da je plemenita duša v plemenitem telesu. …

Izzivi disleksije

… Takšne osebe so izrazito vizualne, saj opazujejo predmet z več zornih kotov in o njem tako tudi razmišljajo. So zelo ustvarjalne, inovativne, spretne v športu ter imajo bogato domišljijo. Odlikuje jih izjemno hitro, globoko, temeljito in obsežno neverbalno razmišljanje v slikah. Zelo se zavedajo svojega okolja. …

Slovenščina v družini

… Jezik seveda ni zgolj občevalno sredstvo, temveč ima tudi močno identifikacijsko vrednost. To velja še posebej za govorce manjšinskih jezikov, ki jih odlikujeta poseben čut za jezik in prizadevanje za njegovo zaščito, saj je jezik zanje tudi močan dejavnik identitete. …

Pomen doživljanja gozda

… Majhnim otrokom ponuja pogoste, redne priložnosti za igranje na prostem, v naravnem okolju, pogosto v gozdu, ob skoraj vsakem vremenu, in to skozi vse leto. Prizadeva si spodbujati povezanost otrok z naravo. Z zunanjo igro in učenjem otroci razvijajo samozavest, neodvisnost in spoznavajo resnično življenje. …

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec:* **Lepota**

V žarišču: Kultura in lepo

5 *Robi Kroflič:* **Vpetost vzgoje v duhovno in materialno kulturo šolske skupnosti**

7 *Marijana Kolenko:* **Šola kot kulturno središče**

9 *Bojan Žalec:* **Pedagogika odnosa in resonance**

11 *Tina Weilguny:* **Kalokagathía**

13 *Gloria Orgolič:* **Kulturna raznolikost v razredu**

15 *Špela Mosbruker:* **Jezik, narava in pripovedovanje zgodb**

17 *Dušica Kunaver:* **Ali je že kdo videl Prešernov spomenik na Tromostovju?**

Naš pogovor

19 *Silvo Šinkovec:* **Valentin Inzko: Povsod živijo dobri ljudje**

Biti vzgojitelj

23 *Tina Šifrer Gazvoda:* **Sprejem ukrajinskega begunca**

25 *Lucija Ademoski:* **Izzivi disleksije**

Vzgojni načrt

27 *Branko Koderman:* **Vrednote med družino in šolo**

29 *Robert A. Jernejčič:* **Strah in pogum**

Starši

31 *Martin Kuchling:* **Slovenščina v družini**

33 *Lidija Slana:* **Vrt prijaznosti**

35 *Helena Jeriček Klanšček, Vesna Pucelj, Varineja Drašler:* **Občutja mladostnikov med pandemijo covida-19**

Področja vzgoje

37 *Milček Komelj:* **Nostalgično zatočišče v lepoti minulega sveta**

39 *Ana Senegačnik Kurnik:* **Metoda Bal-A-Vis-X**

Duhovni izziv

41 *Slavko Rebec:* **☐ x 72 = kristjani v VIZ**

Izkušnje

42 *Mateja Nastran:* **Z učenci po slovenski Jakobovi poti**

44 *Slađana Trapić:* **Pomen doživljanja gozda**

46 **Bralni namig**

48 **Iz življenja DKPS**

52 **Napovedni koledar**

53 **Nova spoznanja**

54 **Summary**

Vpetost vzgoje v duhovno in materialno kulturo šolske skupnosti

Robi Kroflič, je redni prof. obče pedagogike in teorije vzgoje na *Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.* Ožja področja njegovega znanstvenega delovanja so teorije pedagoške avtoritete in pedagoškega erosa, spodbujanje prosocialnega in moralnega razvoja otrok in mladostnikov, inkluzivno izobraževanje, discipliniranje in kaznovanje ter proučevanje umetniške izkušnje kot medija vzgoje.

Fenomenologinja Hannah Arendt je v eseju Kriza v vzgoji *vzgoji pripisala dve na prvi pogled nasprotujoči si vlogi: odgovornost za življenje in razvoj otroka ter za kontinuiteto sveta (Arendt, 2006: 190). Ostati zavezan le eni ali drugi vlogi pomeni nesprejemljivo enostranskost – ali pretirano zaščito otroka ali avtoritarno vztrajanje na zaščiti materialne in duhovne kulture, v katero so narojeni otroci.*

Hannah Arendt sklene svoj esej s pozivom: »Vzgoja je točka, na kateri se odločimo, ali dovolj ljubimo svet, da prevzamemo odgovornost zanj in ga s tem rešimo pred tistim uničenjem, ki bi bilo brez obnavljanja in prihajanja novincev in mladih neizogibno. Vzgoja pa je tudi točka, kjer se odločimo, ali dovolj ljubimo svoje otroke, da jih ne izženemo iz našega sveta in prepustimo samim sebi; da jim ne odvzamemo možnosti, da se lotijo nečesa novega, nečesa, česar nismo predvideli, pač pa jih vnaprej pripravimo za nalogo obnove skupnega sveta« (prav tam: 199).

Vzgoja ohranja kulturno tradicijo

Da gre pri vzgoji kot dejavnosti, ki skrbi za ohranjanje kulturne tradicije, zares za konfliktno dejavnost, pričajo že raziskave s preloma devetnajstega in dvajsetega stoletja (v nemškem prostoru Eduard Spranger – povzeto po Muchow, 1967, pri nas Stanko Gogala, 1931), ki opozarjajo, da se mladina kot posebna socialna kategorija pojavi v drugi polovici devetnajstega stoletja z nastankom javnega šolstva, z njo pa tudi neizbežen konflikt med kulturno tradicijo (ki jo brani šola) in novonastajajočo kulturo mladih. Velik del napetosti med odraslo in mlado populacijo gre pripisati prav rigidnosti šole, za to institucijo pa Hannah Arendt izrecno pove, da »nikakor ni svet in ne sme se pretvarjati, da je« (Arendt, 2006: 193). Pretvarjanje šole in šolnikov, da predstavljajo svet, ki ga morajo mladi sprejeti takšnega, kakršen je reprezentiran v šolskih razlagah, sproži upor mladine, ki ne zavrača vsakršne avtoritete, ampak prav to šolniško držo, ki jo opisuje metafora vzgoje kot ponotranjenja kulture (več v Kroflič, 2020) in se najbolj uveljavi v duhoslovni pedagogiki v akademskih krogih v Nemčiji in Sloveniji med obema vojnama.

Šolska kultura

Da bi torej omogočili uresničevanje temeljnih ciljev vzgoje v javni šoli, razpete med skrbjo za ohranjanje kulture in skrbjo za ustvarjanje pogojev, v katerih se bo otrok naučil vstopati v svet kot subjekt, ki z besedami in dejanji ustvarja, obnavlja svet, v katerega vstopa (Arendt, 1986; Biesta, 2017a), moramo vpeljati pojem šolske kulture. Ta obsega materialni, fizični del, ki otrokom pomeni prostor srečevanja in delovanja, ter duhovni del, ki obsega različne dimenzije medosebnih odnosov in komunikacije med vrstniki, otroki in odraslimi ter otroki in učnimi vsebinami. Ker lahko delujemo le v svetu, ki nam je ponujen za učlovečenje, sta obe dimenziji šolske kulture izjemno pomembni, v veliki meri pa sta odvisni od pedagoških nazorov odraslih – tako glede pogledov na razvoj otroka kot pogledov na to, kateri so tisti elementi kulturne tradicije, s katerimi naj bi se v času odraščanja srečal vsak posameznik, in kako jih predstaviti prihajajočim generacijam, da bi dosegli želene vzgojne učinke. Z vidika kulture gre za vprašanje, kako omogočiti stik z objektivnim duhom kulturne tradicije, da se bo ta pretvoril v subjektivni duh vzgajane osebe. Stik objektivnega in subjektivnega duha Stanko Gogala opiše s pojmom doživetja, »ki mu pomeni temelj vsake prave vzgoje,

Foto: Petra Duhannoy

oblikovanje sposobnosti osebnega doživljanja pa tudi končni cilj vzgojnega prizadevanja« (Kroflič, 2005). S pojmom doživetja Gogala povezuje osrednje pedagoške pojme, kot so »pedagoški kontakt, avtoriteta, pedagoški eros, razlika med vzgojo in dresuro, osebno prisvajanje snovi in moralnih vrednot, oblikovanje osebnega duha posameznika itn.« (prav tam), samo doživetje kot jedro vzgoje pa slikovito opiše z naslednjimi mislimi: Ono, po čemer se vzgajanje vedno razlikuje od dresiranja in od ustrahovanja, je pri vsakem človeku isto, tj. notranje doživetje, da je neko dejanje pošteno, da nekaj smem, da je nekaj dovoljeno, da je nekaj prav ali je napačno. Človek, ki je uspešno sprejel vzgojni vpliv, od koderkoli je že prišel, pa da je bil hoten in zavesten ali nehoten in naključen, je doživel v sebi neko zagledanje, neko odkritje, neko osebno spreobrnjenje, pri katerem se mu je njegova življenjska pot pokazala v novi luči, v luči neke nove vrednote, v luči religioznega odnosa do Boga, odnosa do sočloveka, v luči etičnosti itd. (povzeto po Gogala, *Življenje in vzgajanje*).

Pedagogika doživetja in pomen prvoosebne izkušnje

Vzpostavljanje šolske kulture, ki omogoča doživetje vzgajane osebe, lahko povežemo s fenomenološkim geslom, da pravo spoznanje omogoča neposreden stik s stvarnostjo, ki ni posredovan z vnaprejšnjimi sodbami. Neposredno vstopanje v odnose v šolski skupnosti, stik z materialno stvarnostjo, pa naj je to naravni pojav, ki ga želimo doživeti in razumeti, prikazan v naravnem ali laboratorijskem okolju, ali udeleženost v umetniškem dogodku v šoli ali v kulturni ustanovi, so torej situacije z najbolj prepričljivo vzgojno močjo. Šola primarno ne sme biti »reprezentant sveta«, institucija, v kateri učitelji svet pojasnjujejo, ampak prostor, ki svet prikazuje in vzgajano osebo opozarja na tisto, kar bi lahko bilo pomembno pri njenem ustvarjanju subjektivnega duha. Ta premik v razumevanju temeljnega pedagoškega dejanja opiše Gert Biesta: »Namero privesti nekoga do pomena moramo ločiti od namere privesti pomen k nekomu« (Biesta, 2017b: 45).

Poglejmo si ta premik od »pedagogike pojasnjevanja« k »pedagogiki doživetja« oziroma k »pedagogiki prvoosebne izkušnje«, kot to poimenuje Zdenko Medveš (glej Kuralt, 2021), in sicer na primeru dveh konkretnih področij vzgojnega delovanja v šoli: pri vzgoji s pomočjo umetniške izkušnje ter pri razvoju odgovornega etosa medosebnih odnosov.

Vzgoja s pomočjo umetniške izkušnje

Stik z umetnino ali udeleženost v umetniškem dogodku (kot ustvarjalec, poustvarjalec ali odjemalec umetnine) je eden najodličnejših vzgojnih dejavnikov, če ga seveda ne uporabimo predvsem kot eno od področij vednosti oziroma splošne razgledanosti. Poudarek mora biti na doživetju večplastnega metaforičnega sporočila umetnine, ki poleg sedimentacije sporočila umetnine v gledalcu, poslušalcu ali bralcu sproži inovativno iskanje subjektivnega pomena, ključnega za njegovo življenje (Ricoeur, 1991). Umetniška upodobitev (*mimesis*) namreč sproži imaginacijo, brez katere se ne moremo vživeti v upodobljeni dogodek, zagledati kontinuiteto lastnega bivanja (ki ima obliko zgodbe) niti zamisliti si življenjskih ciljev in osebnega smisla (več v Kroflič, 2017). Podpora iskanju subjektivnega pomena in deljenju pripovedi o doživetjih mora postati jedro dela z umetniškimi vsebinami, četudi ga ni mogoče »objektivno« ocenjevati na enak način, kot količino zapomnjenih informacij o umetnini.

Oblikovanje odgovornega etosa medosebnih odnosov

Tak stik z upodobljenim dogodkom ima neprecenljivo vrednost tudi za oblikovanje odgovornega etosa medosebnih odnosov. Umetnost, ki upodablja temeljne eksistencialne dileme in možne bivanjske rešitve, razpira tisto narativno vednost, brez katere ni vstopanja v spoštljiv odnos z obličjem Drugega (Levinas) niti oblikovanja razširjene zavesti, ki mi omogoča videnje dogodka iz drugih perspektiv (Kant) in stapljanje horizontov (Gadamer) (prav tam). Ista orodja, ki jih aktivira umetniško doživetje, lahko uporabimo v medosebnih odnosih ter pri reševanju konfliktov, če se odmaknemo od zgolj recipročnih idej distributivne pravičnosti (Rawls) in retributivnega sankcioniranja prekrškov. Metode restorativne pravičnosti, kakršna je mediacija, bodo namreč privedle do razrešitve konfliktov in krepitve skupnostnih vezi zgolj takrat, ko udeležene osebe premorejo zadostno mero spoštljivosti in narativne vednosti (Kroflič, 2019).

Orisani pedagoški pristopi so ključni tudi za vzpostavitev svetovnega etosa, če ga pravilno razumemo kot osnovno bivanjsko držo in ne kot še eno etično doktrino, prenosljivo na klasičen način pedagoške razlage pomena etičnih načel. Svetovni etos, opisan v zgodovinskih spomenikih svetovne religiozne in sekularne kulture, je bogato ilustriran z umetniškimi upodobitvami, ki lahko s sugestivno močjo nadomestijo tradicionalno moralko ter s tem opremijo otroka za dejaven in odgovoren vstop v svet. Gre torej za idejo, kako gradnike duhovne kulture vključiti v pripravo za vstop otroka v materialno realnost bivanja v skupnosti, pri čemer mora tudi slednja dopuščati, še več – spodbujati otrokovo udejanjanje subjektivnih predstav o dobrem in preverjanje njihove vrednosti v šolski skupnosti.

Literatura

- Arendt, Hannah (1986): *Vita Activa.* Ljubljana: Krtina.
- Arendt, Hannah (2006): Kriza v vzgoji. V Hannah Arendt: *Med preteklostjo in prihodnostjo. Šest vaj v političnem mišljenju* (str. 179–199). Ljubljana: Krtina.
- Biesta, Gert (2017a): *The Discovery of Teaching.* New York in London: Routledge.
- Biesta, Gert (2017b): *Letting art teach.* Arnheim: ArtES Press and author.
- Gogala, Stanko (1931): *O pedagoških vrednotah mladinskega gibanja.* Ljubljana: Slovenska šolska matica.
- Kroflič, Robi (2005): Osebnostna pedagogika prof. dr. Stanka Gogale. V Robi Kroflič (ur.): *Stanko Gogala, Izbrani spisi* (str. 5–25). Ljubljana: Društvo 2000.
- Kroflič, Robi (2017): Pedagoški pomen zgodbe. *Sodobna pedagogika,* 2017, letnik 68, št. 12, str. 10–31.
- Kroflič, Robi (2019): Koncepti odzivanja na nasilje med ničelno toleranco in restorativnostjo. *Šolsko polje,* letnik XXX, št. 1–2, str. 9–27.
- Kroflič, Robi (2020): Raba metafor v pedagogiki. V Robi Kroflič; Tadej Vidmar; Klara Skubic-Ermenc (ur.): *Živa pedagoška misel Zdenka Medveša* (str. 177–194). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Kuralt, Špela (2021): Če je cilj le znanje, otrok iz šole odide z glavo, oprano z znanjem (intervju z Zdenkom Medvešem). *Delo – Sobotna priloga,* 2. 10. 2021. Pridobljeno 1. 7. 2022 s spletne strani: https://www.delo.si/sobotna-priloga/ce-je-cilj-le-znanje-otrok-iz-sole-odide-z-glavo-oprano-z-znanjem/.
- Muchow, Hans Heinrich (1967): *Socialna struktura današnje mladine.* Koper: Ognjišče.
- Ricoeur, Paul (1991): Life in Quest of Narrative. V Wood, David (ur.): *On Paul Ricoeur: Narrative and Interpretation.* London: Routledge, str. 20–33.

Šola kot kulturno središče

Iluzija ali realna možnost

Marijana Kolenko, mag., prof. ped., ravnateljica *OŠ Lava* Celje. Ima izkušnje s poučevanjem, šolskim svetovalnim delom, predavanji o komunikaciji in retoriki ter pisanjem strokovnih člankov. Na *Mednarodni fakulteti za družbene in poslovne študije* predava o poslovnem bontonu.

»Šola je 'svetišče' za otroke, učitelje in starše. V svetišču se vedemo dostojno, primerno uredimo, notranje umirjamo, poglabljamo vase in v svoj duhovni svet, bogatimo, razmišljamo, rastemo, se spoznavamo, se učimo, spoštljivo komuniciramo, smo ljudje …«

S to mislijo sem nagovorila otroke, starše in učitelje prvi dan prejšnjega šolskega leta in 'ostala živa'. Misel se je porodila sama od sebe, najverjetneje kot notranji odziv na številna zunanja opažanja, kako se vedejo otroci in odrasli, pomanjkljivo spoštujejo kulturo v najširšem smislu te besede, predvsem pa se pogosto neprimerno vedejo drug do drugega, do znanja, šole kot ustanove, kar delno odseva celotna slovenska družba, ki je potrebna temeljite prenove predvsem na področju medosebnih odnosov, odnosa do kulture in umetnosti, do narodove identitete, etike in estetike, duhovnega ...

Šola je kulturno središče

Na *Osnovni šoli Lava* se še vedno zavedamo, da je šola kulturni prostor – kulturno središče, ki otrokom in zaposlenim ponuja učenje, znanje, napredek, osebno rast, socialne stike, prostor, v katerem samozavestno pokažejo svoje sposobnosti, razvijajo veščine in se učijo lepega vedenja. Zato smo že leta zavezani ustvarjanju ugodnih in kakovostnih pogojev za učenje. Sestavni del učenja je tudi opazovanje, čustveno dojemanje estetsko urejenega okolja, ki otrokom ponuja veliko možnosti za razvijanje občutka za lepoto, estetiko, celovit pogled na učenje in lastni razvoj.

Preudarno in načrtno že leta sledimo Evropskemu ogrodju etike in vrednot. Med desetimi vrednotnimi področji so tudi jasno opredeljene vrednote, ki otrokom poleg učenja, pridobivanja znanja in socializacije omogočajo tudi razvoj čustev, občutkov, predvsem pa zdravo vzpostavljanje odnosov. Velik poudarek posvečamo skrbi zase in za sočloveka, univerzalizmu, tradiciji ter kulturi, ki opredeljuje spoštovanje lepote, umetnost in kulturo, svetovni nazor/vero, spoštovanje vzgoje in drugih pridobitev človeške civilizacije …

K vzgoji za estetiko in lepoto smo pred leti pristopili zelo sistematično, načrtno in celostno, saj se zavedamo, da je čas osnovnega šolanja še posebej pomemben za celostni razvoj vsake mlade osebnosti, ki se bo razvila v celovito odraslo osebo, in da je poleg znanja in veščin nujno poudarjeno razvijati čustveno-duhovni del osebnosti.

Šola je in mora postati eno izmed najpomembnejših kulturnih središč – kulturnih žarišč, kjer se postavlja temelj za kulturo medosebnih odnosov, komuniciranja z ljudmi ne glede na položaj, izobrazbo, starost, delovno mesto; kulturno središče, v

Foto: Arhiv OŠ Lava

katerem se otroci učijo odnosa do branja, literature, umetnosti, kulture, kulturnega vedenja, izražanja, umetniškega ustvarjanja …

Estetika urejenega šolskega prostora

Urejen šolski prostor je eden izmed pomembnih pogojev za učenje, delo, raziskovanje, ustvarjanje, inoviranje, saj ponuja prijetne občutke, ki podpirajo učenje. Z estetsko urejenim okoljem učenci razvijajo občutek za lepo, se dobro počutijo in vzpostavljajo notranje ravnovesje.

Vsebinsko bogato zunanje učno okolje

Na šoli smo pred leti začeli urejati tudi zunanje površine, saj je zunanji prostor prva učilnica za otroke. Tam se zadržujejo pred vstopom v šolo, med rekreativnimi odmori, po pouku, na šolskih igriščih, na igralnih površinah. Ker otroci nezavedno posnamejo mnogo vtisov, dražljajev, podob, smo sledili načelu estetskega, predvsem pa tudi učno bogatega oblikovanja okolja, kar pomeni, da smo veliko znanja in ustvarjalnosti namenili vsebinskim učnim tablam, ki tvorijo vsebinsko bogato učno pot ob šoli. Tako smo predstavili vse svoje projekte v slikah in besedah, dodali motorično pot, ki služi harmoničnemu gibanju telesa, med prvimi v Sloveniji uredili učilnico na prostem, kolesarnico, klopi pod krošnjami dreves, ki vabijo bralce, postavili klopco prijateljstva, na kateri radi sedijo in se pogovarjajo tako otroci kot starejši v popoldanskem času. Za čisto in lepo urejeno okolico skrbijo tako učenci sami kot zaposleni z zavestjo, da nam ponuja prijetno počutje.

Premišljeno urejena notranjost šole

Notranjost šole otroke in druge vabi z mnogimi estetskimi podobami: od prekrasnih uokvirjenih slik učencev, estetsko predstavljenih pohval, zahval, diplom do ostalih dosežkov šole. Osrednji prostor avle pa je že leta velika galerija s številnimi razstavami likovnih in drugih izdelkov učencev ter ljubiteljskih slikarjev, ki ustvarjajo na šoli v popoldanskem času. Avla je prostor, v katerem potekajo vrhunske kulturne prireditve, kjer domuje naša deklica z Rastočo knjigo, kjer beremo pravljice, pripravljamo druženja, pogovore, podelitve priznanj in kjer bivajo različni navdihujoči zapisi, ki učence nagovarjajo k razmišljanju …

Pri mnogih dejavnostih sodelujejo tudi učenci. Soustvarjajo dogodke in vsebine ter se s tem učijo odnosa, predvsem pa cenijo in varujejo to, kar smo ustvarili. Na ta način učenci ponotranjijo pomen lepega in urejenega okolja, predvsem pa skrb za ponujene estetske užitke. Dokaz za to je dejstvo, da nikoli v teh letih niso poškodovali niti ene same razstavljene slike, čeprav se med odmori zadržujejo v skupnem prostoru.

Kako zagotavljamo, da je šola kulturno središče – stičišče?

Celo leto imamo skrbno načrtovane številne dejavnosti, s katerimi pri učencih od prvega razreda dalje ponujamo možnosti učenja in dojemanja umetnosti, lepote in estetike kulture.

Zelo aktivni smo v gibanju *Rastoča knjiga,* ki temelji na vrednotah odličnosti in že nekaj let izdajamo samostojne knjige, v katerih združimo razmišljanja učencev, zaposlenih, staršev, zunanjih prepoznavnih osebnosti. Prav tako smo izdali že sedmi koledar *Abeceda odličnosti, mojstrstva in etike,* ki nas vsako leto vodi po vrednotah in nas po mesecih usmerjeno nagovarja, da skrbimo za lepe odnose, lepo vedenje, dobra in pozitivna dela.

Vsako leto obujamo tradicijo in običaje pustovanja, kjer so učenci zelo aktivni pri idejni zasnovi, izdelovanju pustnih mask ter oblikovanju povorke, s katero obiščemo mestno četrt in v mestnem središču pripravimo velik dogodek za javnost.

Dolga leta pripravljamo prisrčno prireditev v mestnem središču *Poklon knjigi, lepi slovenski besedi in mestu Celju,* v okviru katere učence navajamo predvsem na kulturno obnašanje v javnem prostoru ter meščanom približamo kulturne užitke ob pesmi, glasbi, besedi in ustvarjalnosti. Na ta način otroke učimo bogatenja ljudi v okolju ter celotnega družbenega okolja, ki mu pripadajo.

Eden izmed vrhunskih likovnih dogodkov na šoli je skupna pregledna razstava ljubiteljskih likovnih ustvarjalcev in naših učencev. To je dogodek, ki učencem šole ponuja veliko estetskih razsežnosti, saj imajo ves mesec možnost opazovati razstavljena likovna dela, jih doživljati in estetsko vrednotiti.

Velik doprinos k oblikovanju celostno razvitih otrok predstavljajo številne kulturne prireditve in slavnostni dogodki, s katerimi obeležujemo različne pomembne praznike. Na slavnostnih prireditvah se učenci učijo lepega in spoštljivega vedenja, predvsem pa odnosa do umetniških ustvarjalcev.

Z vsem kulturnim bogastvom, ki ga učenci doživljajo v devetih letih osnovnega šolanja, zagotavljamo, da šola ni le prostor za izobraževanje, kjer učenci pridobivajo znanje, tekmujejo, kdo bo boljši in uspešnejši, kar se je zadnja leta zelo poudarjalo, temveč pomemben prostor, v katerem se učenci učijo lepih odnosov, spoznavajo umetnost, kulturo, estetiko, vrednote, občutke, čustva …

Zaključna misel

Osnovne šole so se s prehodom na devetletko zelo spremenile. Predvsem so se spremenila pričakovanja in usmerjenost v rezultate ter dobre ocene. A osnovne šole, ki smo ohranile pravo razmerje med dosežki in ostalim bogastvom dejavnosti, ki otrokom omogoča celovit razvoj, ki smo ohranile bogato kulturno ustvarjalnost, ki delujemo po zdravih načelih vzgojnega prizadevanja, delujemo po načelih Unescovih šol, lahko samozavestno ugotavljamo, da smo na dobri poti do šole kot kulturnega središča. Pomeni, da to ni le iluzija, temveč realna možnost. Vse to pa zahteva izjemno premišljeno načrtovanje in snovanje dejavnosti tako ravnateljev kot učiteljev, da znajo umestiti med učne načrte tudi dejavnosti, ki otroke čustveno in duhovno bogatijo. Vzgoja za lepo vedenje, za kakovostne medosebne odnose, za lepoto in estetsko doživljanje, za umetnost in kulturo, za razumevanje kulturnega pluralizma, za človečnost … je velik izziv tudi za šolo prihodnosti. A še vedno je dosegljiv ideal, predvsem pa glede na družbene in svetovne razmere nujna potreba.

Pedagogika odnosa in resonance

Bojan Žalec, red. prof. dr., filozof, je predstojnik *Inštituta za filozofijo in etiko na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani,* redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* (sedež v Salzburgu), avtor 170 znanstvenih publikacij, od tega sedmih samostojnih znanstvenih knjig.

V tem članku bom predstavil teorijo edukacije, ki temelji na teoriji resonance, ki jo je razvil nemški filozofični sociolog Hartmut Rosa (Rosa, 2019; Žalec, 2021a; b). Izraz edukacija uporabljam v pomenu, ki zajema tako vzgojo kot izobraževanje. V nadaljevanju bom najprej podal oris Rosove teorije resonance, potem pa predstavil uporabo te teorije na področju teorije edukacije.

Pojem resonance, njene bistvene značilnosti

Po Rosovi opredelitvi je resonanca odnos človeka s svetom, ki ima štiri bistvene sestavine oz. značilnosti. Te veljajo za obe strani, ki sta v resonanci: 1. vzajemna aficiranost, dotaknjenost; 2. lastno učinkovanje; 3. preobrazba; 4. nerazpoložljivost (Žalec, 2021a: 827–828). V resonanci smo takrat, ko se nas nekaj dotakne, ko nismo ravnodušni. Dober primer tega je ljubezen ali pa prevzetost nad 'čudeži' narave, lepoto umetnine itd. Lastno učinkovanje pomeni, da v odnosu resonance nobeden od deležnikov ni samo pasiven, ni samo objekt, ampak je vedno tudi dejaven, izvaja lastno učinkovanje na drugega deležnika. To se dogaja na primer v resničnem dialogu, ki je vzorčen primer resonance. O dialogu ne moremo govoriti, če nekdo samo posluša in sprejema, drugi pa le govori. Na primeru dialoga lahko pokažemo tudi, da resonanca ni samo ujemanje, skladnost, harmonija, konsonanca, ampak je vedno tudi nasprotje, disonanca. Kjer obstaja popolno ujemanje, popolna konsonanca, tam dialog ni potreben in je nesmiseln. Za dialog je potrebno neko neskladje, neka različnost, nasprotje. Potrebno je, da vsaka stran govori in da govori s svojim glasom. Vendar pa to še ni dovolj za dialog. Ta glas mora priti do drugega in se ga dotakniti, glas drugega pa mora priti do mene. Dialog in resonanca na splošno sta vedno dvosmeren in obojestranski proces. Nadalje pravi dialog pomeni, da sta oba deležnika v dialogu oz. po njem bolj ali manj spremenjena, da sta doživela določeno preobrazbo. Primer resonance je vzajemna ljubezen. Pri njej so lepo razvidne vse tri bistvene značilnosti resonance: vzajemna dotaknjenost, lastno učinkovanje in preobrazba obeh deležnikov. Ljubezen, ki nas ne spremeni, po kateri smo isti kot pred njo, ni prava ljubezen. Z ljubeznijo pa lahko ponazorimo še četrto bistveno značilnost resonance: nerazpoložljivost. To pomeni, da nam entiteta, s katero smo v resonanci, ni popolnoma na razpolago, da z njo ne moremo poljubno razpolagati, je kontrolirati, jo upravljati itd. To je lepo vidno pri ljubezni. Ljubezni ne moremo popolnoma nadzorovati, zato pravimo, da nas ljubezen zadene. Ljubezni in resonance ne moremo izsiliti in jo poljubno proizvajati. Inženiring ljubezni in resonance ni možen. V odnosu resonance smo lahko samo z entiteto, ki ohrani del svoje samostojnosti, avtonomije. Resonanca vključuje določeno avtonomijo in hkrati delno izgubo avtonomije deležnikov v odnosu. Oboje je prisotno v pristni vzajemni ljubezni.

Foto: Alenka Veber

Nasprotje resonance Rosa imenuje odtujenost, s tujko alienacija (Žalec, 2021a: 829). Odtujenost v Rosovem smislu je brezodnosni 'odnos'. To je 'odnos', v katerem so osi ali kanali resonance mrtvi, nemi ali zamašeni. Glas drugega ne pride do nas, do drugega smo ravnodušni ali pa ga obravnavamo kot mrtvo stvar, kot goli predmet za našo uporabo in manipulacijo, kot golo sredstvo. Tako imamo do narave,

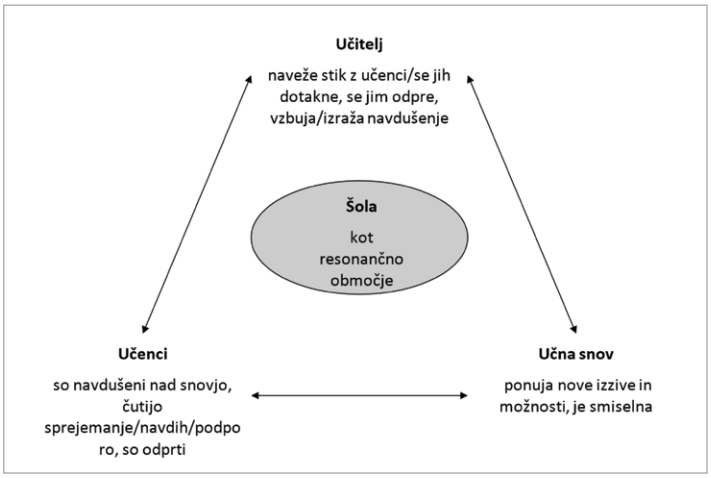

Slika 1: Uspešen pouk kot trikotnik resonance

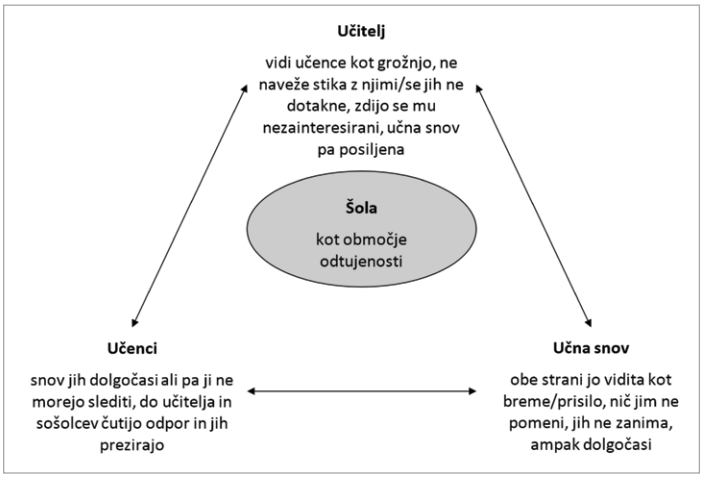

Slika 2: Neuspešen pouk kot trikotnik odtujitve

če smo z njo odtujeni, zgolj izkoriščevalski odnos. Drug primer je depresija, ki jo Rosa opredeli kot skrajni primer odtujenosti, tj. mrtvosti, nemosti resonančnih osi depresivne osebe s svetom.

Rezilientnost vključuje resonanco: prava edukacija je edukacija za resonanco

Naslednje pomembno dejstvo o resonanci je, da človekova rezilientnost vključuje oz. predpostavlja resonanco (Žalec, 2021c). Za rezilientnost[1] žal zaenkrat nimamo ustreznega prevoda, zato uporabljam izposojenko. Rezilientnost lahko prevedemo kot trdoživost, odpornost, tudi vzdržljivost. Vendar moramo biti pazljivi, da te izraze prav razumemo. Prava prispodoba za rezilientnost ni kakšen robusten tank ali hrast, ampak nežen grmič, ki se v viharju upogne, potem pa se vrne nazaj v položaj in stanje pred viharjem. Človek je rezilienten samo, če je v resonanci. To lahko razumemo, če upoštevamo, da je rezilientnost več kot zaščitenost pred poškodbo ali prizadetostjo. Vemo, da to ni mogoče, saj ni mogoče živeti pod steklenim zvonom. Človeka moramo pripraviti, da bo preživel kljub preizkušnjam, ki ga bodo poškodovale, ranile. To pa bo zmogel, če bo opremljen, da bo kos preizkušnjam. Taka oprema so kreposti, kot so vera, upanje in ljubezen. Vse te kreposti pa predpostavljajo resonanco in s tem ranljivost. Cilj edukacije je oblikovanje človeka, da bo kos življenjskim preizkušnjam. Tem bo kos lahko, če bo imel vero, upanje in ljubezen. Vse tri predpostavljajo resonanco. Zato ne rečemo zgolj, da je prava vzgoja vzgoja za kreposti, ampak je prava vzgoja tudi vzgoja za resonanco. Prava vzgoja mora v človeku razvijati in utrjevati zmožnost resonance, dispozicijsko resonanco. Dejali smo že, da resonance ne moremo kontrolirati, ona 'svojeglavo' pride in gre. Na to, da bo posameznik v resonanci, torej ne moremo neposredno vplivati. Lahko pa v njem oblikujemo zmožnost in občutljivost za resonanco in poskrbimo, da ta v njem ne bo zamrla. Zato je prava vzgoja vzgoja za zmožnost za resonanco. Ne nazadnje moramo omeniti, da merilo kakovosti življenja niso materialne dobrine, položaj, ugled, pozicije moči, ampak kakovost odnosov. Človek je bitje odnosov, zato v prvi vrsti potrebuje ustrezne odnose. Resonanca je temelj vseh dobrih odnosov. Zato je po mnenju Rosa človek bitje resonance, ki ima po svoji naravi zmožnost za resonanco, teži k resonančnim odnosom in se poskuša izogniti puščavam odtujenosti. Prava edukacija naj bi človeka usposobila za dobro življenje. To pa spet pomeni, da je prava edukacija edukacija za resonanco, saj je resonanca temelj dobrega življenja. Ne nazadnje pa ima resonanca še eno pomembno etično lastnost: sam lahko živim dobro samo, če tudi drugi živi dobro, saj sem sam lahko v resonanci z drugim samo, če je tudi on v resonanci z menoj. To pa pomeni, da mi skrb za moje dobro življenje nalaga skrb za dobro življenje drugega. Etika resonance je etika vzajemnosti.

(Ne)uspešnost edukacije v obliki trikotnika resonance oz. odtujenosti

Po tem splošnem orisu teorije resonance in njej ustrezne filozofske antropologije in etike se malce podrobneje posvetimo še resonančni teoriji edukacije. Rosa jo nazorno predstavi z dvema trikotnikoma (Rosa, 2019: 242–243). Prvi je trikotnik resonance, drugi pa odtujenosti. Trikotnik resonance predstavlja uspešno edukacijo, trikotnik odtujenosti pa neuspešno.

Med vsemi tremi oglišči trikotnika mora obstajati resonanca, da je lahko edukacija po merilih resonančne teorije zares uspešna. Da do tega pride, morajo biti izpolnjeni štirje pogoji (Rosa, 2019: 245):

1. Učitelj in učenci morajo biti sposobni doseči drug drugega. To pa terja, da učitelj verjame, da ima nekaj pomembnega povedati svojim učencem, da je pomembno, da jim to posreduje in da oni to slišijo. Podobno velja za učence. Tudi oni morajo biti prepričani, da so pomembni, da so njihovi odzivi pomembni, da lahko nekaj prispevajo. Če tega prepričanja ni, os resonance ne more zaživeti. To implicira, da so učenci prosti strahu pred odzivanjem in sodelovanjem. Učenci in učitelji morajo torej imeti potrebno stopnjo prepričanja o svojem lastnem učinkovanju ter medsebojnega zaupanja. Morajo biti pripravljeni in si želeti doseči drug drugega in biti prepričani, da je to mogoče. Brez tega prepričanja resonanca ni mogoča.

2. Drugi pogoj je, da učna snov, ki jo učitelj posreduje, nagovarja tudi samega učitelja in se njemu samemu zdi pomembna. Samo tako bo lahko prepričan, da ima nekaj pomembnega povedati, (pre)dati, posredovati učencem. Samo tako bo prepričljiv pred učenci in jih bo lahko navdihnil.
3. Učenci morajo odprto pristopati k snovi, biti morajo pripravljeni, da se z njo zavzeto ukvarjajo in da se jih dotakne, da jih 'gane', jim pride do živega, jih premakne. Morajo imeti zaupanje, da lahko snov pripravijo do tega, da jim spregovori. Otrok, ki doživlja šolo kot območje odtujenosti, ni zmožen take pripravljenosti oz. odprtosti.
4. Ugotovili smo, da mora za dogajanje resonančne edukacije obstajati resonanca med učiteljem in snovjo, med učenci in snovjo ter resonanca med učiteljem in učenci. A to še ni dovolj. Obstajati mora tudi resonanca med učenci samimi. To je četrti pogoj za dogajanje trikotnika resonančne edukacije, saj se odprtost za resonanco lahko razvije samo, če to omogoča oz. dopušča ozračje v razredu.

Opombe

1 Za podrobnejšo pojasnitev rezilientnosti in njene povezanosti s (teologalnimi) krepostmi gl. Žalec, 2020.

Literatura

- Rosa, Hartmut (2019): *Resonance: A Sociology of Our Relationship to the World.* Cambridge: Polity Press.
- Žalec, Bojan (2020): Rezilienca, teologalne kreposti in odzivna Cerkev. *Bogoslovni vestnik 80,* št. 2, str. 267–279. Pridobljeno 4. 7. 2022 s spletne strani: https://www.teof.uni-lj.si/zalozni-stvo/bogoslovni-vestnik/bogoslovni-vestnik-80-2020-2, DOI: 10.34291/BV2020/02/Zalec.
- Žalec, Bojan (2021a): Bivanjsko upanje, smisel in resonanca. *Bogoslovni vestnik 81,* št. 4, str. 825–834. Pridobljeno 5. 7. 2022 s spletne strani: https://www.teof.uni-lj.si/uploads/File/BV/BV2021/04/Zalec.pdf, DOI: 10.34291/BV2021/04/Zalec.
- Žalec, Bojan (2021b): Religija in narava v luči Rosove teorije resonance. *Poligrafi: revija za religiologijo, mitologijo in filozofijo 26,* št. 103/104, str. 5–22. ISSN 1318-8828. Pridobljeno 5. 7. 2022 s spletne strani: http://ojs.zrs-kp.si/index.php/poligrafi/article/view/298/344, DOI: 10.35469/poligrafi.2021.298.
- Žalec, Bojan (2021c): Resonance as an integral part of human resilience. *XLinguae 14,* št. 3, str. 139–150. Pridobljeno 6. 7. 2022 s spletne strani: http://www.xlinguae.eu/issue-n_3_2021.html.

Kalokagathía

Kulturni cilj antične vzgoje

Tina Weilguny, profesorica latinskega jezika in književnosti ter teologije. Na OŠ *Alojzija Šuštarja v Zavodu sv. Stanislava* poučuje klasično kulturo in klasično kulturo z latinščino.

Foto: Petra Duhannoy

V sodobni družbi zahodnega sveta lahko opazimo, da si otroci in najstniki svoje ideale oblikujejo na podlagi tega, kar srečujejo na socialnih omrežjih. Večina teh idealov temelji na formi, na zlahka zaznavni zunanji lepoti, ki vse prevečkrat skriva notranjo stisko, notranjo 'nelepoto'. Različne aplikacije najstnikom celo promovirajo 'nekulturno' obnašanje, nad katerim se marsikdo upravičeno zgraža. Kljub temu da živimo tisočletja stran od antičnih civilizacij, nas te znova in znova učijo tudi o današnjem svetu in podajajo odgovore na sodobna vprašanja.

Etimološki in socialno-zgodovinski vidik kulture

Beseda kultura izhaja iz latinščine. Tako kot ima beseda v slovenščini več pomenov, je tudi latinski glagol *colo,* iz katerega beseda izhaja, večpomenski. Prvotno pomeni 'obdelujem' (polje), pomeni pa tudi 'spoštujem, čislam', kar se prenese tudi na latinski samostalnik *cultura* s pomenom 'vzgoja, izobraževanje, čaščenje, spoštovanje'. Neposredno s kulturo je povezan tudi glagol kultivirati, ki z enakim etimološkim izhodiščem v svojem izvoru pomeni »pripravljati zemljo za rast rastlin; načrtno se ukvarjati s čim, navadno z namenom doseči boljšo, popolnejšo obliko« (Snoj, 2015). Pomeni tudi 'krepiti, razvijati, utrjevati'. Tako se starši in pedagogi trudimo kultivirati otrokov značaj, njegove sposobnosti. Enako kot kultiviramo rastline in se trudimo za njihovo boljšo, popolnejšo obliko, se pri vzgoji trudimo, da vzgajamo kulturne posameznike.

Predstave o tem, kaj je kultura in kaj je kulturno (obnašanje), so se v zgodovini razlikovale. Ozvald (2000), ki je pisal pred 100 leti (*Kulturna pedagogika* je še danes zanimiva), je strogo ločil med kulturo in civilizacijo. Menil je, da je za duhovno rast človeka ključno, katere vrednote so pomembne v posamezni dobi. Kulturo je opredelil kot posameznikovo ustvarjanje znamenitih del ali odkrivanje velikih vrednot na različnih življenjskih področjih, ob čemer se oplajajo tudi ostali člani družbe. Elena Nikityuk, ena sodobnejših raziskovalk kulturne vzgoje v antiki z državne univerze v St. Petersburgu, bi temu smotrno dodala, da ima kultura, posebej v kontekstu izobraževanja, na vsaki stopnji zgodovinskega razvoja pomembno vlogo pri postavljanju sistema individualnih in kolektivnih vrednot (Nikityuk, 2019).

Če pogledamo na kulturo v kontekstu vzgoje, je osrednja poteza starogrške miselnosti obrat proti občečloveški vzgoji. Pri njej zaznamo težnjo po tem, da se človek izoblikuje telesno in duševno (Ozvald, 2002). Veliki filozofi antične Grčije so se ukvarjali s tem, kako vzgojiti popolnega državljana, kako mu omogočiti, da doseže popolno srečo v življenju po vrlinah, zato ni čudno, da je bil za njih človek – član dovršene popolne oblike skupnosti, tj. države – civilizirano, kulturno in kultivirano, vzgojeno bitje šele kot *polites,* kot državljan. Tako je v Platonovem in Aristotelovem svetu vzgoja glavna naloga države in predmet njene zakonodaje (Autor, 2003).

Paideía in njen ideal kalokagathía

Platon je zapisal, da najplemenitejše duše postanejo najslabše, če so deležne slabe vzgoje. S tem je jasno nakazano mišljenje starih Grkov, da plemenitost in kulturnost nista stvar vrojenih predispozicij, ampak stvar načrtnega dela. Ko je govora o vzgoji in izobraževanju, se pri njih srečujemo z izrazom *paideía. Paideía* je izraz, ki po mnenju Realeja (2013: 159) »izvirno in v svojem splošnem pomenu označuje vrsto oblikovanja dečka (pais), ki je najprimernejša, da mu bo omogočila rast in dovolila postati mož«. Tovrstna vzgoja in izobraževanje sta bila sprva gimnastično-glasbenega značaja. Funkcija gimnastične in glasbene vzgoje je bila v tem, da človeka 'spravi v red', ga kultivira in socializira. Cilj te vzgoje je bila *kalokagathía* (*kalós* – lep, *agathós* – dober, plemenit).

Vsebine in cilji vzgoje so se v zgodovinskem in družbenem razvoju spreminjali. V arhaični dobi je bil poudarek na glasbeni izobraženosti in vzgojenosti ter na lepem telesu atleta, v klasični in helenistični dobi pa so poudarjali vzgojo uma. Tudi sam pojem *paideía,* ki je bil sprva izrazito telesno utemeljen, je preko zgodovinskega razvoja filozofskih besedil postopoma dobil pomen vzgoje, duhovne izpopolnitve ali oblikovanja človeka v njegovi najvišji vrednosti. Kljub tem spremembam razumevanja procesa vzgoje je *kalokagathía* v celotni dobi označevala predstavo končne in dovršene oblike, ki jo odrasel človek (moški) pridobi na osnovi določenih vsebin in vrednot v procesu vzgoje in izobraževanja (prim. Autor, 2003 in Reale, 2013).

Izraz *kalokagathía* ali ustaljena zveza *kalòs kagathós* združuje dva pridevnika, in sicer *kalós (καλὸς),* ki pomeni 'lep', in *agathós (ἀγαθός),* ki pomeni 'dober, plemenit'. Med njima se skriva skrajšan veznik *kaí,* ki pomeni 'in'. Omenjena prevoda za besedi *kalós* in *agathós* sta dobesedna, obstajajo pa različni pogledi in razlage uporabe obeh pridevnikov. Veliko je odvisno od obdobja in konteksta. Tako so se recimo Atene pri razumevanju tega pojma razlikovale od Šparte. Pri Atencih je pojem *kalokagathía* označeval idealnega človeka in državljana, ki je lep, razgledan, hraber in plemenit, medtem ko je v Šparti označeval idealnega vojaka, ki je bil predvsem fizično pripravljen in pogumen (Nikityuk, 2019).

Pri Platonovem sodobniku Ksenofontu, ki poleg Tukidida pojem *kalokagathía* razvija v največji specifičnosti, »dobro« označuje popolnost duha, »lepo« pa popolnost telesa. *Kalokagathía* je torej lepo(st) in plemenito(st) – sinteza telesne in moralne popolnosti, etično in estetsko formiranje posameznika, harmonija telesa in duha, ki teži k temu, da je plemenita duša v plemenitem telesu. Preplet in težnjo po posedovanju lepega in dobrega najdemo tudi pri Rimljanih, v frazi *mens sana in corpore sano,* ko Juvenal izpostavlja, katere vrline so pomembne v življenju.

Če se ozremo še na velika filozofa grške antike – Platona in Aristotela – tudi pri njiju najdemo uporabo besede *kalokagathía*. Z njo označujeta rezultat vzgoje in izobraževanja. To je vzor skladno formiranega moškega, v njunem kontekstu torej dobrega državljana in človeka. Če je pri Platonu ustrezna formiranost pogoj za plodno in simbiotsko vključevanje v družbo v svoji primarni vlogi, Aristotel pravi, da »krone vrlin« ni mogoče doseči brez telesne in duševne lepote; osrednji cilj srečnega življenja pri Aristotelu temelji prav na življenju po vrlinah. Bistveno je, da človek v procesu vzgoje in izobraževanja razvije etične, umske in estetične lastnosti, pa tudi zmožnosti, ki so pri odraslem človeku osnova za vključevanje v civilizirano družbo državljanov (Autor, 2003).

Antični ideal danes

Ali današnja vzgoja in izobraževanje še težita k oblikovanju otrokove 'pomanjkljive' narave, k njenemu kultiviranju? Je cilj naše vzgoje harmoničnost telesa in duha, urejenost duše oz. narave, ki se kaže v razumni in etični drži? Ali če povzamemo z eno besedo – je naš cilj še vedno *kalokagathía*?

Zdi se, da bi bilo pri oblikovanju procesa vzgoje in izobraževanja nujno večje zavedanje okolja mladostnikov in tudi odzivanje na nekatere 'konkurente' izobraževalnih ustanov. Šola tekmuje z družabnimi omrežji, kjer se pogosto poudarja le zunanja lepota brez prave vsebine. Vprašanje plemenite duše v plemenitem telesu tam nima mesta. In če je močna konkurenca šoli v številnih na klik ali dotik dosegljivih alternativah, je morda še večja nevarnost, da sama zavrača svojo vlogo. Če je bila Platonova in Aristotelova država monopolist in absolutist, kar se tiče vzgoje, je vprašanje vzgoje danes v večji meri v domeni družin in drugih deležnikov, večkrat tudi brez neke jasne vizije in usmeritve. Razdrobljenost nalog in odgovornosti glede vzgoje lahko vodi tudi v neprevzemanje odgovornosti s strani katerегakoli od resnično relevantnih deležnikov, v relativizacijo in posledično razvrednotenje temeljnih vrednot ali kulturnih norm pod okriljem navideznega pluralizma.

Vprašanje je, ali je današnji šolski sistem naravnan k vzgoji kulturnih posameznikov. Če so pomembni zgolj znanje ali ocene, potem v resnici ne gledamo na človeka v celoti. V tem primeru nam ocene predstavljajo zunanjo lepoto, ob poudarjanju katere zanemarjamo vprašanje, kakšen je otrok kot človek. Lahko je popolnoma nekultiviran, pa ima lepe ocene in bo to staršem dovolj. Vprašanje je, kam nas to dolgoročno pelje. Brez etične formiranosti, kultiviranosti posameznikov ustvarjamo nefunkcionalno družbo.

Pri vprašanjih o odločitvah za vzgojno delovanje ne govorimo o vzgojnih ukrepih v šolah, ki lahko učinkujejo kratkoročno. Če se ukvarjamo z vprašanjem kultivacije, gre za nek notranji gib, notranjo etično držo, ki jo posameznik med vzgojo in izobraževanjem v šoli ob sodelovanju in podpori drugih deležnikov ponotranji. Na tak način se zna brez zunanje prisile kjerkoli kulturno obnašati.

Za anekdotično ilustracijo, ki ne želi biti preveč črnogleda, ampak želi zgolj predstaviti aktualizirano podobo naše dobe, lahko vzamemo trend, ki ga je na družabnih omrežjih izzval julija 2022 v ZDA premierno predvajani film *Minioni: Grujev vzpon* – #Gentleminions. Gre za TikTok izziv, ki od mladostnikov terja, da se za obisk kinopredstave oblečejo uglajeno – kot 'gentlemani', obnašajo pa kar se da nemogoče in neprimerno – kot minioni.

#Kalokagathía ali #Gentleminions? Zavesten trud za usklajenost lepega in dobrega, zunanjega in notranjega ali dopustitev nezavednega propadanja generacij v potrošniško spodbujani disforiji med notranjim doživljanjem in pozunanjenimi ideali?

Otroke in mladostnike lahko usmerimo v grški ideal *kalokagathía,* če ga uspemo kot #Kalokagathía prenesti v naš čas in ga prepoznati kot ideal, vreden naših prizadevanj. V primeru, da nam uspe, bomo lahko ponosni na svoje otroke, ki bodo uresničili svoj potencial in imeli možnost živeti bolj izpolnjeno življenje, kot jim ga ponujajo površni ideali hipnih dražljajev družabnih omrežij.

Literatura

- Autor, Oskar (2003): *Paideia: humanistično pedagoško bistvo paideia in njegovo uresničevanje v vzgojno-izobraževalni praksi antičnih Grkov.* Maribor: Zora.
- Nikityuk, Elena (2019): Kalokagathia: to a Question on Formation of an Image of the Ideal Person in Antiquity and During Modern Time. *Studia Antiqua et Archaeologica,* 25(2): str. 429–442. Pridobljeno 15. 7. 2022 s spletne strani https://www.scribd.com/document/475985855/Elena-NIKITYUK-Studia-Antiqua-et-Archaeologica-25-Kalokagathia-pdf.
- Ozvald, Karel (2000): *Kulturna pedagogika: kažipot za umevanje včlovečevanja.* Ljubljana: Jutro.
- Ozvald, Karel (2002): *Zgodovina pedagoške kulture v antični dobi: ali kako je človeški duh rasel iz početka in rase še sedaj.* Ljubljana: Jutro; Nova Gorica: Branko.
- Reale, Giovanni (2013): *Zgodovina antične filozofije. V. zvezek: slovar, kazala in bibliografija.* Ljubljana: Studia humanitatis.
- Snoj, Marko (2015): *Slovenski etimološki slovar.* Pridobljeno 15. 7. 2022 s spletne strani: https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=193&View=1&Query=%2A.

Kulturna raznolikost v razredu

Gloria Orgolič, je študentka specialne in rehabilitacijske pedagogike na *Pedagoški fakulteti v Ljubljani* in avtorica več člankov.

Učitelji 21. stoletja se zagotovo v določenem obdobju svojega delovanja srečajo z učenci iz različnih kultur oziroma z učenci z različnimi ozadji. Vsak od njih potrebuje določen pristop k učenju, ki je edinstven zanj oziroma za njegovo lastno kulturo. Preden začnemo razmišljati o večjih spremembah v razredu v povezavi s kulturno raznolikostjo, pa moramo razumeti pojem kultura.

»Kultúra […] skupek dosežkov, vrednot človeške družbe kot rezultat človekovega delovanja, ustvarjanja […] // človeško delovanje, ustvarjanje, katerega rezultat so ti dosežki, te vrednote […]« (Fran, 2014).

Kultura

Kultura, kot lahko preberemo v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika*, je skupek dosežkov, vrednot človeške družbe kot rezultat človekovega delovanja, ustvarjanja. To pomeni, da je kultura vsakemu posamezniku edinstvena ter lastna, zato jo moramo kot tako tudi sprejemati. Če bi poenostavili pomen kulture, bi lahko rekli, da so to vse lastnosti, po katerih se posamezniki razlikujejo od drugih. Lastnosti, o katerih govorimo, so: rasa, etnična pripadnost, spol, spolna usmerjenost, socialno-ekonomski status, sposobnosti, starost, versko prepričanje ter politično prepričanje. Vsi ti dejavniki skupaj vplivajo na to, kako se učenci sami, učitelji ter vsi drugi srečujejo s svetom in kako ga pojmujejo (Kampen, 2020).

Raznolikost

Kadar govorimo o kulturni raznolikosti v razredu, se je smiselno vprašati, kakšne koristi prinaša večja kulturna raznolikost. Raznolikost, vezana na strokovno znanje, ima več kot očitne prednosti. Ne bi pomislili na izdelavo novega avtomobila brez inženirjev, oblikovalcev in nadzornikov kakovosti. Kaj pa socialna raznolikost? Kakšne prednosti prinašajo razlike v rasi, narodnosti, spolu in spolni usmerjenosti? Po prebiranju različnih raziskav lahko pridemo celo do zaključka, da je socialna raznolikost lahko prej težava kot pa prednost. Zasledimo lahko občutke neugodja, grobe interakcije, pomanjkanje zaupanja, več konflikto v, manjšo povezanost ter večjo zaskrbljenost v zvezi z nespoštovanjem. Torej, kje so potem prednosti večje raznolikosti (Phillips, 2014)?

Tema naslednjega Žarišča:

Poklici v krizi

Foto: BS

V prvi vrsti raznolikost krepi ustvarjalnost. Spodbuja iskanje novih informacij in perspektiv, kar vodi k boljšemu odločanju in reševanju problemov znotraj skupine. Raznolikost lahko vodi tudi do novih odkritij in prebojnih inovacij, do katerih v razredu z manjšo raznolikostjo morda nikoli ne bi prišli. Že sama izpostavljenost raznolikosti lahko spremeni način razmišljanja učencev (Phillips, 2014).

Kulturna raznolikost torej izboljšuje vsesplošni kognitivni razvoj učencev, zato je spodbujanje le-te zelo dobrodošlo. Kako lahko učitelj v razredu sploh spodbuja kulturno raznolikost? Na kaj mora biti pozoren? Kje sploh začeti? Kampen (2020) navaja kar sedem pristopov, kako se lotiti spodbujanja raznolikosti v šoli oziroma v razredu.

Spodbujanje raznolikosti

Prvi pristop je ponovno ocenjevanje oziroma evalvacija učnih gradiv. Konkretno se lahko osredotočimo na vprašanje, čigave zgodbe pripovedujemo. Zlasti pri poučevanju družboslovja se učna gradiva lahko pretežno osredotočajo zgolj na bele srednjerazredne in zahodne moške. Namesto da vedno znova uporabljamo enak model osebe, vključimo literaturo avtorjev, ki opisujejo tudi druge razrede, druge rase, drug spol. Pri zgodbah moramo biti pozorni tudi na zgodovino; preverimo, ali manjka morda enakost spolov, kako je glede priseljevanja in zgodb Latinoameričanov ter Indijancev. Pozorni smo na vključevanje vseh, tudi zgodbe brezdomcev ne smejo ostati neslišane (Kampen, 2020).

Drugi pristop govori o spoznavanju učencev, ki jih poučujemo. Vsak učenec je po svoje edinstven, zato lahko to uporabimo kot izhodišče za razvoj kulturne raznolikosti ter inkluzije v šolski kulturi. Vzeti si moramo čas, da spoznamo učence: od kod prihajajo, kakšen je njihov socialno-ekonomski status, ali z lahkoto dosegajo akademska znanja ali imajo pri tem težave, kako se razumejo z vrstniki itd. Začnemo lahko z enostavnim petminutnim odmorom, ki ga preživimo z učenci v razredu ali na hodniku, s tem pa jim damo vedeti, da se lahko obrnejo na nas v primeru kakršnihkoli težav. Navsezadnje je izredno pomembna tudi komunikacija med učitelji; s tem jih spodbudimo k razmisleku o tematiki in nadaljnjih dejanjih (Kampen, 2020).

Del podpore v razredu je ustvarjanje varnega prostora, v katerem lahko učenci in učitelji govorijo o vprašanjih diskriminacije, kako ta vplivajo na njih osebno, na razred in na celo šolo. Večkrat ko se bodo učenci pogovarjali o kulturni raznolikosti, manj se bodo obotavljali izpostaviti diskriminacijo in se bodo nanjo tudi pravilno odzvali. Zagotovo se moramo izogibati obstoječih stereotipov, kot je na primer »fantje bodo fantje« za opravičevanje seksizma ali agresije. Vsakršni komentarji morajo biti ustrezno kaznovani, o tem pa morajo biti obveščeni tudi starši. Ravnati se moramo po reku »pravično ne pomeni enako«. Pravično torej pomeni, da vsak učenec dobi vse, kar potrebuje za osebni in akademski uspeh (Kampen, 2020).

O ciljih raznolikosti morajo biti seznanjene tudi družine. Na mestu so zagotovo vprašanja, ali imajo kakšne pomisleke ter na katerih področjih je treba kulturno raznolikost bolj poudariti. Pomembni so tudi stiki s čim širšo okolico in s tem tudi s čim širšim krogom ljudi, ki pripadajo različnim kulturam. Skupnostna akcija zbiranja hrane, izdaja papirnatih ali elektronskih šolskih novic in organizacija dogodkov ter večer za starše ali družine lahko prispevajo k sprejemanju raznolikosti in hkrati tudi k seznanjanju s tematiko (Kampen, 2020).

Enotni standardi zagotovo ne morejo veljati za različne razrede, zato je potrebno sodelovanje z učitelji pri oblikovanju pristopov za učence z različnimi učnimi potrebami. Tukaj je nekaj predlogov za zagotavljanje dostopnosti in pravičnosti v razredu:

- prilagodljiva tehnologija omogoča dostopnost učenja za vse učence (na primer pretvorba govora v besedilo, govoreči kalkulator, računalniški pripomočki …),
- spodbujanje različnih učnih strategij (na primer projektno delo, diferencirano poučevanje, kombinirano učenje …),
- učenci naj prevzemajo različne vloge v razredu (na primer zapisovalec, dežurni …) (Kampen, 2020).

Glede na raziskave v ZDA je večina učiteljev bele rase in ženskega spola. Nadaljnja

študija je pokazala, da so učitelji različnih ras povečali učno uspešnost učencev in močno spodbudili sprejemanje kulturne raznolikosti med učenci. Vodje šole lahko neposredno vplivajo na raznolikost učiteljskega zbora, kar pa kasneje, sodeč po raziskavi, posredno vpliva tudi na učence in na njihovo perspektivo sprejemanja kulturne raznolikosti (Kampen, 2020).

Zadnji pristop pa je podpiranje priložnosti za strokovni razvoj. V prvi vrsti je pomembno razširiti oziroma ponuditi čim širši nabor strokovnih izpopolnjevanj, da se bodo lahko učitelji učinkovito odzvali na izzive in priložnosti v razredu ter na splošno v šoli. Ko bodo učitelji popolnoma opremljeni za svoje nadaljnje delo, bodo to zagotovo opazili tudi učenci in določene ustaljene prakse tudi prevzeli in jih prakticirali v svojem vsakdanjem življenju (Kampen, 2020).

Sprejemanje raznolikosti

Raznolikost se izraža na veliko različnih načinov in s tega vidika je lahko včasih precej zastrašujoče začeti pogovore o njenem vključevanju v razred. Pri tem moramo vedeti, da je vsaka šola že tako polna učencev in zaposlenih z različnimi in neverjetnimi izkušnjami, sposobnostmi in veščinami, predvsem pa ima vsak posameznik svoje ozadje. Prav to je tista raznolikost, ki jo želimo dobro spoznati in jo sprejeti. Začetki so vedno težki, zato je treba začeti počasi in načrtno. Ni se treba pretvarjati, da imamo odgovore na vsa vprašanja, saj jih zagotovo nimamo. Vsi se pri uvajanju nečesa novega sproti učimo in rastemo; enako je tudi tukaj. Poslušajmo, kaj nam drugi pravijo, in iščimo povratne informacije ter načine za nenehno izboljševanje. Prav gotovo se nič ne spremeni čez noč.

Literatura

- *Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU,* različica 8.0 (2014). Pridobljeno 8. 5. 2022 s spletne strani: www.fran.si.
- Phillips, W. Katherine (2014): How Diversity Makes Us Smarter. *Scientific American,* 1. 10. 2014. Pridobljeno 8. 5. 2022 s spletne strani: https://www.scientificamerican.com/article/how-diversity-makes-us-smarter/.
- Kampen, Maria (2020): 7 Ways to Support Diversity in the Classroom. *Prodigy,* 6. 11. 2020. Pridobljeno 8. 5. 2022 s spletne strani: https://www.prodigygame.com/main-en/blog/diversity-in-the-classroom/.

Jezik, narava in pripovedovanje zgodb

Špela Mosbruker, mag. prof. angleščine ter slovenskega jezika in književnosti, je učiteljica v *CŠOD Dom Fara*.

V pričujočem prispevku je obravnavan trajnostni razvoj z družbenega in okoljskega vidika. Predstavljena je dejavnost, ki druži naravo in jezik v pripovedovanju zgodb. Izvedena je bila v okviru šole v naravi (Center šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD) Dom Fara) *z različnimi učenci – udeleženci. Dejavnost sledi smernicam trajnostnega razvoja in izhaja iz učenja (jezika) v naravi.*

Trajnostni razvoj in jezik

Trajnostni razvoj je pojem, ki v zadnjih desetletjih z ozaveščanjem družbe in posameznika postaja vedno bolj pomemben. Po definiciji *Združenih narodov* zavzema tri glavna področja: gospodarstvo, družbo in okolje (Sustainable development, 2015). Pojem je možno aplicirati na vsa življenjska področja. Temu pritrjuje *Splošna deklaracija o kulturni raznolikosti* (2001), ki izpostavlja družbeni in kulturni vidik ter priporoča, naj »kulturna raznolikost postane eden izmed temeljev razvoja, ki jo razumemo tudi kot sredstvo za doseganje bolj zadovoljivega intelektualnega, čustvenega, moralnega in duhovnega obstoja«.

Skupni imenovalec naštetih pojmov in del kulture je tudi jezik. Jezik je eno izmed sredstev, s katerim posameznik v družbi (in kulturi) komunicira, se socializira, izraža, povezuje in identificira. Kot zatrjuje Ljubica Marjanovič Umek, ima govor (ali jezik, op. a.) pomembno vlogo, saj definira človeka kot posameznika in ga s komunikacijo z drugimi uvrsti v socialno okolje; govor ima torej individualno in družbeno funkcijo (Marjanovič Umek, 1990: 11). Skrb za jezik je hkrati tudi skrb za kulturo. V jeziku se izraža tudi kultura (ali obratno), zato je v sodobnem svetu hitrega tempa, med poplavo informacij in zasičenostjo z vizualnim (npr. manjši upad bralne pismenosti pri otrocih l. 2018 (Pisa, 2019)) še toliko pomembneje skrbeti zanj – od začetnega opismenjevanja mlajših otrok do krepitve sporazumevalnih, doživljajskih, domišljijskih, vrednotenjskih idr. zmožnosti. Razvoj jezika in naštetih zmožnosti je področje, s katerim se ukvarja projekt Early Language Development in Nature (ELaDiNa).

Učenje v naravi in projekt ELaDiNa

V projektu ELaDiNa sodeluje – poleg partnerjev iz Nemčije *(Univerza v Marburgu)* in Švedske *(Univerza v Jönköpingu)* – tudi

nekaj slovenskih šol, *ZRSŠ* in *CŠOD*. Projekt je namenjen promociji jezikovnega razvoja v naravi, saj ima ta velik motivacijski potencial. Temelji na dejstvu, da otroci v naravi delujejo drugače kot v zaprtih (šolskih) prostorih, saj jim narava nudi več svobode, prostora in dražljajev. Nemalo učiteljev, ki z učenci obiščejo *CŠOD*, pritrdi temu dejstvu; otrok, ki je npr. v razredu zaprt in tih, se v šoli v naravi odpre, otrok, ki ima težave s pozornostjo, bo v naravi bolj zbran ipd. V naravi je polno neznanih stvari, živali ali predmetov, ogromno je prostora za gibanje, pustolovščino in igro; narava se spreminja, je skrivnostna in nenavadna. Z vsemi temi lastnostmi ponuja otroku ogromno priložnosti za radovednost, razvoj domišljije, gibanje in čutno dojemanje okolice. Ko otroke odpeljemo v gozd, začno še pred učiteljevimi navodili zastavljati vprašanja o okolici (katero je tisto drevo, zakaj je konj tu, kaj dela 'hišica na drevesu' na robu jase, ali bomo iskali medveda ipd.); med raziskovanjem vsi stečejo k učencu, ki je našel zanimivega hrošča, ga primerjajo s poznanimi žuželkami, štejejo njegove noge, komentirajo nenavadne oči, si izmislijo zgodbo; med prosto igro tečejo, iščejo palice in podrte hlode ter plezajo. Narava torej nudi motivacijski element v dejavnosti, naloga učitelja je, da dejavnost usmeri in jo moderira.

Spomin v naravi

Ena izmed dejavnosti, predstavljena na ELaDiNa treningu v Nemčiji, je spomin v naravi. S skupino otrok gremo v gozd in na tleh iz palic naredimo okvir. Otroke pošljemo vsakega v svojo smer po predmet iz narave, ki pritegne njegovo pozornost. Otroci predmete položijo v okvir. Vsak si izbere enega izmed izbranih predmetov (ki ne sme biti njegov) in poskuša najti dvojnik ter ga prinese v okvir (prvotnih predmetov ne nosijo s sabo). Učitelj usmerja otrokovo pozornost k natančnemu opazovanju oblike, barv, vzorcev, velikosti predmeta, zastavlja vprašanja in ob neskladju primerka pošlje otroka po boljšega. Otroci predmet natančno opazujejo in ga opisujejo (lahko jim ponudimo lupe) ter tako krepijo jezikovne zmožnosti. Dejavnost se lahko razširi v razvrstitev in razstavo predmetov glede na vzorce (npr. po vijugah ali lisah), barve (npr. barvne mandale ali lestvice jesenskih listov), oblike (npr. zaobljen, bolj zaobljen, najbolj zaobljen kamen), teksturo (pri čemer lahko otrokom zavežemo oči, tj. hrapavo, bodikavo, mehko), vonj (diši po citrusih, gozdu, zemlji, dežju) ipd.

Pripovedovanje zgodb

Zgornjo dejavnost smo nadgradili v pripovedovanje zgodb z učenci, ki so se udeležili šole v naravi. Iz prvotnih predmetov, ki so jih učenci nabrali za igro spomin, so sestavili zgodbo. Delali so v skupinah po pet učencev. Vsaka skupina je morala v zgodbo vključiti pet predmetov. Otroke smo spodbudili k domišljiji – ni potrebno, da predmeti predstavljajo tisto, kar so (palica lahko predstavlja velikanov zobotrebec, kamen je lahko super napredna naprava za komunikacijo med pripadniki zunajgalaktične vrste mnogorokih malopridnežev); ni nujno, da predmeti igrajo glavno vlogo. Učence smo opomnili na strukturo zgodbe oz. dramski trikotnik: zasnovo, zaplet, vrh, razplet in razsnovo (navodila o slednjem so bila v strokovnejši obliki podana starejšim učencem, ki so se že srečali s pojmom dramskega trikotnika, medtem ko smo manjšim strukturo razložili na primeru). Poudarili smo, da je žanr zgodbe njihova izbira (komedija, tragedija, romanca, grozljivka, fantazija ipd.) in da morajo pri predstavitvi sodelovati vsi (lahko pripravijo predstavo, pripovedujejo, plešejo, uporabljajo pantomimo, naredijo zvočne efekte). Čas priprave in dolžino končnega izdelka smo določili glede na starost učencev in časovno razpoložljivost.

Dejavnost smo speljali s štirimi skupinami devetošolcev in štirimi skupinami tretješolcev. Skupine devetošolcev so imele večinoma podobne predmete (rože, kamne, vejice in liste trave), a različne zgodbe. Obsegale so pravljice (zgodba o Palčici iz Fare, ki se je udeležila tekmovanja za najlepše rože, ki jih je 'napajala' ljubezen), kriminalke (dvojni umor Cvetke, Bojčija Regrata in posledični samomor Bojana Kamna zaradi ljubezenskega trikotnika), avanturistične pripovedi (zgodba o prija-

Foto: arhiv Špele Mosbruker

teljih, ki na poti na počitnice doživijo brodolom), sodobne mitske pripovedi (o kiklopu Tonetu, ki se je udeležil protestov), predelave lokalnih zgodb (o Nežiki, ki je po raftingu na Kolpi usodno zgrmela pod slap) in nekaj predelav ljubezenskih tragedij z junaki iz narave (personifikacije naravnih predmetov, npr. ljubezenski trikotnik med kamni, nesrečna ljubezen med (regratovo) Lučko in Rožo, Romeo in Julija pod vodo – ljubezen v potoku med ribo in vodnim drsalcem s tragičnim koncem). Učenci so večinoma sestavili predstavitev tako, da so si razdelili pripovedovanje dela zgodb, nekaj jih je pripravilo skeč oz. uprizoritev, ena skupina pa lutkovno predstavo s predmeti.

Predmeti tretješolcev so bili raznovrstnejši. Učenci so nabrali različne palice, kamne, rože in liste ter storže. Njihove zgodbe so pripovedovale o rojstnodnevnem darilu za drevo, o magičnem drevesu, ki je izpolnilo vsako željo lačnim gozdnim škratom, čarobni palici za revnega očeta in sina, palmah, ki so izgubile spomin, ali izgubljeni človeški lasulji (ki jo predstavlja mah). Večinoma so naravni predmeti dobili posebne lastnosti (npr. palica je čarobna) ali so predstavljali osebe (list je očka, listič je sin), dele oseb (tanka palica je roka) ali pa so postali drugi izmišljeni predmeti (mah je lasulja).

Krepitev jezikovnih zmožnosti in motivacijski element narave

Dejavnost je potrdila, da narava predstavlja motivacijo za otroka in njegovo rabo jezika. Že med igro spomina so učenci sprva površno opisovali predmete, a med podrobnejšim opazovanjem nabranih naravnih predmetov in postavljanjem vprašanj, ki so spodbujala pogovor, so učenci postajali pozornejši na podrobnosti in zgovornejši (našli so vedno več pridevnikov in asociacij). V drugem delu je mnogo otroških zgodb vsebovalo elemente epike (pripovedk ali pravljic), kar potrjuje idejo za dejavnost – z ustvarjanjem zgodb se ne krepijo le jezik (besedišče), domišljija, zmožnost javnega nastopanja in izražanja, temveč tudi kultura. V tem pogledu je pripovedovanje zgodb (in s tem krepitev jezikovnih zmožnosti) del kulture in trajnostnega razvoja. Če nas k pripovedovanju spodbudi narava, še toliko bolje. Navsezadnje je že Pitagora trdil, da je treba zapustiti cesto in jo ubrati po poteh.

Viri in literatura

- Marjanovič Umek, Ljubica (1990): *Mišljenje in govor predšolskega otroka*. Ljubljana: DZS.
- PISA 2018 (2019). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 25. 10. 2021 s spletne strani: https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/mednarodne-raziskave/pisa/pisa-2018/.
- *Splošna deklaracija o kulturni raznolikosti* (2001). Pariz: UNESCO. Pridobljeno 25. 10. 2021 s spletne strani: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127160.
- *Sustainable development* (2015). Združeni narodi. Pridobljeno 31. 10. 2021 s spletne strani: https://www.un.org/ecosoc/en/sustainable-development.

Ali je že kdo videl Prešernov spomenik na Tromostovju?

Dušica Kunaver, prof. ang. in ruščine v pokoju, je samostojna kulturna publicistka, zbirateljica ljudskega izročila in etnološkega gradiva, avtorica in izdajateljica poljudnoznanstvenih in leposlovnih knjig ter pedagoških priročnikov.

»Ali je že kdo videl Prešernov spomenik na Tromostovju?« vprašam razred ljubljanskih sedmošolcev. V očeh učencev, ki strmijo vame, berem vprašanje: Se je naši učiteljici zmešalo? Kakšno vprašanje!
»No, vsi smo videli Prešerna na Tromostovju,« potolažim svoje učence in jih prepričam, da sem še pri pameti.

»No, Matjaž, pridi k tabli in se postavi v pozo Prešerna!«

Matjaž pride k tabli, preklada roke in noge naprej in nazaj, sem in tja, išče zanje nek položaj.

»Pomagajmo mu,« povabim razred in v trenutku je ves razred v akciji. Razni nasveti letijo vsevprek: »Daj levo roko malo više! Z desno nogo stopi malo naprej! Preveč si nagnjen naprej!«

»Prešeren ima v rokah Poezije,« je slišati iz tretje klopi.

V naslednjem trenutku učenec iz prve klopi že ponuja Matjažu v roke neko knjigo in Matjaž jo poskuša držati v roki čim bolj Prešernu podobno.

»Nad Prešernom je še ena roka!« je glasen eden od učencev.

»Bravo! Čigava pa?« sprašujem.

»Od muze,« dobim odgovor.

»Kje pa je muza?«

»Nad Prešernom.«

»Tako je. Marjanca, vzemi stol, postavi ga za Matjaža in stopi na stol in drži roko nad njim tako kot muza na spomeniku.«

»Ne drži roke tako nizko, saj vidiš, da mu zakrivaš obraz!« Marjanco popravlja eden od učencev. Razred vedno bolj razgreto sodeluje v želji, da bi si v razredu postavili pravilnega Prešerna.

»Kje pa ima muza noge? Na Prešernovi rami?« sprašujem.

»Ne, ne, to pa že ne!«

»Kje pa ima muza noge? Kje pa je njena druga roka? ...«
»Kam pa Prešeren gleda?«
»Proti Rožniku.«
»Da, v tisto smer! Kaj pa želi Prešeren videti v tisti smeri?«
Nekaj učencev ve za odgovor: »Prešeren gleda v okno Primičeve Julije, tam je danes Julijin kip.«
Trajalo je kar nekaj časa, a končno nam je le uspelo postaviti našega Prešerna v pravilno držo. Matjaž se je medtem postavil v mogočno pozo.
Ne učencem ne meni ni jasno, ali je bila vse to komedija ali tragedija, a ne glede na to učenci zavzeto prisluhnejo, ko začnem razlagati o razlikah med: videti, gledati, gledati, a ne videti, zavestno kaj videti …
Nihče tudi ne protestira ob nenavadni domači nalogi za prihodnji teden: »Pojdi na ogled Prešernovega spomenika! Oglej si tudi reliefe ob spomeniku in jih razloži!«
No, ko smo že pri Prešernovem spomeniku, pa učencem povem še, kaj se je zgodilo ob odkritju tega spomenika. Bilo je leta 1905. Na trgu se je zbrala ogromna množica Ljubljančanov. Po končanih slovesnih govorih so potegnili platno s spomenika in ga tako – odkrili. Množica je onemela. Joj, kaj takega! Kipar Ivan Zajc se niti toliko ni potrudil, da bi muzo vsaj spodobno oblekel! Matere so otrokom z dlanmi zapirale oči, gospodje so v zadregi gledali v tla, množica je glasno protestirala. Takega pohujšanja dotlej še ni bilo v dolini Šentflorjanski.
Današnja ljubljanska mladina pa Prešernove muze niti dobro ne opazi – vsaj tako smo spoznali v današnji šolski uri!
Še nekaj minut manjka do zvonjenja. Zapeli bomo ljudsko šaljivo pesem o Tromostovju, še prej pa bomo slišali razlago te pesmi: leta 1934 je mojster Plečnik dobil naročilo, da razširi most ob Prešernovem spomeniku. Namesto da bi širil stari most, je ob njem raje zgradil dva nova mostova in tako postavil slovito ljubljansko Tromostovje.
Nekega dne je k Tromostovju prišel kmetič in se čudil trem mostovom na enem kraju. Šel je k stražniku, ki je stal tam blizu, in ga vprašal, čez kateri most sme iti. Stražnik mu je prijazno pojasnil, da vsi trije mostovi vodijo čez reko. Kmetiču so se trije mostovi zdeli vsekakor preveč in je zapel:
Treba ni, treba ni,
treba ni, treba ni,
čez Ljubljan'co moste tri.
Saj lahko, saj lahko,
saj lahko, saj lahko,
vsi čez en'ga pridemo.
(To besedilo je nastalo po ljudski pesmi: Treba ni, treba ni, mojo ljub'co plavšati.)
Malo za šalo, malo zares. Včasih je kak skok iz učbenika in mimo učbenika prav dobrodošel. Vsekakor pa taki 'skoki' bolje ostanejo v glavah učencev kot pa tisto, kar je obvezno treba znati za oceno. Lovljenje ocen res ne bi smelo biti glavni cilj naše današnje šole!

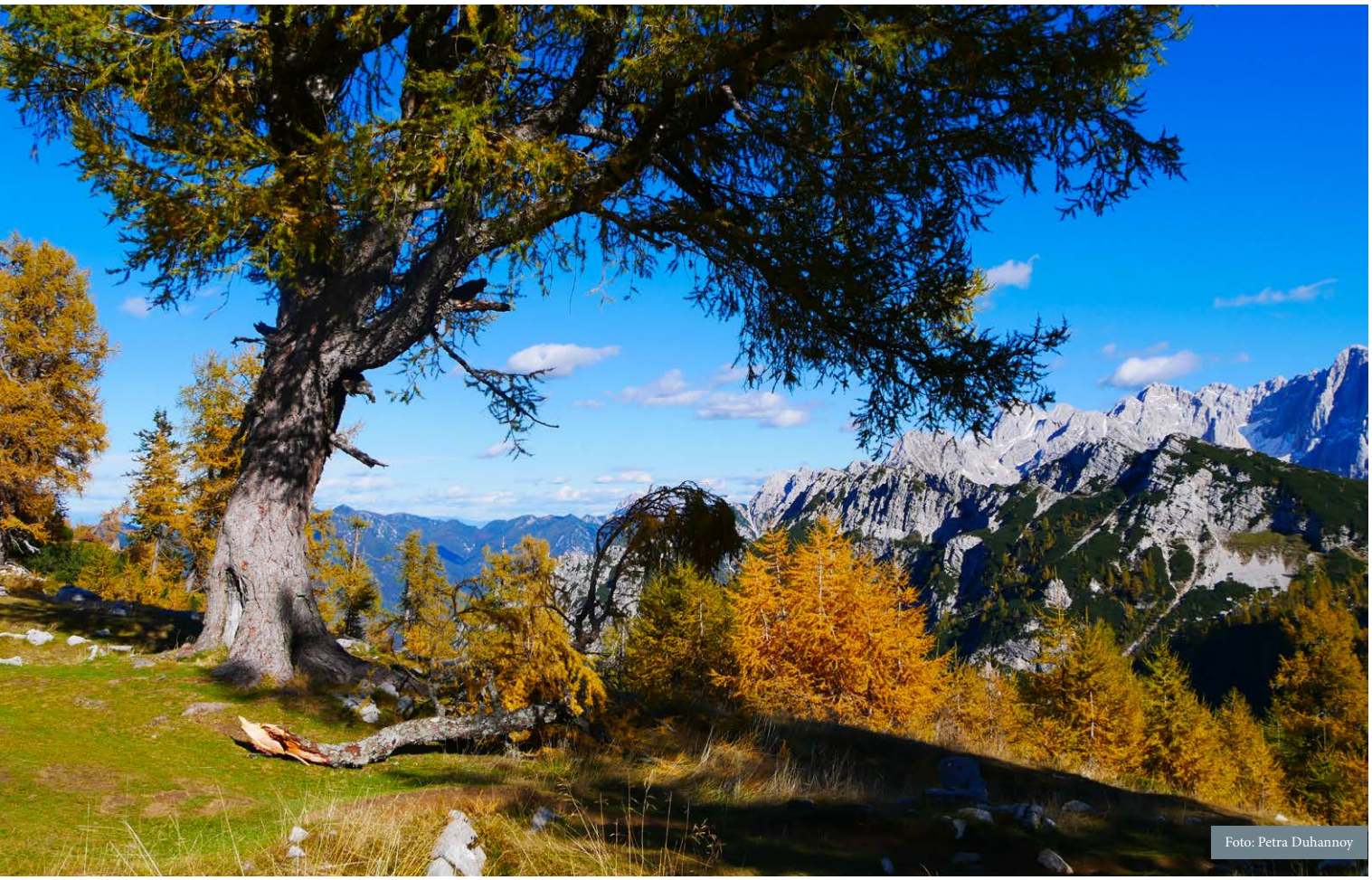
Foto: Petra Duhannoy

Povsod živijo dobri ljudje

Naš pogovor: Valentin Inzko

Silvo Šinkovec, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Gospod Valentin Inzko se je rodil na Koroškem, študiral pravo in jezike v Gradcu in na Dunaju. Zelo zgodaj je začel delovati na mednarodnem področju. Delal je v Beogradu kot tiskovni predstavnik avstrijskega veleposlaništva, v Mongoliji in Šrilanki v okviru Združenih narodov, *pozneje kot diplomat Avstrije pri* OZN *v New Yorku, v Pragi kot kulturni ataše, v Bosni in Hercegovini in Sloveniji kot veleposlanik. Svojo politično kariero je zaključil kot visoki predstavnik* Združenih narodov *v Bosni in Hercegovini, kjer je ob koncu naredil nekaj pomembnih potez, po katerih je bil prepoznan tudi v širši javnosti. Ves čas se je ukvarjal s politiko, kulturo, socialnimi vprašanji, vprašanji miru in sožitja med narodi ter tudi prevajal. Hkrati je bil družinski človek, mož Bernarde Fink, znane sopranistke, Slovenke iz Argentine, oče, vaščan vasi Sveče. V Radljah ob Dravi sva se srečala na mednarodni konferenci o vzgoji za ljubezen do domovine in države, kjer je udeležencem spregovoril o velikem pomenu jasne narodne identitete.*

Kako je živeti kot Slovenec v Avstriji?

Kot Slovenec v zamejstvu se vsak trenutek zavedam svoje identitete, medtem ko imam včasih vtis, da nekateri državljani Slovenije svojega slovenstva ne občutijo tako močno ali pa sploh ne. Že v počitniških kolonijah otrok opažamo, da otroci iz zamejstva znajo veliko več pesmi, ne samo narodnih. Živeti v zamejstvu pa tudi pomeni, da si 'vpležen' v več nalog in ni redko, da ima kak naš narodnjak tudi po deset funkcij. To je lahko upravljanje gozdne poti, delo v občinskem svetu, v kulturnem, pevskem ali športnem društvu, župnijskem svetu, šolstvu … Nikoli ni dolgčas in pri nekaterih ostane prost samo nedeljski večer.

Kot Slovenec ste postali viden politik, kot veleposlanik ste predstavljali Avstrijo v različnih državah. Kako ste prišli do te vloge in kako ste se v njej počutili?

Vedno sem si želel delati na mednarodnem področju, vendar je bila prva ponudba v bančništvu, služba pri ameriški *Chase Manhattan banki* v Moskvi, saj sem študiral tudi ruščino. Zares sem vesel, da sem od *Združenih narodov* dobil boljšo ponudbo; poslali so me, spet zaradi znanja ruščine, v Mongolijo. Mongolija in Sovjetska zveza sta bili tedaj bratski državi. Zato vpliv ruščine. Najlepša dva projekta sta bila predelava kašmira in moherja za predvsem ženske puloverje ter ustanovitev nacionalnega parka Gobi. Naslednja postaja je bila Šrilanka, ki je ravno zdaj v hudih težavah. Šele potem sem vstopil v zunanje ministrstvo. Tedaj sem se umaknil v samostan bratov servitov na Dunaju, kjer sem se pripravljal na zahtevne sprejemne izpite na zunanjem ministrstvu, kar je trajalo pet dni.

Kot veleposlanik Avstrije ste delali tudi v Sloveniji. Katere so bile prioritete vašega dela v tistem času?

Zveni morda obrabljeno, ampak gre za čim boljše odnose med obema državama.

Treba je bilo rešiti nekatere zadeve ali pa jim dati stvarno podlago, brez prevelikih emocij. Zadeve niso nove, se pa rešujejo in izboljšujejo. Avstrija recimo odklanja jedrsko energijo, Slovenija pa ima jedrsko elektrarno Krško. V tem primeru je bila pomembna umestitev hitrega opozorilnega sistema. Tudi o popravilih. Bilo je tudi nekaj pozitivno rešenih primerov pri restituciji. Seveda so trajna skrb nemško govoreči v Sloveniji in Slovenci v Avstriji. Za nemško govoreče smo predlagali izboljšanje njihovega statusa.

Posebno poglavje je gospodarstvo, saj je Slovenija glede na število prebivalcev največji kupec avstrijskega blaga. V absolutnih številkah Slovenija kupi več kot Skandinavija, več kot Indija ali pa več kot Japonska. Seveda je tudi slovenski izvoz v Avstrijo ogromen. Z izvozom si med seboj ustvarjamo tisoče in tisoče delovnih mest. Slovenija je za Avstrijo pri izvozu trinajsta najbolj pomembna država na svetu.

Ko je Slovenija predsedovala Evropski uniji, me je zelo veselilo, da sem lahko pripeljal v Ljubljano *Dunajske filharmonike*. Poseben vrh sem doživel tudi v trenutku, ko sem smel izročiti Dragu Jančarju najvišjo avstrijsko nagrado, ki jo lahko pisatelj dobi. To je bilo zame zelo čustveno.

Na splošno pa je predsednik avstrijske vlade Schuessel menil, da je napočil čas, da lahko Avstrijo v Sloveniji zastopa koroški Slovenec. To je ocenil kot izraz ne samo normalnih in dobrih odnosov, ampak kot nekaj posebnega.

Kako ste doživljali slovensko politiko v tridesetih letih samostojnosti?

Slovenija lahko pomaga koroškim Slovencem in drugim zamejcem predvsem s kakovostjo, s svojim ugledom. Ko je Slovenija uspešna, se to takoj odraža pri prijavah k slovenskemu pouku v Avstriji. Ali pa če Slovenec zmaga slavno dirko Tour de France ali pa v Planici. Takoj se dvigne ugled cele Slovenije. Predvsem pa Slovenija slovi kot ekonomsko izredno uspešna država, kar je odsev njenega izredno delavnega prebivalstva.

Kaj bi svetovali današnjim slovenskim politikom?

Ker nas je številčno malo, je nasvet povezan samo z že omenjeno kakovostjo. Zato je potrebno, da bi bili Slovenci med najbolj izobraženimi državljani v Evropi, da bi bile naložbe na področju raziskovanja in razvoja med najvišjimi, tako kot na Finskem. Gre pa tudi za zanesljivost in predvidljivost države.

S stališča zamejskega Slovenca vidite svojo domovino v malo drugačni luči. Kaj Slovenija kot država potrebuje danes?

Deloma sem na to že odgovoril. Gre pa tudi za evropske vrednote, ki naj jih Slovenija spoštuje in uresničuje v praksi. Kot zamejski Slovenec sem hvaležen za strokovno pomoč, ki jo prejemamo že desetletja; na športnem področju, pri lutkarstvu, petju ali odrskih prireditvah. Ustanovitev slovenske glasbene šole na Koroškem bi bila neizvedljiva brez strokovne pomoči iz Slovenije. Na tem področju so pričakovanja velika tudi v prihodnosti.

Lata 2019 ste sodelovali na Mednarodni konferenci o vzgoji za ljubezen do domovine in države,

ki jo je organiziralo* Društvo katoliških pedagogov Slovenije. *Podelite z nami kakšen vtis s te konference in njen pomen.

Nikoli ne bom pozabil nastopa tedanjega poljskega veleposlanika v Sloveniji. Domovinska vzgoja in ljubezen do lastne države in kulture je na Poljskem tema v šoli, pri skavtih, celo pri gasilcih. Povsod. Kaj drugega bi bilo težko povedati. Zdi se mi tudi, da imajo narodi, kot so Finci, Latvijci ali Estonci, poseben odnos do svoje neodvisne domovine, saj so doživeli stalinizem, Sovjetsko zvezo, deportacije v Sibirijo in marsikaj. Sedaj pa so posebej pozorni na ruske napade v Ukrajini.

Kaj bi slovenska država še lahko storila za večjo prepoznavnost v svetu in za krepitev svoje identitete?

Pred kratkim je kot avstralska ministrica za varstvo okolja prisegla Tanja Pliberšek. Verjetno Slovenka. Želel bi si mrežo vseh vidnih Slovencev po celem svetu – da s pritiskom na gumb lahko najdeš drugega Slovenca v Oslu, Sidneyju ali pa kjerkoli po svetu. Prepričan sem, da vlada Latvije ve za vsakega potencialnega Latvijca v svetu in ga skuša nagovoriti. Morda celo povabiti, da se vrne ali naseli oz. investira v Sloveniji. Ali pa, če se ne more preseliti, da morda predava v domovini prednikov. Za krepitev identitete pa ni druge poti kot dobra vzgoja, vrednote in še enkrat, kakovost.

Precej let ste delovali v Bosni in Hercegovini, najprej kot veleposlanik in potem kot visoki predstavnik. Kaj se je v tej vlogi dalo uresničiti in česa ne?

V svetu obstaja tekmovanje konfliktov. Roko na srce. Afganistan je bil večji konflikt kot bosanski ali pa Bližnji vzhod. Pred desetimi leti sem zaman rotil nemške politike, naj ne umaknejo svojih zadnjih 70 vojakov iz Bosne. Te dni se jih vrača 50. Hvala Bogu. Petindvajsetkrat sem svaril pred *Varnostnim svetom OZN*, naj mednarodna skupnost ne pozabi Bosne in Hercegovine. Bil sem glas vpijočega v puščavi; zdaj se zdi, da ne zaman.

Uspelo nam je udejanjiti velike reforme, saj je bila Bosna in Hercegovina leta 1995 država brez svoje valute, registrskih tablic, obrambnega ministrstva, davčne uprave, mejne policije, svoje himne itd. Vse to smo kot mednarodna skupnost uredili, vendar smo prekmalu in brez potrebnega učinkovitega monitoringa prepustili vse zadeve domačim akterjem. Veliko prezgodaj smo na primer spustili vajeti na področju pravne države. To je bila huda napaka.

Bosna in Hercegovina je šla skozi težko vojno obdobje. Kakšne so posledice? Kdo je pomagal blažiti posledice te vojne?

Pred nekaj dnevi so v Bosni in Hercegovini blagoslovili katoliško cerkev, ki jo je financiral musliman. V nekem drugem kraju pa so odprli džamijo ob prisotnosti pravoslavcev, katoličanov in muslimanov. To je zame prava Bosna in ti ljudje so pravi nosilci miru in sožitja. Politiki pa poudarjajo predvsem razlike. Seveda se Nelson Mandela ne rodi vsak dan.

Poziv, da se odvzamejo odlikovanja vojnim zločincem, je bil pogumno dejanje. To je povzročilo različne odzive. Tako dejanje pravzaprav pomeni, da začnemo razločevati med demokracijo in diktaturo.

Odzivi so bili dejansko zelo različni, vendar sem deloval po svoji vesti. In seveda sem imel na umu tudi etično dediščino zahodne civilizacije. Častiti in poveličevati vojne zločince in morilce je popolnoma nesprejemljivo in poriva narod nazaj v temne čase. V Avstriji je bilo po drugi svetovni vojni obsojenih kakih 14.000 zločincev, med njimi so bile tudi smrtne obsodbe. Seveda premalo. Vendar je to omogočilo katarzo, ki je pač najvažnejša. Ne kazen.

S to izkušnjo najbrž na poseben način gledate tudi na vojno v Ukrajini.

Ukrajina brani svojo zemljo, svobodo in način življenja. Trenutno berem srhljivo knjigo zgodovinarja Timothyja Snyderja *Dežela krvi* (Bloodlands). Avtor trdi, da je bilo na področju današnje Ukrajine, vzhodne Poljske in Belorusije ubitih 14 milijonov ljudi. Več kot tri milijone Ukrajincev je umrlo od lakote; ogromno umorov se je zgodilo, ko je Nemčija leta 1939 napadla zahodno Poljsko, Sovjetska zveza pa istočasno vzhodno Poljsko. Hitler in Stalin sta si Poljsko razdelila. To so bili strašni časi tudi za Ukrajince, ki tega ne pozabijo.

Kako vidite prihodnost te države?

Mi sedimo v udobnih naslonjačih in komentiramo dogodke. Eni pravijo, da se mora Ukrajina boriti do konca, drugi pa, da se mora Rusiji omogočiti izhod iz cele zagate. Zame so merodajni samo Ukrajinci. Naj sami odločajo o svobodi in prihodnosti svoje domovine.

Kje je Evropa in kam gre?

Evropska unija ima svoje temelje in svoje vrednote, kot so človekove pravice, svoboda medijev, pravna država itd. Uresničitev teh vrednot in hitrost pri uresničitvi pa nista zmeraj isti. Huda težava so tudi enoglasni sklepi, saj ena sama država lahko blokira vsak sklep. Enoglasno odločanje minus dva bi bilo po mojem bolj stvarno in učinkovito. Sem tudi za razširitev *Evropske unije* na Ukrajino, Islandijo, Norveško itd., ko bodo pogoji izpolnjeni. Drugače ne bomo kos izzivom iz Amerike in Azije.

Evropo so ustvarjali veliki ljudje, med njimi je bil tudi Vaclav Havel. V slovenščino ste prevedli njegovi deli* Življenje v resnici *in* Moč brezmočnih. *S čim vas je ta človek posebej nagovoril? Kaj je pomenil za Evropo? Katerega od njegovih sporočil ne smemo pozabiti?

Ko sem leta 1989 obiskal Prago v času 'žametaste revolucije', sem našel na cesti češki plakat z zlatimi črkami: »Havel čisty charakter.« Ta plakat sem mu podaril, zase pa sem napravil kopijo. To lepo opiše Havla. Bil je izredno etičen in načelen človek. Na primer, ko je po sili razmer delal v neki pivovarni in nosil vreče hmelja, je napisal: »Govoriti resnico ima smisel v vseh okoliščinah!« To pove vse o tem človeku. Je pa

kot predsednik priznal, da bi lahko napisal drugo knjigo, knjigo predsednika z naslovom »Nemoč močnih«.

Nam zaupate kakšno zanimivost iz svojega sedanjega snovanja? Kako se razvija kulturni center v Svečah?

Imeli smo večer Simona Gregorčiča, recitator je bil dekan Janko Krištof, predstavo Faust, tango večer Marka Hatlaka, kakšno razstavo in še kaj. Večji razmah pa pričakujem prihodnje leto.

Kakšno je poslanstvo koroških Slovencev v Avstriji in v odnosu do matične domovine?

Včasih smo most, včasih pa se mi zdi, da smo moteč dejavnik. Mislim pa, da smo se kar dobro znašli. Intelektualno napredujemo, naši ljudje imajo kar nekaj pomembnih nalog, npr. celovški škof Jože Marketz ali direktor slavnega *Burgtheatra* na Dunaju Martin Kušej, samozavest raste, na žalost pa po številčnosti nazadujemo.

Nedavno se je poslovil veliki Slovenec Boris Pahor. Do njega ste gojili poseben odnos. Kakšna je njegova vloga za Slovence, kakšno je njegovo bistveno sporočilo prihodnjim rodovom?

Tudi pri Pahorju izstopajo njegova doslednost, načelnost, njegova etičnost. To so njegova glavna sporočila. Je kronist svojega časa, opisal je bridko usodo Slovencev v vseh treh totalitarizmih, doživel požig *Narodnega doma* v Trstu in po Božji previdnosti njegovo vrnitev Slovencem. Zelo jasno je tudi razlikoval med odporniškim gibanjem in partizanstvom iz čistih nagibov na eni strani ter revolucijo in komunizmom na drugi. Eno njegovih najbolj bistvenih sporočil pa je poudarjanje narodne zavesti. Brez jezika in brez narodne zavesti nas ne bo. To je poudarjal spet in spet – glede na to, da je prenekaterim Slovencem internacionalizem na prvem mestu, slovenstvo pa na drugem ali tretjem. To je bila zanj slepa ulica. Strinjam se z njim.

Kot koroškega Slovenca in Svečana me je seveda veselilo, da je bil v naši vasi vsaj dvakrat. Enkrat je z Alojzom Rebulo obiskal kiparja Franceta Goršeta, enkrat pa je prišel s svojo hčerko. Morda pa še kdaj. Gorše je namreč v času socialistične Jugoslavije živel izven nje, pri nas. Imel sem tudi čast izročiti Pahorju ob njegovi stoletnici prestižno Tischlerjevo nagrado v imenu *Narodnega sveta koroških Slovencev.*

Ves čas ste tudi družinski človek. Ni lahko imeti družine in se pogosto seliti iz države v državo. Kaj vam pomeni družina?

Družina je mikrokozmos, je oaza umika in sreče. Zelo sem hvaležen ženi, ki je kljub velikim obveznostim nosila glavno breme družinskega življenja, ko sem bil npr. skupno skoraj 17 let v Sarajevu in ko je Bernarda morala skrbeti za otroke, njihovo vzgojo, šolske in druge obveznosti. Smo pa vedno bili zelo povezani med seboj, pa tudi z domačo župnijo in vasjo, saj smo šli vsak konec tedna z Dunaja domov ali pa vsaka dva tedna iz Prage, kar je pomenilo 620 kilometrov v eno smer. Se je pa 'splačalo', otroka sta zdaj odrasla, ampak zelo povezana s sošolci in sošolkami iz gimnazije ali pa z domačo vasjo.

Kakšen je pomen družine v prihodnosti? Zdi se, da se danes mnogi ne zavedajo njenega pomena.

Mislim, da je vloga družine nezamenljiva, saj bodoči državljan tam dobi svoje temelje. V njej si utrdi svoj pogled na svet. Je pa za starše vedno težje, saj so zunanji vplivi precejšnji. Pri manjšini pa imamo dodaten dejavnik, da so družine začetne celice bodočih članov kulturnih društev, župnijskih svetov, zborov, lutkarskih, športnih ali drugih skupin. Brez teh 'zavednih' družin bi bila manjšina mrtva!

Vaše temeljno modrostno vodilo?

Povsod živijo dobri ljudje. Ni jih treba iskati v tujini, blizu nas so. Bogastvo ni najbolj važno, pomembni so družina, prijatelji in dobri sosedje. In seveda tudi urejena država.

Sprejem ukrajinskega begunca

Tina Šifrer Gazvoda, univ. dipl. prof. razrednega pouka, ima naziv svetovalka. Je učiteljica petega razreda na *OŠ Stražišče Kranj*. Vodila je otroški pevski zbor in projekt *Branje s psom*, je učiteljica plavanja.

V petem razredu osnovne šole učni načrt predvideva, da bodo učenci vedeli, kaj pomeni beseda strpnost, kaj so predsodki in kako jih premagamo. Učijo se sobivanja v družbi in sprejemanja drugačnosti. V teoriji to usvojijo vsi, a pogosto se v praksi izkaže, da gre le za površinsko znanje. Zato sem bila ob prihodu ukrajinskega begunca v svoj razred kot učiteljica postavljena pred odgovorno nalogo. V članku opisujem, kako sem se soprijela z izzivom in kako so ga doživeli učenci.

Spomini

Spomnim se svojega drugega razreda osnovne šole, ko so nam nekega dne predstavili novega sošolca. Rekli so, da je begunec. Povedali so nam, da v njegovi domovini na Kosovem besni vojna, zato je prišel k nam, da bo varen. Otroci tega nismo dobro razumeli. Videli smo le, da našega jezika ne razume, je tih in prestrašen ter vedno nosi modro trenirko. To je bilo vse. Tudi ko je odšel, nam niso povedali, kam in zakaj odhaja. Spomnim se njegovega imena, več o njem pa ne vem in verjetno tudi nikoli ne bom. Že takrat sem kot majhna deklica imela željo postati učiteljica, nisem pa vedela, da se bom ponovno srečala z beguncem – le da bo tokrat moja odgovornost, koliko si bodo otroci zapomnili o njem.

Duhovna priprava

Novica o prihodu ukrajinskega dečka v moj razred je prišla le nekaj dni pred njegovim vstopom v razred. O njem sem dobila le malo informacij (toliko kot jih tudi sicer v primerih prešolanja otrok). S tem se nisem obremenjevala, bolj me je skrbelo, kako bodo učenci sprejeli celotno situacijo. Vem, da je svet poln predsodkov in nestrpnosti, otroci odrasle pogovore vlečejo na ušesa in jih pogosto le delno razumejo in napačno interpretirajo. Zato je bila moja glavna skrb, da bi se otrok v razredu počutil dobrodošlega in ne bi bil deležen nobene nestrpnosti. Vedela sem, da moram biti zelo pazljiva in biti s svojim obnašanjem zgled, saj učenci zelo črpajo našo energijo, kaj šele besede. Najprej sem se lotila zbiranja informacij na spletu in kmalu našla stran *Amnesty International Slovenija,* ki ponuja veliko gradiva o tej tematiki.

V razredu smo se najprej pogovorili o tem, kaj sploh pomeni biti begunec. Vsi so vedeli, da gre za nekoga, ki beži iz svoje države, razlogi za to pa so lahko različni: vojna, preganjanje zaradi vere, politike, podnebnih sprememb, okoljskih katastrof ... Ker je bilo vsem otrokom na videz vse tako zelo jasno, sem želela, da se zares vživijo v vlogo beguncev. Osredotočili smo se na vojne begunce, saj je šlo v našem primeru za vojnega begunca. Razdelila sem jih v skupine po devet otrok in jim naročila, naj si dodelijo vloge: mama, oče, babica, stric Ali, dojenček in še štirje otroci. Nato so v tišini prebrali zgodbo (v okvirčku na naslednji strani) njihove izmišljene družine, ki govori o tem, zakaj morajo pobegniti, čeprav ima vsak član svojo zgodbo in svoje zadržke (Slika 1). Na tej točki je bilo v razredu precej živahno, otroci so se zabavali predvsem pri delitvi vlog, pa tudi ob branju tega, kaj je njihov lik doletelo.

Po branju sem učencem najprej pojasnila besede, ki jih morda niso razumeli (npr. sindikat). Zgodba je za nekatere morda zahtevna, zato smo jo skupaj na kratko obnovili, da so zagotovo vsi dojeli njeno sporočilo. Sledila sta pogovor in iskanje rešitev za dano situacijo. Na tablo sem napisala vprašanja, na katera so odgovorili v skupinah: Kdo bo šel? Kdo bo zapustil dom in kdo bo ostal doma ali pa šel k sorodnikom oz. se skril? Bodo vzeli mamo in dojenčka? Strica Alija? Babico? Otroke? Kako bodo potovali? Z avtom ali peš? Kaj bodo vzeli sabo? Vsaka skupina naj napiše seznam 10 najbolj pomembnih stvari, ki jih bodo vzeli s sabo. (Čas, da pobegnemo, b. d.)

Odgovore so glasno prebrali in skupaj smo se pogovorili o njih. Učenci so imeli največ težav s tem, da so prehajali v nestvarni svet z idejami, kot so: »S seboj bomo vze-

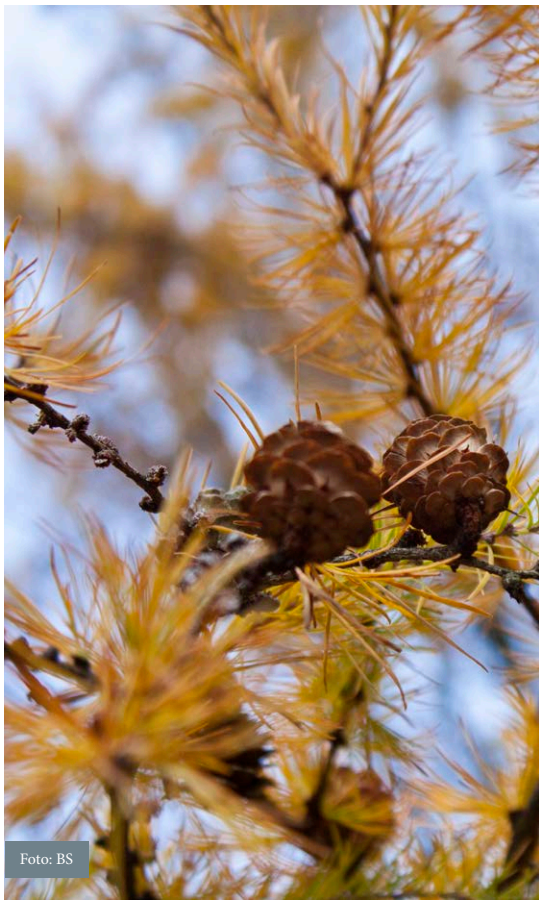

Foto: BS

Čas, da pobegnemo

[Zgodba je prilagojena na podlagi »Zgodbe o stricu Aliju«, dostopne tukaj: https://www.amnesty.org.uk/files/resource_sheet_9.pdf]

Oče dela kot novinar pri lokalnem časopisu. Mama je trenutno na porodniškem dopustu, saj skrbi za dojenčka. Babica je v invalidskem vozičku, odkar je doživela kap, ne more iz hiše. Stric Ali, ki je zelo veren, je bil več let politični zapornik, zato zdaj ne more dobiti službe. Težko hodi in šepa, odkar je bil v zaporu. Oče vozi star avto. Oče je eden vodilnih v sindikatu lokalnih novinarjev. Situacija v državi se zadnje čase močno spreminja.

Pred dvema mesecema je prišlo do oboroženega konflikta, ki se počasi spreminja v državljansko vojno. Po ulicah je bilo veliko streljanja. Povsod so bili tanki in oklepna vozila. Številni ljudje so bili ubiti, drugi pa aretirani. Uvedli so policijsko uro, zato moramo biti po mraku vsi notri. Na televiziji in radiu govorijo vojaške osebe. Težko je izvedeti, kaj se v resnici dogaja. Kaj boste storili?

Pred enim mesecem je oče povedal, da je oblast številne aretirala. Številni so preprosto »pogrešani« - nihče ne ve, kje so. Med njimi so verski voditelji, politiki, pisatelji in sindikalisti.

Pred dvema tednoma je lokalni časopis, ki podpira oblast, objavil dolg seznam ljudi iz našega mesta, za katere trdijo, da so državni sovražniki. Na seznamu je tudi očetovo ime in stric Ali.

Prejšnji teden je mama od prijateljice iz sosednjega mesta slišala, da je vojska nekatere ženske aretirala in jih pridržala, saj iščejo njihove može. Vojaki so za talce vzeli celo otroke.

Pred štirimi dnevi je bilo objavljeno, da so bili številni sindikati, med njimi tudi sindikat novinarjev, prepovedani.

Pred tremi dnevi je nekdo pod naša vrata potisnil nepodpisano pismo. Napisano je bilo iz črk, izrezanih iz papirja in nalepljenih na list. Pisalo je, da je oče »vohun in agent sovražnika« in da so »njegovi dnevi šteti«. Zraven je bila risba krste in lobanje, zanke in pištole. Podpisani so bili »prijatelji matere domovine«.

Pred dvema dnevoma je verni prijatelj klical strica Alija in mu rekel, naj raje pobegne – slišal je, da ga nekdo namerava ujeti in zažgati njegovo hišo.

Včeraj so nekateri otroci v šoli rekli, da so v bližnji soseski vojaški vodi preiskovali ulice in aretirali ljudi, vključno z nekaterimi člani očetovega sindikata.

Danes smo z glavnega trga slišali strele, pred mestno hišo pa so se pripeljali tovornjaki, polni vojakov. Povsod so cestne zapore, ki ustavljajo avtomobile. Preiskujejo vlake.

Družina se sestane, da se hitro odločimo, kaj storiti? Mama misli, da sta oče in stric Ali še posebej ogrožena in da bi družina morala pobegniti. Kot begunci bi v tujini iskali politični azil. Do meje je z avtom manj kot eno uro vožnje, vendar bi to bilo zelo tvegano. Peš bi potrebovali en teden hoje skozi puščavo in potem gost gozd, skozi nevarno državo. Zaslišite, da je vojska začela preiskovati tudi vašo sosesko. Imate 10 minut, da se odločite, organizirate in pobegnete!

li tak invalidski voziček, ki bo deloval na elektriko in imel vgrajene sončne celice.« »Če nas bodo ujeli, se bomo branili in jih premagali.« Zato smo pri pogovoru največ časa namenili temu, kako bi bilo v resničnem življenju. Izkazalo se je, da se težje vživljajo v tako situacijo, kot sem pričakovala, a počasi je naš pogovor stekel. Takrat sem opazila, da se je vzdušje v razredu spremenilo – učenci so ugotovili, da se ne igramo več izmišljene situacije, ampak se v tistem trenutku marsikje na svetu to, o čemer govorimo, zares dogaja.

Naša plat medalje

Po dolgem pogovoru smo se ob zadržanju vseh novonastalih občutkov počasi prestavili nazaj v naš svet. V tistega, kamor prihajajo begunci prav iz takih zgodb, kot smo jo obravnavali sami. Učencem sem dala nekaj minut za razmislek o tem, kaj lahko oni naredijo za begunce, ki bežijo z vojnih območij. Idej so imeli veliko, od zbiranja hrane do nakazovanja denarja, saj smo na naši šoli že imeli tovrstne akcije pomoči. Šli smo še globlje: kaj pa, če tak otrok pride v naš razred? Učenci so se vživeli v situacijo in predlagali, da bi z njim komunicirali s pomočjo kretenj, mu svet razlagali s pomočjo risb, ga vodili po šoli, da se ne bi izgubil.

Na tej točki sem jim končno povedala, da bodo imeli priložnost to tudi narediti, saj bodo kmalu dobili novega sošolca, begunca iz Ukrajine. Njihov odziv je bil: »Jeees!« in vedela sem, da smo na dobri poti.

Priprava na topel sprejem

Naslednji dan smo staknili glave in skupaj iskali načine, kako bi učenca lepo sprejeli. Natisnila sem cirilico in jo obesila na oglasno desko. Izbrali smo mu sedež zraven učenca, ki cirilico pozna, da bi mu lahko pomagal. S pomočjo spletnega prevajalnika smo poiskali njihova imena in učenci so jih napisali na listke na šolskih klopeh. Pogovorili smo se, da lahko tudi v prostem času učencu ponudijo družbo in ga tako bolje spoznajo ter mu pomagajo, da se bo čim hitreje vključil v družbo.

Učenca so otroci lepo sprejeli. Prve dni so ga morda celo malo preveč oblegali in mu je bilo nerodno. Danes že ima prijatelje in ob igranju ne ostaja sam. Mislim, da se je v razred dobro vključil.

Kaj o njem pravijo učenci?

Lepo riše. Je dober pri športu. Rad ima košarko. Rad se sprehaja. Rad ima družabne igre. Rad guba papir.

Kaj mu želijo v prihodnosti?

Da bi se lahko vrnil domov v Ukrajino in bi se vojna končala. Da bi bil lepo sprejet, dokler je tukaj. Da bi se v Sloveniji počutil varnega. Da bo uspešen v šoli. Da bo lahko postal to, kar si želi. Da bo še naprej tako nasmejan.

Vsak prispeva svoj košček

Zavedam se, da so naša dejanja le majhen košček v tej veliki sestavljanki. Ampak brez enega koščka je sestavljanka nepopolna, zato je toliko bolj pomembno, da se potrudimo – kljub svoji majhnosti. Morda pa bo naš deček kot odrasel mož imel lepe spomine na Slovenijo in smo mu pomagali, da je na njegovem temnem nebu posvetila vsaj kakšna svetla zvezda.

Viri

- *Čas, da pobegnemo* (b. d.). Amnesty International Slovenija. Pridobljeno 6. 6. 2022 s spletne strani: https://sola.amnesty.si/media/uploads/files/delavnice/%C4%8Das%2C%20da%20pobegnemo.pdf.

Izzivi disleksije

Lucija Ademoski, univ. dipl. rusistka in bibliotekarka, je knjižničarka na *OŠ Franceta Bevka* v Ljubljani.

Izraz disleksija izhaja iz grščine in pomeni 'težave z besedami'. Disleksija je najbolj razširjena specifična bralno-zapisovalna težava, ki posameznika spremlja vse življenje. Gre za »skupek nadarjenosti in motenj, spretnosti in težav. Kljub temu da niso vsi ljudje z disleksijo geniji, pa prodorni ljudje z disleksijo potrjujejo, da ta motnja ni ovira, da lahko postanejo uspešni, ne 'kljub disleksiji', temveč ravno 'zaradi nje'« (Davis in Braun, 2008: 12).

Netipično delovanje možganov

Vzrok disleksije »je nevrološko netipično delovanje možganov, ki povzroča težave na ravni slušno-vidnih procesov. Je genetsko pogojena, v kar 70 % podedovana. V različnih življenjskih obdobjih ima različne simptome. /…/ Vpliva predvsem na branje, pa tudi na zmožnost prepisovanja, organizacije, hitrega priklica, poimenovanja, delovnega spomina, časovne orientacije, ohranjanja pozornosti. /…/ Čeprav je disleksija vseživljenjska, pa lahko ob ustreznem prepoznavanju njenih zgodnjih znakov pomembno omilimo njen vpliv v kasnejših obdobjih« (Bižal, 2021: 22–23).

Osebe z disleksijo začnejo svoje posebne sposobnosti in veščine, prav tako pa tudi primanjkljaje razvijati že v starosti od treh do šestih mesecev. Vsaka izmed njih nosi svojstven zbir simptomov, zaradi česar je motnjo včasih težko prepoznati. Takšne osebe so izrazito vizualne, saj opazujejo predmet z več zornih kotov in o njem tako tudi razmišljajo. So zelo ustvarjalne, inovativne, spretne v športu ter imajo bogato domišljijo. Odlikuje jih izjemno hitro, globoko, temeljito in obsežno neverbalno razmišljanje v slikah. Zelo se zavedajo svojega okolja. So precej radovedne in večino svoje pozornosti posvetijo dogajanju oz. motnjam, ki zlahka pritegnejo njihovo pozornost, saj se jim v tistem trenutku zdijo zanimivejše (Davis in Braun, 2008). Njihova velika prednost je zvezdasto razmišljanje. Ko iščejo rešitve ali berejo, njihove misli potujejo v vse smeri. V trenutku lahko uporabijo vse informacije, zato so njihovi odgovori hitri in točni. Disleksija spodbuja mnoge njihove sposobnosti in talente. Nadarjeni so za umetniško in znanstveno delo, imajo močna čustva in sposobnost za iskanje nenavadnih in točnih rešitev. Znajo ločevati bistveno od nebistvenega ter so talentirani za oblikovanje strategij (Krajnc, 2021: 27).

Šolanje in disleksija

Kljub temu jim lahko disleksija v prvih letih šolanja precej zagreni življenje in močno vpliva na njihovo samopodobo. Na začetku opismenjevanja so bralno-zapisovalne motnje najizrazitejše in znatno vplivajo na oblikovanje bralnih navad. Kljub temu da otroci nimajo nižjih intelektualnih potencialov, se specifične učne težave pri njih ne pojavljajo le pri branju in pisanju, ampak tudi pri črkovanju, govorjenju, poslušanju, računanju itd., zato veljajo za počasnejše in celo lene. Potrebujejo veliko spodbud in prilagoditev, ki pomagajo vzbuditi njihovo radovednost do učenja novih vsebin in lažjega sledenja pouku.

»Učni primanjkljaji oz. težave se lahko pri njih pojavljajo v različnih kombinacijah in

Foto: BS

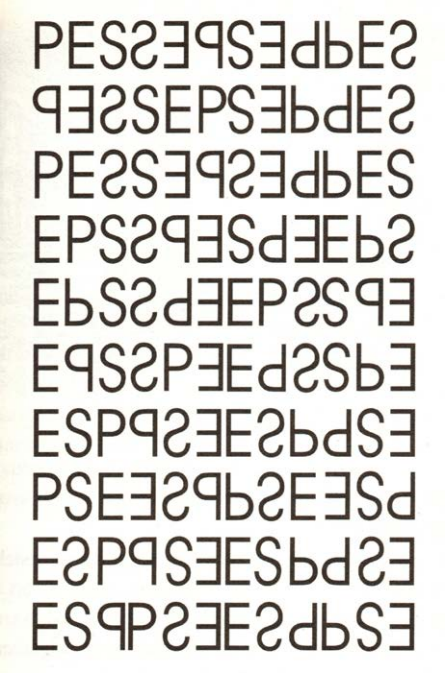

Slika 1: 40 variant besede pes, kot jih vidi oseba z disleksijo

intenzivnostih. V branje in pisanje morajo vložiti veliko več truda kot njihovi vrstniki in se zato hitreje utrudijo. Kljub temu da berejo pravilno, ne razumejo vsebine prebranega. Branje se jim upira in ga odklanjajo. Težko prepoznavajo in razlikujejo črke, še posebej tiste, ki so si podobne po obliki, (b/d, c/č, s/š, p/b), in obračajo zloge. Z velikim naporom sledijo večjemu številu informacij in si težko zapomnijo nove pojme. /…/ Na področju branja se soočajo s težkimi ovirami, strahovi in neuspehom. Učenci, ki berejo težko, zato posledično tudi manj berejo in so nemotivirani. Svoje motnje se zgodaj zavejo in se branju izmikajo. Pravočasna skrb za bralno motivacijo je zato zelo pomembna« (Ademoski, 2018). Otroci naj si pri branju pomagajo s prstom ali z bralnim ravnilcem. Segajo naj po vsebinsko in oblikovno prilagojenih bralnih gradivih, ki so jih sposobni brati brez večjega napora. Bralna zahtevnost gradiv naj bo za eno do dve leti nižja od dejanske starosti otroka. Težave pri branju namreč ne predstavlja le razpršena pozornost, temveč tudi tridimenzionalno videnje črk, ki povzroča neskončno število različnih vidikov slike. Otrokom povzroča bralne težave tudi dezorientacija, zaradi katere posamezne besede ne vidijo samo od spredaj, ampak jo obračajo v različne smeri, jo razstavljajo in spet sestavljajo v mnogih kombinacijah. Vse to jih upočasnjuje, utruja in vzbuja odpor do branja. Slika, ki najbolj razločno ponazarja razloge njihovega počasnega, utrujajočega in mukotrpnega branja, prikazuje »40 variant besede PES, kot jih vidi oseba z disleksijo« (Davis in Braun, 2008: 101).

Glede na bralne zmožnosti otrok naj bo besedilo enotno oblikovano, z dovolj velikimi in razločnimi črkami enake velikosti (kombinacija tiskanih in pisanih črk je za učence zelo moteča), s kratkimi in jasnimi stavki ter s čim manj delitvami besed na koncu vrstic. Izbran naj bo primeren tip pisave, kot sta Arial in Verdana, pri katerih so črke jasno berljive, brez odebelitev in olepšav. Besede naj ne bodo pisane v vijugah ali navpično, vrstice naj bodo poravnane na levem robu, ilustracije čim bolj tople in privlačne ter ravno prav odmaknjene od besedila, da ne motijo poteka branja. Površina papirja naj se ne blešči, kontrast med črkami in ozadjem pa naj bo dovolj razločen (Peruš Marušič, 2007).

Dezorientacija glavnih čutov

Ronald D. Davis in Eldon M. Braun navajata nekaj najpogostejših simptomov dezorientacije glavnih čutov, ki se spreminja od posameznika do posameznika in celo iz trenutka v trenutek ter povzroča popačeno zaznavanje stvarnosti. Razvrščata jih glede na najbolj prizadeto čutilo (Davis in Braun, 2008: 132–133):

Vid

- Otrok oblike in zaporedja črk ali številk doživlja kot spremenjene ali obrnjene.
- Zapis besed je netočen ali nedosleden.
- Pri branju ali pisanju izpušča besede ali cele vrstice.
- Črke in številke so videti, kot da se premikajo, izginjajo, rastejo ali se krčijo.
- Izpušča, zanemarja ali ne vidi ločil ali velike začetnice.
- Pri branju ali pisanju izpušča, spreminja ali zamenjuje besede ali črke.

Sluh

- Težko izgovarja nekatere glasove.
- Napačno izgovarja nekatere glasove, na primer š, ž ali č.
- Zaznava 'napačne' glasove.
- Zdi se, da ne posluša ali ne sliši tistega, kar kdo govori.
- Glasove doživlja kot tišje, glasnejše, bolj oddaljene ali bližje, kot dejansko so.

Ravnotežje/gibanje

- Omotica ali slabost med branjem.
- Slab občutek za smer.
- Nesposobnost mirnega sedenja.
- Težave pri rokopisu.
- Problemi z ravnotežjem in koordinacijo.

Dojemanje časa

- Hiperaktivnost (pretirana aktivnost).
- Hipoaktivnost (premajhna aktivnost).
- Težave pri učenju matematičnih pojmov.
- Težave s točnostjo ali oceno minevanja časa.
- Pretirano sanjarjenje.
- Hitro se prekine tok misli.
- Težave pri zaporedjih (postavljanje stvari v pravilen vrstni red).

Motenj, ki jih povzroča disleksija, pri posameznikih ne opazimo že na daleč. Na določenih področjih so lahko nadpovprečno uspešni, pri branju in pisanju pa se vedno znova soočajo z ovirami. Dislektični bralci ne berejo zaradi užitka. Ta dejavnost pri njih poteka počasi, pogosto tudi z večkratnim ponavljanjem branja enega in istega besedila, zato potrebujejo močno koncentracijo, ki pa jih utruja in povzroča glavobole. Pravočasno prepoznavanje motenj, zgodnja ustrezna strokovna obravnava in pomoč so ključnega pomena za njihov napredek in kasnejšo uspešnost v družbi.

Viri in literatura

- Ademoski, Lucija (2018): Motivacija za branje pri učencih z disleksijo. *Pogled kroz prozor,* 30. 6. 2018. Pridobljeno 10. 2. 2022 s spletne strani: https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2018/06/30/motivacija-za-branje-pri-ucencih-z-disleksijo/.
- Bižal, Pika Polona (2021): Znaki disleksije v zgodnjem otroštvu. *Pogled za starše,* november 2022, str. 22–23.
- Davis, Ronald D.; Braun, Eldon M. (2008): *Dar disleksije: zakaj nekateri pametni ljudje ne znajo brati in kako se tega lahko naučijo.* Ljubljana: V. B. Z.
- Krajnc, Ana (2021): Ne spreminjajmo otrok, spremenimo način poučevanja! Zakaj pametna, radovedna mala poljska miška ne more brati in ima težave pri pisanju? V Saša Pavček: *Miška ima roza očala* (str. 26–27). Dob: Miš.
- Peruš Marušič, Bojana (2007): Specialna pedagoginja s šolsko knjižničarko v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica,* letnik XVII, št. 2, str. 90–94.

Vrednote med družino in šolo

Krščansko slovenstvo in domoljubje v šolah (5. del)

Branko Koderman, mag. znanosti (sociologija kulture), dipl. psiholog, je zaposlen na *Gimnaziji Bežigrad.* Ima 30 let delovnih izkušenj na področju programa mednarodne mature (IB), kjer poučuje socialno in kulturno antropologijo ter psihologijo, in na področju slovenskega gimnazijskega šolstva, kjer je nekaj let poučeval psihologijo in sociologijo.

V prejšnji številki revije Vzgoja *(94) smo si ogledali okvirni načrt za predmet Krščansko slovenstvo v prvi triadi osnovne šole. Tokrat se bomo posvetili vrednotam med družino in šolo, okvirnemu načrtu za predmet Krščansko slovenstvo v drugem triletju.*

Klasične vrednote slovenstva

Vrednote posamične osebe so 'patos' posameznikovega 'etosa', ki so nato posledično razlog njene etike in končno njenega 'logosa' (Verbinc, 1979), kar so starogrški vzgojitelji poenotili v pojmu 'paideia' (Aristotel, 1999). To velja predvsem za Aristotela, ki je vzgojo razumel kot oblikovanje državljanovega značaja. Takega izvrstnega značaja, da bo s svojim moralnim in telesnim delovanjem kar največ prispeval k dobrobiti celotne skupnosti (polisa). Državljan s privzgojenim 'paideia' je po Aristotelovem mnenju najvišje dobro, ki ga vzgojitelj ali (in) šola lahko prispevata za dobrobit skupnosti.

V sodobnih industrijskih in informacijskih družbah je vzgoja vedno bolj povezana s šolanjem in državno vodenim šolskim sistemom. Vzgoji in njeni antični 'paideia', ki je v današnjih časih inkulturacija (Grusec in Hastings, 2007), torej organiziran proces učenja tistih vrednot in vedenja pri otrocih, ki so primerni in nujni v danem kulturnem okolju, je dodan še 'patos' in 'etos' kreacije človeškega življenja, torej Boga. Temu dodatku 'strežejo po življenju' pedagoške implementacije vedno novih in novih ideologij sodobnega kulturnega marksizma, predvsem izredno uničujoče ideologije LGBTQ in ideologije »multikulturalizma in kulturnega relativizma« (Storey, 2006).

Foto: BS

Zakaj in kako?

A. Vrednota je predvsem patos, je 'povzdigujoče' pozitivno čustvo, je na ravni psiholoških procesov posameznika močna in evforična ter prijetna izkušnja. Vtisnjena je v dolgotrajen čustvenoprocesni spomin in je povezana z ljudmi, ki so najbolj pomembni in s katerimi je posameznik razvojno povezan v skupnostih, ki evolucijsko tvorijo družbene skupine: od družine, ki je najmanjša, a za posameznika najbolj usodno določujoča, do največje skupine, naroda, ki je posamezniku najbolj nedoumljiva, razen če je ponotranjena preko vrednote domoljubja (ljubezni do domovine). Le tako je na primer za posameznika slovenska družba istočasno tudi skupnost – domovina istovetnih, torej Slovencev.

B. Vrednote znotraj skupnosti se udejanjajo in prepoznavajo v delih in življenju »kulturnih junakov«, ki dokazujejo najvišje značajske ravni osebnosti v »… spoznanjih, prepričanjih, umetnosti, nravnosti, postavi, običajih ter njihovih zmožnostih in navadah …« (Tylor, 1879, v Kottak, 2021: 36), kar povezuje člane skupin od družine do naroda. Ti junaki s svojimi deli pomembno prispevajo k dejanski rasti in ohranjanju življenja, rojstvu otrok v družinah, daljšemu in materialno boljšemu življenju v Sloveniji in k številčnemu večanju populacije Slovencev v domovini Sloveniji. To niso »junaki zmagovalci«, ki se kitijo z bogastvom, medaljami in lažnimi prestižnimi nazivi, temveč običajni Slovenci, ki delajo in živijo predvsem za druge ljudi, ker jih vodijo klasične vrednote slovenstva.

Lustracija marksističnih ideologij in marksističnega aktivizma v šolstvu

Prepoved sovražnega in nasilnega hujskaštva med šolniki in nad šolajočimi

Dolgoletnega urednika in novinarja Jožeta Biščaka so spraševali o trenutni slovenski družbi in o ekonomski krizi, ki prihaja. »Osebno meni, da bo kriza tudi posledica propada tradicionalnih vrednot, poskusa uničenja nacionalnih kultur in identitet, moralne dekadence, škodljivega in neverjetno velikega vpliva 'prebujencev'« (Kovač, 2022).

Moje mnenje in osebna profesionalna izkušnja me prepričujeta, da je izginjanje tradicionalnih vrednot realnost slovenske družbe in da je to plod načrtnega ter dolgotrajnega delovanja ljudi, ki odločajo znotraj državnega sistema osnovnega in srednjega šolstva. V celotni generaciji slovenskih maturantov, ki zaključijo srednje šolanje in tedaj pridobijo tudi volilno pravico, je vsako leto večji delež 'Neslovencev'. (To raziskovalno tezo bi bilo nujno in čim prej empirično preveriti, izdelati ustrezno znanstveno metodologijo ter ugotovljena dejstva in ponovna preverjanja uporabiti kot ključni vir informacij za prenovo šolanja v državi Sloveniji.)

Neslovenci so tisti dijaki, ki zaključijo šolanje brez ponotranjenih vrednostnih idealov in vrednostnega značaja ali morale, brez osebnostno integriranega patosa in etosa. Organsko in fiziološko takšna odsotnost vrednot pomeni odsotnost nevrološko strukturiranih shem implicitnega dolgotrajnega spomina; to vodi v materialno odsotnost ali vsaj močno kognitivno disfunkcionalnost čustvenih in procesnih struktur posameznikovega dolgotrajnega spomina. Takšnim, recimo jim kognitivno odraslim Neslovencem, je nedostopna realna in intimna izkušnja domoljubja, v ožjem smislu subjektivno ne zmorejo doživeti ljubezni do domovine, empatije do rojakov Slovencev in odgovornosti do države slovenskega naroda.

Naj opozorim zgolj na enega zadnjih marksističnih izbruhov simbolnega nasilja in sovraštva do slovenskih državljanov in do dijakov iz ene ali več slovenskih gimnazij. Gre za letošnjo gledališko predstavo Cankarjevih Hlapcev v izvedbi nekega od davkoplačevalcev plačanega gledališča v Ljubljani, ki je bila namenjena tudi srednješolcem. V njej igralci omalovažujejo slovenske nacionalne simbole in blatijo slovensko državo. Najbolj razvpit je prizor, v katerem igralka s slovensko zastavo 'mlati' po tleh in ob tem 'grdo govori' o določenih ljudeh. Tem marksističnim aktivistom, ki blatijo slovenstvo »… se prilega znameniti Cankarjev citat: ›Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni!‹ Narod, ki hoče preživeti in živeti, potrebuje močne, ponosne in samozavestne ljudi, ki jim je lastni narod svet. Takšni ljudje spoštujejo nacionalne simbole« (Ian, 2022: 45).

V kontekstu vsakršne, še posebej šolske inkulturacije se marksistične ideologije (izvorne komunistično-razredne, klasične nacistično-rasistične, sodobne socialistično-fašistične, kulturno identitetna 'prebujenstva' in ideologije človekovih pravic) izvršujejo preko 'ozaveščenih' aktivistov, ki 'perejo možgane' našim slovenskim otrokom in mladostnikom z zlorabo in vsiljevanjem izmišljij – narativov, skratka 'govoričenja', ki je vedno izključevalno. V slovenskem šolstvu se zadnjih petnajst let obujajo stari in pojavljajo vedno novi narativi izključevanja: »osvoboditeljska NOB«, »jugosocialistična nostalgija«, »izkoriščevalski kapitalizem«, »imperializem Amerike«, milenializem »globalnega segrevanja«, »narativi LGBTQ«, raznovrstni narativi »človekovih pravic« in še kaj, česar še ne poznamo.

Odbori za evalvacijo in usmerjanje predmeta Krščansko slovenstvo

Prisotnost vseh teh narativov izključevanja v slovenskih učilnicah in v državno nadzorovanem sistemu ocenjevanja pušča v nevroloških strukturah dijakov odtis »antipatosa«, kar vodi v patologijo čustvovanja preko besa ter ljubosumja in odtis motivacijske disfunkcionalnosti, ki se kaže v značajski patologiji (»antietosu«) preko zavisti in panične odzivnosti.

V drugi triadi osnovne šole bodo otroci (stari 9, 10, 11 let) pri predmetu Krščansko slovenstvo spoznavali in odkrivali zgodbe »kulturnih junakov« iz klasičnega obdobja slovenske kulture: matere, očete, brate in sestre, župnike, katehete, župane, uspešne kmete, obrtnike, lokalne pesnike in zabavljače ter druge, ki so povezovalno delujoči v lokalnih upravnih skupnostih domačega kraja, v župnijskem občestvu in v delovnih, obrtnih združenjih lokalne skupnosti.

Da bi preprečili vdor narativov v šole, bo potrebna stalna prisotnost in pomoč »odbornikov za slovenstvo«, organiziranih na ravni krajevnih skupnosti, občin in vladnega ministrstva države Slovenije. Ti domoljubi in poznavalci klasičnega slovenstva bodo stalno prisotni pri pripravi, delu in vrednotenju dela v razredih. Predvsem pa bodo pomagali učiteljem in učencem z viri in vedenjem o slovenstvu v lokalnih skupnostih in občestvih.

Literatura

- Aristotel (1999): *Politics.* Kitchener: Batoche Books.
- D'Andrade, Roy G. (2001): *The Development of Cognitive Anthropology.* Cambridge University press.
- Grusec, Joan E.; Hastings, Paul D. (2007): *Handbook of socialisation: Theory and research.* New York: Guildford Press.
- Ian, Tadej (2022): Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni. *Demokracija,* 2. 6. 2022, str. 45.
- Kottak, Conrad Phillip (2021): *Cultural Anthropology.* New York: McGraw Hill.
- Kovač, Sara (2022): Dolgoletni urednik in novinar Biščak: »Priča bomo krizi, ki je nastala zaradi razpada tradicionalnih vrednot.« *Nova 24 TV,* 5. 6. 2022. Pridobljeno 30. 6. 2022 s spletne strani: https://nova24tv.si/slovenija/dolgoletni-urednik-in-novinar-biscak-prica-bomo-krizi-ki-je-nastala-zaradi-razpada-tradicionalnih-vrednot/.
- Storey, John (2006): *Cultural Theory and Popular Culture.* Pearson Education Limited.
- Verbinc, France (1979): *Slovar tujk.* Ljubljana: Cankarjeva založba.

Foto: Metod Pezdir

Strah in pogum

Poučevanju slovenske moderne zgodovine v razmislek

Robert A. Jernejčič, prof. zgodovine na *Škofijski klasični gimnaziji* v *Zavodu sv. Stanislava* v Šentvidu, soavtor učbenika *Zgodovina 1 za gimnazije*.

Že več let se vsake toliko časa odpre razprava o poučevanju novejše zgodovine v slovenskem šolskem prostoru. V politično razdeljeni slovenski družbi se razprave navadno razvijejo v medsebojno obtoževanje zaradi različnih idejnih pogledov.

Pomanjkanje časa

Toda to je samo del problema, povezanega s poučevanjem novejše zgodovine. Ne glede na smer polemike razpravljavci različnih pogledov enotno ugotovijo, da moderne zgodovine v šoli ne obravnavajo iz povsem praktičnih razlogov. Ne zaradi različnih pogledov ali prepričanj, še manj zaradi strahu pred obtožbami o strokovni ali kakšni drugi nekorektnosti. Moderno zgodovino se pušča ob strani iz mnogo bolj prozaičnega razloga. Za poučevanje moderne zgodovine v šoli učitelju zmanjka časa. Volk sit in koza cela.

Pomanjkanje časa za poučevanje je velik problem slovenskega šolskega sistema. Na žalost se tega dejstva premalo zavedamo. Tega pojava s strokovnega stališča kljub inštitutom/institucijam, ki so poklicani, da se s tem ukvarjajo, ne preučujemo. Čeprav to ni primarni del moje razprave, moram zaradi kakovosti analize vsaj na kratko spregovoriti o tem spregledanem dejstvu poučevanja.

Foto: Marko Hrovat

Zmanjševanje dni pouka

V zadnjih desetletjih se je pri nas povečalo število dni brez pouka. Sredi devetdesetih let so pod vodstvom ministra Gabra dodali teden jesenskih počitnic, bizarno imenovanih 'krompirjeve', čeprav ta poljščina z jesenskim časom počitnic nima res prav nobene povezave, veze ali smisla.

Ne da bi se tega zares zavedali, se je pouk začel dodatno krčiti sredi devetdesetih let, ko je bila v slovenski šolski sistem uvedena matura. Prva je potekala leta 1995. Zaradi upora učiteljev, ki se na račun mature niso želeli odpovedati svojim počitnicam, so maturo nekako 'vrinili' v zadnji teden pouka. V praksi se je tako poučevanje skrajšalo še za teden dni. Matura se je začenjala okoli desetega junija in zaradi njene izvedbe je poučevanje v šolah praktično zastalo.

Začetek mature se je v naslednjih letih pomikal vedno bolj proti začetku junija. Danes se prvi pravi maturitetni izpiti začenjajo že konec maja. V praksi to pomeni, da v slovenskem šolskem sistemu letno izgubimo cel mesec poučevanja.

Če se zavedamo, da dijak obiskuje šolo štiri leta, to je približno štirideset mesecev, povprečno izgubimo štiri mesece poučevanja, če dodamo še jesenske počitnice, pa smo že na petih mesecih dela. Ne poznam

Foto: Matej Hozjan

panoge ali dejavnosti, ki bi v zadnjih desetletjih tako radikalno skrčila svoj delovni čas, kot se je to zgodilo v slovenskem šolskem sistemu.

Kronološko poučevanje

Poučevanje zgodovine po učnem načrtu v grobem poteka kronološko. Dijak naj bi spoznal časovni lok od prazgodovine do sodobnosti. V pokojni Jugoslaviji so temu (ne)posrečeno rekli »od paleolita do Tita«. Tej časovni dimenziji poučevanja še danes sledi velika večina slovenskih učiteljev zgodovine.

Podobno je bilo tudi na gimnaziji, kjer poučujem že skoraj trideset let. Bolj kot ne po naključju se je šola ob slovesu prvih generacij (danes si upam zapisati) posrečeno odločila, da bo dijake prosila za kratko anketo. Dijakom so postavili klasična vprašanja o tem, kako so se na šoli počutili, kaj jim je bilo všeč in kaj bi po njihovem morali na šoli spremeniti, da bi bila še boljša. Anketa se izvaja še danes.

Že ob prvih anketah se je pokazalo, da dijaki pri zgodovini izrazito pogrešajo bolj temeljito poučevanje moderne zgodovine. Ob doslednem upoštevanju kronologije in prej omenjenih težavah s skrajševanjem pouka se je v praksi dogajalo, da je za temeljitejše obravnavanje moderne zgodovine, kamor s posebnim poudarkom sodi denimo osamosvojitev Slovenije, enostavno zmanjkalo časa.

Kljub iskrenim poskusom, da bi to vrzel zapolnili, v praksi tega nismo mogli uresničiti. V litrski kozarec pač ne moreš natočiti dveh litrov vode. Pritožbe o pomanjkljivem poznavanju moderne zgodovine so se stopnjevale. Dijaki so, po mojem mnenju upravičeno, opozarjali, da se jim zdi pri vstopanju v svet odraslih pomembnejše poznavanje modernih zgodovinskih tokov kot pa poznavanje bolj oddaljene preteklosti.

Razmišljanje in negodovanje dijakov sta nas slednjič 'prisilila' v spremembo poučevanja zgodovine. Pred slabimi dvajsetimi leti smo se odločili, da se bomo držali kronološkega poučevanja zgodovine samo do začetka tretjega letnika. V tretjem letniku, ko se poučuje zgodovina 19. stoletja, smo naredili obrat. Namesto z zgodovino 19. stoletja smo začeli že v tretjem letniku poučevati zgodovino 20. stoletja. Enostavno povedano – zamenjali smo poučevanje v tretjem in četrtem letniku gimnazije.

Obrnjen vrstni red

Radikalen obrat, pri katerem namesto z Napoleonovimi vojnami začnemo obravnavati vzroke za začetek prve svetovne vojne, je občutljiv in vzame vsaj uro ali dve priprav. Vsaj v grobem je treba na kratko predstaviti 19. stoletje, da dijak zazna sinhronizacijo časovnega procesa.

Izkazalo se je, da nov način dolgoročno prinaša več prednosti. Poučevanje moderne zgodovine poteka bolj sistematično in poglobljeno. Del zgodovine, ki bi bil zaradi pomanjkanja časa v četrtem letniku izgubljen, lahko mirno obravnavamo še na začetku četrtega letnika.

V praksi se s prej zanemarjeno moderno zgodovino sedaj ukvarjamo več kot šolsko leto. To nam omogoča obravnavanje snovi, kot je denimo osamosvojitev Slovenije, ki je bila prej spregledana. V miru se lahko pogovorimo o povsem aktualnih težavah, s katerimi se danes srečuje človeštvo: ekološki problemi, globalizacija, zgodovina Evropske unije; obravnavamo povojno moderno evropsko in svetovno zgodovino, s katero se bodo dijaki srečali izven šolskih klopi in jo na tak ali drugačen način uporabljali tudi pri svojem delu.

Nemški filozof Kant je nekoč zapisal danes znane besede: »Sapere aude!« ali: »Upaj si razmišljati!« Naša izkušnja je pokazala, da boljše rezultate dosežemo, če obrnemo vrstni red poučevanja. Potrebnega je samo malo poguma. Istočasno pa je naša izkušnja lep primer medsebojnega poslušanja in sodelovanja, do katerega ne bi prišlo, če ne bi najprej prisluhnili dijakom. Ti so bili prvi, ki so opozorili na problem. Morda se kdo od bralcev tega razmišljanja opogumi in poskusi s spremembami še sam.

Drži pa, da zaradi obrnjenega vrstnega reda 'trpi' zgodovina tretjega letnika. Ta sedaj doživlja nekdanjo usodo ne povsem nepredelane zgodovine 20. stoletja.

Slovenščina v družini

Govorimo in ohranjajmo svoj jezik

Martin Kuchling, je pisatelj, prevajalec, zaposlen v *Krščanski kulturni zvezi* v Celovcu.

Od leta 2010 dalje pod vodstvom Krščanske kulturne zveze na Koroškem *poteka širše zasnovana iniciativa* Slovenščina v družini, *ki skuša ozaveščati javnost na Koroškem o pomenu družine kot posredovalke jezika/jezikov in o pomenu družinskega jezika/družinskih jezikov za obstoj jezikovnih manjšin. Pobudo smo v preteklih letih predstavili v številnih krajih po Koroškem in v tujini. V sodelovanju z drugimi ustanovami v zamejstvu smo priredili strokovna mednarodna srečanja in izdali zbrano gradivo s teh srečanj.[1] Na teh srečanjih smo se soočali tudi z dejstvom, da se položaj za slovensko narodno skupnost razlikuje od države do države, da pa je hkrati vsem slovenskim manjšinam v zamejstvu skupno, da skušajo najti primerne pristope, ki razvijajo slovenski jezik tako v družini kot v javnosti. Ker smo spoznali velik pomen narečja pri posredovanju slovenskega jezika na Koroškem, smo v sodelovanju s kulturnimi društvi izdali več zgoščenk s pravljicami, pripovedkami in pesmimi v različnih slovenskih koroških narečjih. Ključno pa ostaja, da slovenski jezik uporabljamo v družini in v javnosti.*

Družina je zibelka jezika/jezikov

Za jezikovne manjšine so merodajni čisto drugačni izzivi kot za govorce večinskega naroda v neki državi. Za govorce manjšinskega jezika/manjšinskih jezikov se porajajo in so merodajna vprašanja, ki si jih večina prebivalcev nikdar ne postavlja: Kako ohraniti svoj (manjšinski) jezik? Kako temu jeziku dati prostor in pomen? Kako ta jezik zaščititi pred napadi in ga obvarovati pred izginjanjem?

Na avstrijskem Koroškem od 6. stoletja dalje živijo Slovenci oz. njihovi predniki. Po dolgi zgodovini habsburške monarhije ter poznejše delitve naselitvenega območja na razne države so ostali narodna manjšina v avstrijski zvezni deželi Koroški. Od razpada avstro-ogrske monarhije se je število koroških Slovencev močno zmanjšalo. K temu je pripomogel hud nacionalni pritisk po prvi svetovni vojni, hude represalije pred drugo svetovno vojno in med njo ter postopno naraščanje nemških nacionalnih prizadevanj po odhodu zavezniških sil v letu 1955. Danes se slovenska narodna skupnost nenehno bori za obstoj svojega jezika na tem območju. S pobudo *Slovenščina v družini* želimo ozaveščati ljudi o pomenu posredovanja jezika/jezikov v družini.

Foto: BS

Materinščina in družinski jezik/jeziki

Jezik nas kot sredstvo sporazumevanja spremlja od rojstva in se prilagaja danostim, v katerih se človek znajde v življenju. Že novorojenčka obdajajo jezik oz. jeziki, ki zanj predstavljajo pomemben stik s starši in okoljem. Družinski jezik človeka spremlja od zibelke do groba, saj se ga ne more 'otresti', tudi če to – kakor to doživljamo v manjšinskem okolju, kjer so ljudje izpostavljeni velikim pritiskom in asimilaciji – želi ali zavestno skuša. Družinski jezik ostaja del človeka, ne glede na to, kakšen odnos ima človek do njega. Soočeni pa smo tudi z dejstvom, da v jezikovno mešanih družinah, kjer vsak od staršev govori drug jezik, lahko obstajata dva ali še več družinskih jezikov. To že samo po sebi odpira širši pogled na jezik in osebno povezavo do jezika.

Večjezičnost v družini

Večjezičnost za družino pomeni dodatno možnost pa tudi dodaten izziv. V manjšinskih okoliščinah smo pogosto soočeni s tem, da moramo zagovarjati svoj manjšinski jezik, da moramo utemeljevati njegovo uporabo in se zavestno odločiti za njegovo posredovanje otrokom. Iz tega včasih nastanejo neprijetne situacije, osebna stiska in strah pred konflikti. V družbi včasih doživimo nevednost glede položaja manjšine in nerazumevanje posebnih izzivov, ki jih pogojuje večjezičnost v družini. Vsak jezik govorcu odpira svoj miselni svet in vsak človek se počuti doma v 'svojem/svojih' jezikih, mora pa najti tudi spoštljiv odnos do jezika/jezikov drugih govorcev.

Pomen narečja za posredovanje jezika

Narečje je za večino ljudi prvi stik z jezikom in njegov pomen pri učenju zbornega jezika je neoporečen. To potrjujejo tudi učitelji, ki učijo slovenščino v šolah – bistvena razlika je namreč med učenci, ki tudi doma govorijo slovenski jezik (pogosto narečje), ter učenci, ki se slovenščino učijo kot tuji jezik v šoli. Narečja so danes nasploh ogrožena, to opažamo v vseh jezikih. Veliko ljudi se izseli z rodnega življenjskega območja in iz vsakdanjih razlogov (razumljivost, okrnjena možnost uporabe, tuje okolje) postopoma opušča domače narečje. Da bi opozorili na to dejstvo in hkrati dokumentirali ter zapisali posamezna slovenska narečja na avstrijskem Koroškem, smo v sodelovanju s slovenskimi kulturnimi društvi pripravili in izdali zgoščenke s pravljicami, zgodbicami in pesmimi v različnih slovenskih koroških narečjih. Leta 2011 je izšla *Črnjəva kapca* v ziljskem narečju, leta 2012 *To ja nəhčer ḱne vi … – basni in pesmi v rožanskem narečju – Miklova Zala za otroke* ter *Kralj Matjaž* v podjunskem narečju, leta 2015 *Dba munija* v selskem narečju, leta 2019 pa *Povodni mož v Živovem bvat,* zgoščenka z zgodbicami iz Šentprimoža in okolice.

Foto: Petra Duhannoy

Razdvojenost posameznika v večjezični družbi

Jezik seveda ni zgolj občevalno sredstvo, temveč ima tudi močno identifikacijsko vrednost. To velja še posebej za govorce manjšinskih jezikov, ki jih odlikujeta poseben čut za jezik in prizadevanje za njegovo zaščito, saj je jezik zanje tudi močan dejavnik identitete. Zavedanje o pripadnosti jezikovni manjšini v človeku spreminja odnos do jezika in ga pusti jezik vrednotiti po svoje. Osebni jezik postaja bolj dragocen, ker je ogrožen. Ogroženost jezika spreminja odnos do njega. Na Koroškem so dolga desetletja obstajali odprti konflikti zaradi jezikovne pripadnosti. Manjšina, ki se je opredelila za slovenski jezik, je bila tarča napadov večine, ki je ta jezik označevala za manjvrednega, preživetega ali celo grdega. S tem so se pojavljala ekstremna stališča, ki so močno razdvajala družbo. Pritisk s strani večine je marsikaterega pripadnika slovenske narodne skupnosti odtujil slovenskemu jeziku, ker se iz danih razlogov ni mogel ali ni hotel zoperstaviti temu razvoju.

Ohranjajmo svoj jezik

Prizadevanja za ohranjanje slovenskega jezika v zamejstvu so raznovrstna. Temu cilju služijo mnoge ustanove, ki poleg šolskih, gospodarskih ali cerkvenih struktur skrbijo za razcvet slovenskega jezika. Tudi pobuda *Slovenščina v družini* skuša z različnimi pristopi pripomoči k temu. Učenje jezika poteka na več ravneh. Prva raven, ki jeziku daje temelje, pa je družina. Z govorjenjem v družinah naredimo prvi korak k ohranjanju jezika. Šele potem sta na vrsti vrtec in šola. Danes se pri posredovanju jezika zavedamo tudi pomena domačega narečja, ki predstavlja most do zborne zvrsti. To velja v veliki meri tudi za manjšinske jezike. Tako se vsakdanja uporaba pogosto začne z narečjem v družini in šele pozneje sledi izpopolnjevanje v standardni obliki. Za vse manjšinske jezike je merodajno, da jih pripadniki manjšine govorijo v vsakdanu in v vsaki situaciji ter jih s tem posredujejo naprej naslednji generaciji.

Za ohranjanje in krepitev manjšinskega jezika so poleg strukturalnih ureditev, kot so šolske, cerkvene ali športne ustanove, potrebne dodatne pobude. Ena teh pobud je tudi *Slovenščina v družini.* Skupaj s slovenskimi kulturnimi društvi in slovenskimi ustanovami se trudimo za ozaveščanje o potrebi po posebnih jezikovnih pobudah in dodatni obšolski ponudbi za posredovanje slovenskega jezika na Koroškem. Slovenska kulturna društva na Koroškem opravljajo neprecenljivo delo za ohranjanje slovenščine. V manjši meri to velja tudi za športna društva. Društveno delovanje skrbi za redno uporabo slovenskega jezika in krepi narodno zavest ter povezuje govorce slovenskega jezika med seboj. Vedno znova pa so potrebne širše zasnovane pobude, ki dajejo ustrezne impulze in usmerjajo družbeno življenje slovenske narodne skupnosti.

Opombe

1 Glej seznam literature.

Objavljeno besedilo je del članka:
Kuchling, Martin (2021): Slovenščina v družini - govorimo in ohranjmo svoj jezik. V Erika Ašič (ur.): *3. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države: Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto: zbornik (elektronski vir)* (str. 122–125). Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije.

Celoten članek si lahko preberete na spletni strani: https://www.revija-vzgoja.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2021.pdf.

Viri in literatura

- Kuchling, Martin (ur.) (2015): *Slovenščina, živ jezik v družini in javnosti* (prispevki s posveta 14. 11. 2014 v Tinjah). Celovec: Krščanska kulturna zveza, Iniciativa Slovenščina v družini.
- Kuchling, Martin (ur.) (2018): *Slovenščina v družini in javnosti – jezikovne iniciative in potreba po njih* (prispevki s posveta 30. 9. 20216 v Plešcih). Celovec: Iniciativa Slovenščina v družini, Krščanska kulturna zveza.
- Piko-Rustia, Martina; Rosenzopf-Jank, Anton; Wakounig, Vladimir idr. (2011): 12 spodbud za sožitje v družini / 12 Impulse für Sprachenvielfalt in der Familie. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva,* letnik 51, št. 1/2, str. 93–94.

Vrt prijaznosti

Lidija Slana, dipl. vzg. predšolskih otrok v *Vrtcu Vrhnika*, je avtorica več člankov v strokovnih revijah.

V skupini pet- do šestletnih otrok sem izvedla projekt Vrt prijaznosti. *V tem času smo veliko pozornosti posvečali razvijanju pozitivnih medsebojnih odnosov, spodbujali smo prijazno komunikacijo, sprejemanje drugačnosti in različnih mnenj. Izvedli smo veliko vodenih vizualizacij in sprostitvenih dejavnosti, spoznavali, kako se lahko umirimo, šli smo na čuječi sprehod. Gradili smo socialne odnose in se povezali kot skupina. Spoznavali smo svoja čustva, se učili ukrepati v konfliktnih situacijah, spremljala sta nas objem in prijazna beseda. V kotičku, ki smo ga poimenovali* Vrt prijaznosti, *smo imeli pripomočke za sprostitev in umirjanje. V ta kotiček se je lahko umaknil vsak, ki je potreboval nekaj časa za umiritev. Tam je postopoma nastajal tudi plakat, na katerega so otroci za vsako prijazno dejanje nalepili prijazen obraz.*

Spodbujanje prijaznosti

V skupini veliko časa namenimo razvijanju pozitivnih medsebojnih odnosov in spodbujamo prijazno komunikacijo. Ker me ta tema zelo zanima in ker v skupino rada vnašam te vsebine, sem se v lanskem šolskem letu udeležila izobraževanja *Spodbujanje prijaznosti*. Tako sem lahko nova znanja prenesla v skupino otrok, starih od 5 do 6 let. Projekta sem se lotila tako, da sem vključila vsebine, za katere sem menila, da jih bom lahko uspešno izvedla v svoji skupini. Koronskim razmeram in časovni omejitvi primerno sem izluščila stvari, ki so nam po mojem mnenju lahko pomagale k uresničitvi ciljev na tem področju. Medsebojnim odnosom že posvečamo zelo veliko pozornosti, sedaj pa smo jih še nadgradili. Projekt je trajal kar dolgo časa, saj je bil vmes prekinjen zaradi zaprtja vrtcev.

Foto: arhiv Lidije Slana

Cilji projekta

Na začetku projekta sem si zastavila naslednje cilje:

- Otrok spoznava, da morajo vsi ljudje v določeni družbi pomagati in sodelovati, da bi lahko ta delovala ter omogočila preživetje, dobro počutje in udobje.
- Otrok pridobiva konkretne izkušnje za sprejemanje drugačnosti (glede na spol, nacionalno in kulturno poreklo, veroizpoved, telesno in duševno konstitucijo).
- Otrok ima možnost za rahljanje stereotipov, povezanih z razliko med spoloma.
- Otrok ima možnost razvijati sposobnosti in načine na vzpostavljanje, vzdrževanje in uživanje v prijateljskih odnosih z enim ali več otroki (kar vključuje reševanje problemov, pogajanje in dogovarjanje, razumevanje in sprejemanje stališč, vedenja in občutij drugih, menjavanje vlog, vljudnost v medsebojnem komuniciranju).
- Otrok uživa v spontanem druženju s svojimi prijatelji.
- Otrok sklepa kompromise in dogovore.
- Otrok spoznava, kaj potrebujejo on sam in druga živa bitja za življenje ter za ohranjanje in krepitev zdravja.
- Otrok spoznava, da mu uživanje različne zdrave hrane, telesne vaje in počitek pomagajo ohranjati zdravje.
- Otrok odkriva in spoznava svoje telo.

Kaj je prijaznost?

Projekta smo se lotili z nevihto idej ob vprašanju, kaj je prijaznost. Na vprašanje so otroci podali naslednje odgovore: da si pomagaš, ko kdo prosi; če kdo pade, mu pomagaš vstati; spustiš prijatelja na gugalnico; da smo prijatelji; da pomagaš na-

risati prijatelju, če te prosi; da deliš igrače; da pozdraviš; da se nasmejiš; da ponudiš, da se skupaj igramo; da se lepo igraš; da živalim daš hrano, jih pelješ na sprehod in skrbiš za njih.
Otroci znajo o tem že kar veliko povedati in se načeloma kar držijo vseh oblik prijaznosti.
V tem času smo imeli veliko vodenih vizualizacij, sprostitvenih in domišljijskih potovanj. Na začetku izvajanja le-teh so bili otroci nemirni, nato pa so ob večkratnem ponavljanju lepo sodelovali in izvajali dejavnost. Ob tem smo umirili svoje telo, svoje misli, tudi spoznali sebe in svoje telo ter njegovo delovanje. Spoznali so, da je tudi umiritev potrebna za ohranjanje zdravja. Naučili smo se dihanja s prepono s pomočjo kamenčkov, ki so si jih otroci dali na trebuh; kamenčki so se dvigovali in spuščali ob pravilnem dihanju. Kamenčke so otroci sami nabrali na sprehodu, jih v vrtcu pobarvali ter jih nato uporabili pri dihanju.
S pomočjo različnih socialnih iger smo razvijali veščine socialnih odnosov, mišljenja, povezovanja. Poudarili smo tudi pomen prijateljstva in sprejemanja drugačnosti. Igralne skupine sva namensko večkrat zamenjali, da so otroci zamenjali igralne partnerje in da se niso igrali vedno z istimi otroki. Namen je bil, da gradimo prijateljstvo s prijaznostjo in spoštovanjem ter sprejemanjem drugačnosti.

Vrt prijaznosti

Uredili smo si kotiček, ki smo ga poimenovali *Vrt prijaznosti.* V njem je mehka blazina, na katero se otroci lahko umaknejo, če potrebujejo mir, počitek, umik. V kotičku so kamenčki za dihanje s prepono, knjige, pripomočki za masažo. Na pano smo dali tudi plakat *Vrt prijaznosti.* Vsak otrok je obrisal svojo dlan in jo poljubno pobarval. S tem smo prikazali našo povezanost, našo skupino in pripadnost skupini. Nato pa so tisti otroci, ki so storili kakšno prijazno dejanje, na plakat postopoma lepili prijazne in nasmejane obraze.
Spoznavali smo tudi različna čustva, kako se odzovemo v posameznih situacijah oz. kako bi se morali odzvati. Navajali smo se na to, kaj narediti, ko smo razburjeni, kje se lahko umirimo, kje smo varni. V ta namen so otroci imeli v igralnici kotiček za umik, kamor so se lahko umaknili in se umirili.
Šli smo tudi na čuječi sprehod, kjer smo prisluhnili zvokom narave in se na ta način umirili. Otroci so se res poglobili in slišali tudi najmanjše podrobnosti.
Naslednja dejavnost za sprostitev je bil ogled videoposnetka *Calming bottle*. Nato pa smo tudi sami za umiritev misli izdelali kozarčke za umirjanje (*calming bottle*), ki so jih nato otroci večkrat vzeli in opazovali, kaj se v steklenički dogaja. V jutranjem krogu smo za umiritev uporabili tudi plastično jajce na žlici, ki je potovalo od otroka do otroka. Res neverjetno, kako so otroci tiho in zavzeto spremljali potovanje jajca in se ob tem čisto umirili.
V tem času nas je spremljal tudi nasmeh. Dogovorili smo se, da svojim prijateljem podarimo čim več nasmehov, objemov in prijaznih besed. Nismo pa pozabili tudi na prijaznost do narave, živali in drugih ljudi. Vsak dan so nas spremljale tudi zgodbe in pesmice, povezane s to vsebino. Ob zaključku projekta smo izdelali zapestnice prijaznosti, ki so lepo zaokrožile vse naše aktivnosti na temo prijaznosti, prijateljstva in spoštovanja.

Foto: arhiv Lidije Slana

Pomen odnosov

Projekt nam je odlično uspel, dosegli smo večino ciljev. Zadovoljna sem s sodelovanjem in odzivom otrok. Opazila sem viden napredek, predvsem pa sem našla nekaj učinkovitih načinov, s katerimi se otroci umirijo in pripravijo na nadaljnje dejavnosti. V tem hitrem svetu je pomembno, da se otroci in odrasli znamo umiriti, saj le tako zmoremo opraviti vse svoje vsakdanje naloge.
Zelo pomembno se mi zdi, da znajo otroci sodelovati, se dogovarjati in vljudno komunicirati. Živimo v času, ko se je in se bo treba veliko dogovarjati, spoštovati druge, sprejemati različna mnenja in upoštevati drugačnost. Že najmlajše lahko začnemo vzgajati v tej smeri, saj je to pomembna vrlina za življenje. Pomembna vrednota, ki bi jo morali starši privzgojiti otrokom, je tudi spoštovanje – do ljudi, narave in živali. Že v vrtcu imamo vzgojitelji veliko možnosti, da otroke vzgojimo v prijazne in spoštljive osebnosti.

Občutja mladostnikov med pandemijo covida-19

- **Helena Jeriček Klanšček**, dr. soc. ped., docentka za promocijo zdravja. Zaposlena je kot nacionalni ekspert s področja javnega zdravja na *NIJZ*.
- **Vesna Pucelj**, prof. zdrav. vzg., zaposlena kot razvojnoraziskovalna sodelavka na *NIJZ*.
- **Varineja Drašler**, dipl. inž. živilstva in prehrane, zaposlena kot zdravstvena sodelavka na *NIJZ*.

Med pandemijo covida-19 so bili mladostniki bolj obremenjeni s šolo, težje so se pogovarjali s starši, bili so bolj osamljeni kot pred njo. Čutili pa so podporo svojih vrstnikov. Bolj obremenjeni s šolo so bili mladostniki iz manj premožnih družin, ki so imeli tudi slabše pogoje za šolanje od doma.

Pandemija covida-19 je v zadnjih dveh letih močno posegla v ustaljen vsakdan otrok in mladostnikov. Eden izmed ukrepov, uvedenih z namenom zamejevanja širjenja virusa, je bil tudi začasno zaprtje šol in šolanje na daljavo. Otroci in mladostniki so se v času največjih izbruhov pandemije covida-19 šolali od doma, izobraževalni proces pa se je v celoti izvajal preko različnih spletnih platform. V času pandemije je šolanje na daljavo prvič potekalo na globalni ravni in v tolikšnem obsegu; večina učiteljev in mladostnikov se je prvič seznanila s tovrstnim načinom dela. Učenci in dijaki so se morali naučiti novih oblik učenja ter biti pri šolskem delu bolj samostojni. Veliko breme je v tem obdobju padlo tudi na starše, saj so poleg svojih običajnih delovnih obveznosti, ki so jih nekateri opravljali doma, morali tudi več pomagati otrokom, predvsem mlajšim, in usklajevati svoje delo z njihovim. Čeprav je bilo šolanje na daljavo v času pandemije ustrezna rešitev za čim bolj nemoteno izvajanje izobraževalnega procesa, pa raziskave opozarjajo tudi na nekatere pomanjkljivosti tovrstnega načina dela (Panagouli idr., 2021).

V prispevku bomo predstavili, kako je pandemija covida-19 vplivala na doživljanje šole pri slovenskih mladostnikih. Podatke smo zbrali v okviru raziskave *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju* (v nadaljevanju HBSC). Raziskava je bila izvedena oktobra 2020, ko je šolanje potekalo v šolah in tik pred tem, ko je šolanje ponovno potekalo na daljavo. V raziskavo je bilo vključenih 3052 mladostnikov, ki so v šolskem letu 2020/2021 obiskovali 9. razred osnovne šole ali 4. letnik srednje šole.

Nezadovoljstvo s šolanjem na daljavo

V raziskavi smo preverjali, kako je bilo pri slovenskih mladostnikih z všečnostjo šole ter obremenjenostjo s šolo. Rezultati kažejo, da se je všečnost šole v času pandemije covida-19 v primerjavi z letom 2018 poslabšala, mladostniki pa so bili v tem času bolj obremenjeni z delom za šolo. Večini mladostnikov (87,6 %) šola ni bila všeč in skoraj ena tretjina (29,8 %) je bila zaradi šole zelo pod pritiskom. Oba deleža sta za približno 10 % višja kot v raziskavi HBSC iz leta 2018 (Jeriček Klanšček idr., 2019).

Bolj obremenjena s šolskimi obveznostmi so bila dekleta ter srednješolci in mladostniki, ki so družinsko blagostanje ocenili kot podpovprečno.

Pogovori s starši

Podobno kot v raziskavi HBSC iz leta 2018 (Jeriček Klanšček idr., 2019) sta v času pandemije covida-19 leta 2020 malo manj kot dve tretjini (62,6 %) mladostnikov čutili močno podporo s strani družine. Kljub temu ugotovitve kažejo, da so se mladostniki med pandemijo težje pogovarjali s svojimi starši. Pri tem so se lažje pogovarjali z mamo kot z očetom, in sicer

Foto: Karmen Pečarič

je o tem, da se lahko pogovarjajo z mamo, poročalo 75,8 % mladostnikov (leta 2018: 85,3 %), z očetom pa 58,3 % (leta 2018: 71,6 %) (Jeriček Klanšček idr., 2019).

Nekoliko večjo podporo s strani staršev so čutili fantje, predvsem dekleta pa so se težje pogovarjala s svojimi očeti. O večji podpori s strani staršev in lažjem pogovoru z obema staršema so poročali tudi osnovnošolci ter mladostniki iz bolj premožnih družin.

Podpora vrstnikov

Kljub temu da so bili v času pandemije covida-19 odnosi s prijatelji močno omejeni, je veliko mladostnikov tudi v tem obdobju čutilo podporo s strani vrstnikov. O tem, da imajo podporo s strani prijateljev, sta poročali malo manj kot dve tretjini (62,9 %) mladostnikov, kar je celo nekoliko višji delež kot v raziskavi HBSC iz leta 2018 (58,7 %) (Jeriček Klanšček idr., 2019).

Večjo podporo s strani vrstnikov so čutila dekleta in mladostniki iz premožnejših družin kot mladostniki iz manj premožnih družin.

Pogoji za šolanje na daljavo

Večina, približno 90 %, mladostnikov je imela v času pandemije možnost uporabe elektronske naprave, s katero so lahko dostopali do interneta in do spletnih orodij za delo za šolo ter okolij za komunikacijo s prijatelji. Približno tri četrtine (73,4 %) učencev in dijakov je v času pandemije pogosto ali zelo pogosto imelo pomoč in podporo pri šolskih obveznostih, večina (84,5 %) je imela tudi doma na voljo ustrezen prostor, v katerem so lahko sami delali šolska opravila. Večina mladostnikov (78,6 %) je poročala, da so bili v času pandemije dovolj informirani o stanju v državi. Kljub temu pa ne gre zanemariti, da pomemben delež mladostnikov – med 10 in 26 % – ni imel dobrih pogojev za šolanje na daljavo in učenje v tem času.

Osamljenost

Približno ena petina mladostnikov (19,6 %) se je med pandemijo pogosto počutila osamljena. Podoben je bil delež mladostnikov, ki so večino časa imeli občutek, da niso del skupine prijateljev ali da nimajo na voljo ljudi, s katerimi se lahko pogovarjajo.

Bolj osamljena so bila dekleta, srednješolci in mladostniki iz družin s podpovprečnim samoocenjenim blagostanjem. Manjšo pripadnost skupini prijateljev so čutili osnovnošolci ter manj premožni mladostniki.

Priporočila za učitelje

Pogovarjajte se z mladostniki. Spoznajte njihove občutke in kako vsakodnevne situacije vplivajo na njihovo počutje. Pogovarjajte se z njimi o tem (Klančič idr., 2021).

- Mladostnike spodbujajte k pozitivnemu razmišljanju. Nobena situacija ni le črna ali bela, zato naj razmišljajo o dobrih stvareh. Povejte jim, da na vse dogodke v življenju nimajo vpliva, lahko pa vplivajo na to, kako se bodo nanje odzvali. Seznanite jih lahko tudi s tehnikami, s katerimi obvladajo stres, kadar so izpostavljeni težkim okoliščinam.
- Spodbudite jih k razmišljanju o težkih situacijah, s katerimi so se srečali v preteklosti, kamor sodi tudi pandemija. Razmislijo naj, kako so se spopadli s situacijo, kaj so se pri tem naučili in kako bi se na podoben dogodek odzvali v prihodnosti.
- Spodbudite jih k nudenju in iskanju pomoči. Ko se znajdemo v težavah, vsi potrebujemo pomoč. Mladostniki lahko sami nudijo pomoč in prijaznost ljudem v stiski, če je to v njihovi moči. Še bolj pomembno pa je, da tudi sami poiščejo pomoč, ko jo potrebujejo. Če prepoznate stisko, lahko mladostnikom sami nudite podporo ali jih usmerite na naslove, kamor se lahko zatečejo po pomoč.
- Mladostnike seznanite s pomenom zdravju koristnih navad. Podajte jim informacije in jih spodbudite k ustreznemu prehranjevanju, telesni dejavnosti, zadostni meri spanca, sproščanju ipd. Izpostavite pomen dnevnega ritma in vzdrževanja vsakdanjih opravil in navad.
- Pri šolskem delu spodbujajte skupinsko delo, s katerim je mogoče razvijati socialne veščine in povečati mladostnikov občutek pripadnosti skupini ter okrepiti občutek podpore s strani vrstnikov (Jeriček Klanšček in Bajt, 2015; Constandinides in Akasha, 2020).
- Učitelji, ne pozabite na svoje dobro počutje, poskrbite zase in svoje zdravje, uporabljajte vse, kar vam lahko pri tem pomaga. Povezujte se s sodelavci in drugimi pedagoškimi delavci za nudenje medsebojne pomoči ter skupno reševanje težav.

Literatura

- Constandinides, Despina; Akasha, Ea Suzanne (2020): *Nazaj v šolo po covidu-19.* København: Referenčni center IFRC za psihosocialno podporo, Mednarodna federacija društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca.
- Jeriček Klanšček, Helena; Bajt, Maja (2015): *Ko učenca strese stres in kaj lahko pri tem naredi učitelj: priročnik za učitelje in svetovalne delavce.* Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Jeriček Klanšček, Helena; Roškar, Maja; Drev, Andreja idr. (2019): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: izsledki mednarodne raziskave HBSC,* 2018. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Klančič, Maja; Jeriček Klanšček, Helena; Roškar, Saška idr. (2021): *Kako lahko starši pomagajo mladostnikom v stiski.* Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Panagouli, Eleni; Stavridou, Androniki; Savvidi, Christina idr. (2021): School Performance among Children and Adolescents during COVID-19 Pandemic: A Systematic Review. *Children* (Basel, Switzerland), 8(12). Pridobljeno 2. 6. 2022 s spletne strani: 1134. doi: https://doi.org/10.3390/children8121134.

Foto: Benedikt Lavrih

Nostalgično zatočišče v lepoti minulega sveta

Janez Vidic: Novo popoldne, olje na steklu, 1984

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske matice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Je podpredsednik SAZU za humanistične, družboslovne in umetnostne vede. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slikar Janez Vidic (1923–1996) je bil virtuoz realističnega risanja, ki je spočetka rad ilustriral pravljice ali ljudske pesmi. Tudi pri slikanju je večkrat izpričal posebno intimno razmerje do preteklosti in njene umetnosti. V obeh je videl lepoto, o kakršni je sanjal, pa tudi idealiziran svet, v katerem je sicer odkrival pričevanja o minevanju, a se mu je zdel v svoji večnostni odmaknjenosti bolj resničen od gole realnosti. Zato je opazen del njegove ustvarjalnosti prežet s poetično nostalgijo, kakršna vseskozi prežarja tudi zanj močno značilno, navzven preprosto, a vendar tudi enigmatično podobo Novo popoldne.

V ospredju slike je umetnik na pokrov zaprte, od starosti ogolele in na robovih razjedene kmečke skrinje v razmerjih zlatega reza postavil proti središču nagnjeno odsluženo stensko uro iz 19. stoletja, prav táko, kakršne vidimo tudi v številnih krajevnih muzejih. V polkrožnem loku nad rimsko številčnico in na njenih vogalih je okrašena s precizno naslikanimi belo-rdečimi cvetovi polodprtih vrtnic, elegantna koničasta kazalca pa kažeta deset minut do ene in torej že vstopata v zgodnji čas najbrž tistega popoldneva, ki ga oznanja naslov podobe.

Ura je naslikana tako precizno, da je videti že dobesedno otipljiva, kot pravcata iluzionistično varljiva upodobitev predmetne resničnosti, kakršno strokovno označujemo s terminom *trompe l'oeil*. Resničnost njenega velikega kazalca še potrjuje naslikana senca pod njim in umetnik na njeni belini ni prezrl niti pikčastih sledi časa in lisaste umazanije, ki jo plemeniti kot domača patina. Za njenim ohišjem pa je z obeh strani počez odložil še enako natanko naslikane suhe rože z bodičasto razčlenjenimi lističi, krožno razprostrtimi okrog »očesnih« cvetličnih zrkel, kot da bi uro po poletu skozi čas v brezčasno zavetje stare skrinje varno spustilo dvoje razcefranih cvetnih kril. Odloženo cvetje pa se s svojo belino in rdečo obrobo barvno usklaja s podobo naslikanih vrtnic.

Nad tem osrednjim tihožitnim prizorom se bolj dviga kot poglablja brezmejno prostrana pokrajina, naslikana z enako mojstrsko preciznostjo kot sama ura. Na njej lahko natanko razberemo posamezne smreke in listnata drevesa, povezana v gozdove, travnike med njimi in posamezne njive ter ovinek bele poti, za katerim se v zadnjem planu razprostira filigransko razčlenjena gozdnata površina, nad katero se na obzorju dvigajo v daljavi kot srednjeveški mestni stolpi nežno izstopajoče vertikale vitkih topolov. Enako precizno je naslikano sleherno drevo, najsi bo blizu ali bolj daleč, prepričljivo v svoji nazornosti, a dosledno izrisano po isti minuciozni shemi, kot bi pred seboj ugledali starodavno, nekoliko naivno in poljudno, a vešče izdelano bidermajersko podobo iz časa, ki se ga s svojim okrasjem še spominja starinska ura. Po slikovito razprostranjeni pokrajini pa se lahko s pogledom sprehajamo, podobno kot so se nekdaj po še bolj na sever oddaljenih blago osončenih pokrajinah ljubeznivi sprehajalci iz bidermajerskega romana avstrijskega pisatelja in krajinskega slikarja Adalberta Stifterja *Pozno poletje,* ki so jih nekdaj vzgajali za lepoto, resnico in dobroto življenjska modrost (ta je po pravici najbolj cenila vzgojni pomen družine) ter poznavanje umetnosti in narave.

Videti je, kot bi umetnik, v svoji zazrtosti potopljen v neobljudeno naravo in v pretekli čas, ki ga je očitno dojel kot popolno tišino in harmonijo, prevzel od minulosti tudi sam način slikanja, kakršen je bil nekdaj značilen za topografske panorame in vedute. Vendar skrinja z uro morda ni postavljena na prosto, pred resnično pokrajino, ki bi jo »anahronistični« slikar le po starinsko naslikal, ampak je prostrana narava za njo morda še poprej zamišljena kot starodavna slika v domačem ateljeju, obešena nad skrinjo ali prislonjena nadnjo kot brezbrežna odrska kulisa, kot bi se nam pred očmi odprl prostran izrez v realistično naslikano prizorišče neznanega zbiratelja ali v starožitni ambient z odsluženimi stvarmi, kakršnega je umetnik naslikal tudi še na kaki drugi podobi s skrinjo in črvivim baročnim angelom na zapuščenem podstrešju.

A ne glede na dvoumno skrivnostnost take zamisli je Vidičeva umetnina v bistvu počastitev starega, preprostega in ne glede na format slike v bistvu miniaturno minucioznega slikarstva ter izraz umetnikovega ljubečega odnosa do njegove domače, v osnovi severnjaške, a prisrčno ljubeznive štajerske pokrajine. S tem pa je slika tudi poetično pričevanje o umetnikovih predstavah o lepoti, ki je zanj zatonila v preteklost in mu govori le še iz nekdanjosti in njene še čiste in prostrane narave.

Prav toliko je taka podoba tudi meditacija o času, ki nam ga oznanja že naslikana ura. Ta pri slikarju ni brez kazalcev, kot so pogosto leteče ure pri bolj fantastičnih nadrealistih, ampak nam, četudi najbrž ustavljena, vendarle napoveduje nov čas: morda popoldne sanjarjenj, kakršnim se lahko skozi umetnikov pogled predajamo ob pogledu na kulturno preteklost, ki nam jo naslikana pokrajina oživlja že s svojo slikarsko percepcijo, takšno, ki nam sugerira bidermajersko zgodnje 19. stoletje in spominja še na starejše, a dosledno spokojno umirjene čase, po katerih lahko danes samo še hrepenimo.

Naslikano popoldne za umetnika ni popoldne antičnih favnov med cipresami, ampak štajerskih skrivnostnih gozdov, polj in obronkov, kjer so vsa bitja poskrita in nakazujejo človeška bivališča le komajda vidne rdeče strehe na oddaljenem obzorju ter je vse potopljeno v večno spokojnost. V brezčasje pa segajo skupaj z naslikano naravo in vrtnicami na uri tudi suhi cvetovi, posušeni, da bi lahko oznanjali v svoji barviti lepoti trajnost in s presušeno lepoto počastili tako minuli kot še neznani čas, odloženi v tiho spokojnost in v svoji lomljivosti tudi krhki.

Tradiciji starodavnih pokrajinskih slik na Vidičevi podobi prav tako zvesto sledi perspektiva barvno monotonih daljav nad barvitejšim ospredjem, kompozicijsko porazdeljenih po značilnih prostorskih planih, enakomerno usklajena v zeleno ubrani in svetlejše rumenkasti barvitosti, ki se ji v odtenkih prilagaja tudi presvetljenost sicer nežno zamolklih barv. Privzdignjeni ploskvi pokrova skrinje, vzporedno naravnani z robom slike, pa pod vrhom podobe odpeva še enako širok oziroma visok pas monotonega neba, ki ga skladno s spokojnim ritmom celote poživlja planjava vodoravno razpotegnjenih, tonsko mehko prelivajočih se oblakov.

Tako premišljena slika je resnično predvsem kultiviran spomin na lepo in dobrohotno starodavnost. Vendar pa je umetnik s svojim prvinskim dojemanjem sveta prav tako kot starim ustvarjalcem najbrž zavestno blizu tudi novejšim, nekdaj popularnim, t. i. naivnim ali samorastniškim slikarjem, ki so bili prav tako z veseljem pripravljeni naslikati sleherno nadrobnost in so močno radi slikali na steklo, a so bili – vsaj redki zares ustvarjalni – sposobni take nadrobnosti tudi uskladiti v harmonično razčlenjeno likovno enovitost in jo prepojiti s poetičnim občutenjem z intelektom neobremenjene čustvene neposrednosti, kakršno je premogel tudi sicer izvrstno izšolani Janez Vidic. Na akademiji je bil tudi študent zahtevnega Franceta Miheliča in preciznega Slavka Pengova, pri katerem se je specializiral za po vojni veljavno stensko slikarstvo, še pred akademijskim študijem pa je bil trgovski vajenec in aranžer, kar je najbrž razvidno tudi že iz osnovne zamisli te izrazito estetsko »aranžirane« podobe.

Sicer na drug tehnološki način so na steklo pogosto slikali tudi že starejši ljudski ustvarjalci, ki so bili slikarju Vidicu zelo blizu, saj je v svoje podobe rad vključeval tudi ljudske keramične izdelke, na primer značilne kipce jezdecev ali orača, ki ga je postavil kar na naslikano resnično njivo. In v tem duhu je svojo zazrtost v preteklost, ki jo je doživljal kot idealno iluzijo in kvečjemu kot docela naivno pojmovano umetnostno sedanjost, na tej in še drugih slikah s svojo izglajenostjo smiselno naselil na krhko sijoče steklo tudi on.

Taka naivno prisrčna naravna in zgodovinska lepota Vidičeve umetnosti pa je za njegov pogled ob vsej poetičnosti v svoji zasanjani samoti najbrž tudi vsaj nekoliko otožna, ker je že v času svojega nastanka lahko izzvenevala kot le iluzorna in spokojno odmaknjena od živega dogajanja sveta (ki ga je slikar v duhu ljudske umetnosti kdaj sicer tudi hudomušno ali tudi temneje interpretiral); toda v njegovem »brezosebno osebnem« arhaiziranem umetniškem izrazu je v svoji v nadrobnostih zajeti in v barvno celovitost usklajeni poetičnosti vendar docela avtentična in pristna.

Vidičeva (če že ne Vidčeva) slika *Novo popoldne* je v osnovi podoba hrepenenja: idiličen sen o času, ki si ga lahko le idealno predstavljamo in ki se ne more več resnično povrniti. Lahko pa si ga umetnik naslika in pri tem kazalce ure nastavi na svoje »novo popoldne«, v katerem se mu na novo razkrije stara podoba imaginarne resničnosti in dobrotljivosti sveta, spokojnega v zelenju in živahni barvitosti naslikanega cvetja, skrivnostno prostranega v svojih daljavah in vendar tako otipljivega, da se ga lahko začudeni gledalec kar dotakne s prsti. A vseeno se zaveda njegove iluzornosti, saj nas podoba še bolj kot z živo resničnostjo napaja z nostalgijo neizživetih spominov na idealizirano in umetniku kot verziranemu ilustratorju domačo ter že kar pravljično inscenirano lepoto.

Prav ta lepota mu je postala v vrvežu sodobnega in z zgodovinskimi tegobami obremenjenega življenja najzanesljivejše in morda tudi najljubše ustvarjalno zatišje, spremenjeno v starinsko naslikano »krajinsko tihožitje«, na katerem kot na novo priklicana preteklost umetnikovega *Novega popoldneva* dominira le z močjo umetnosti dosegljiv neomejen ustvarjalni čas.

Metoda Bal-A-Vis-X

Gibanje za otrokov celostni razvoj pri urah dodatne strokovne pomoči

Ana Senegačnik Kurnik, prof. defektologije, spec. pedagoginja, je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na *Osnovni šoli Brezovica pri Ljubljani*. Napisala je knjigo *Moje pasje življenje* ter priročnik *Kosmati pomočnik*. Pri delu uporablja pomoč psa.

Gibanje je sestavni del celostnega razvoja vsakega posameznika. Kadar gibalni razvoj otroka ne poteka po pričakovanjih, lahko povzroča tudi učne težave. Te so v šoli vse prevečkrat obravnavane izolirano od kognitivnih težav; premalo poudarka se posveča prav gibalnemu razvoju, ki je osnova za učenje. Pri urah dodatne strokovne pomoči (DSP) avtorica svoje učence s posebnimi potrebami z namenom celostnega pristopa uči tudi vaje Bal-A-Vis-X. Te so osnova za razvijanje zdravih navad, sproščenosti, angažiranosti, osmišljajo otrokov trud in zagotavljajo občutek uspeha. Vaje zahtevajo koordinacijo celotnega telesa, vidno sledenje, usmerjeno pozornost in samokontrolo vedenja ter razvijajo ritem. Z uporabo ravnotežne deske se učinek vaj še poveča, saj se stimulira vestibularni sistem. V prispevku bo bralec med drugim izvedel, kaj so vaje Bal-A-Vis-X, kaj vse razvijajo, zakaj so koristne pri urah dodatne strokovne pomoči in zakaj jih učenci radi izvajajo.

Povezava gibanja in učenja

Potreba po gibanju je ena izmed osnovnih otrokovih potreb in je pomembna za otrokov celostni razvoj (Živec, 2015). Gibalne aktivnosti vplivajo na telesni, gibalni, čustveno-socialni in kognitivni razvoj otroka (Kalan in Primožič, 2015). Otroci preko gibalne aktivnosti postanejo gibalno kompetentni, ustvarijo pogoje za splošno zdravje in dobro počutje. Oblikujejo pozitivno samopodobo oz. samozavest, delovne navade, režim dela in se učijo sočutja, občutka pravičnosti, izpolnjevanja dolžnosti, spoštovanja avtoritet in razvoja samostojnosti. Gibanje vpliva tudi na otrokove duševne sposobnosti reševanja problemov, organizacijo, povečuje ustvarjalnost, zbranost, hitrost odzivanja in nadzor nad samim seboj (Zurc, 2008). Izostri tudi otrokov občutek za zunanji svet, okolje, časovne in prostorske razsežnosti (Osojnik, 2015). Gibanje oziroma šport pri posamezniku oblikuje tiste osebnostne lastnosti, ki so odločilne za dober šolski uspeh: delavnost, sistematičnost, iznajdljivost, vztrajnost, sodelovanje in sposobnost učiti se iz napak.

Procesi gibalnega in šolskega učenja so podobni. Večkrat smo priča otrokom, ki trenirajo enega izmed športov, imajo v šoli status športnika in ob vsem tem še odlične ocene. Kako je to mogoče in zakaj so ti otroci tako uspešni? Ti učenci imajo visoko razvito sposobnost analitičnega in sintetičnega pristopa k reševanju problemov, ki so ga razvili preko gibalnih aktivnosti. Pri tem pride do učnega transferja, kjer se učenci učijo s pomočjo asociacij. Nove elemente povezujejo z že prej naučenimi, uskladiščenimi informacijami oziroma gibalnimi stereotipi ter sestavijo nov gibalni program. Te spretnosti uspešno prenašajo tudi na področje šolskega učenja (Zurc, 2008).

Gibanje pri urah dodatne strokovne pomoči

Pri urah dodatne strokovne pomoči (DSP) poučujem številne učence z raznovrstnimi sposobnostmi in primanjkljaji na različnih področjih. Zaradi obsežnega učnega načrta se mnogokrat soočam s prevelikimi zahtevami in pomanjkanjem časa za sprostitev že tako preobremenjenih in zaskrbljenih učencev z odločbami. Dejstvo je, da se napeti in nesproščeni učenci ne morejo zbrano in kakovostno učiti. Dlje časa sem iskala način za hitro sproščanje, ki bi poleg tega razvijal in krepil kognitivne spretnosti za učenje. Vse to in še več ponuja dobro načrtovano in usmerjeno gibanje po metodi Bal-A-Vis-X (BAVX). Pri urah DSP so mi v pomoč tudi druge gibalne dejavnosti, ki popestrijo ure. Učenci so po razgibanem delu zadovoljni, sproščeni, poleg tega pa pridobivajo posamezne spretnosti, ki so temeljne za nadaljnje uspešno učenje.

Metoda Bal-A-Vis-X

Klančar (2020) pravi: »Bal-A-Vis-X je okrajšava za: Bal-ance (ravnotežje), A-udition (sluh), Vis-ion (vid) in eXercises (vaje). To je sistem ritmičnih gibalnih vaj

Foto: arhiv Ane Senegačnik Kurnik

za urjenje usklajenega delovanje vida, sluha ter grobe in fine motorike. Vaje izvajamo na ravnotežni deski in tako urimo ravnotežje in držo. Ritmično si podajamo blazinice z mivko in žogice.« Meta Bizjak Eržen (2020) poudarja, da avtor metode trdi, da to ni ne igra ne šport. Osnovni protokol se začne z enoročnim prenašanjem peščene vrečke in vajami z eno žogico, ki si na začetku sledijo v določenem zaporedju.

Avtor metode je Bill Hubert; razvija jo že dolgih štirideset let. Po osnovni izobrazbi je osnovnošolski učitelj in ima črni pas za poučevanje borilnih veščin, ki so bile osnova za razvoj metode BAVX. Med dolgoletnim opazovanjem otrok z različnimi težavami je želel razviti nekaj, kar bi jim pomagalo pri razvoju motoričnih spretnosti, učenju, koncentraciji in samopodobi. Oblikoval je temelje metode BAVX.

Vaje pomagajo pri razvoju motoričnih spretnosti, učenja, koncentracije in samopodobe. Od posameznika zahtevajo koordinacijo celega telesa, vidno sledenje, usmerjeno pozornost in samokontrolo vedenja oziroma določene okvire (meje) vedenja. Poleg navedenega je poudarek tudi na ritmu (Bizjak Eržen, 2020).

Vaje se najprej izvajajo v paru in šele nato v manjši ali večji skupini. Vaje v paru potekajo v točno določenem vrstnem redu. Začnemo s prenašanjem ene vrečke ali žogice ter glede na posameznika postopoma dvigujemo zahtevnost do istočasnega gibanja kar šestih žogic. Nekatere vaje z vrečkami ali žogicami se združujejo s korakanjem ali pa jih izvajamo na ravnotežni deski. Vsaka vaja se izvaja v tempu, ki je naravna posledica pravilnega izvajanja tehnike in je ritmično predvidljiva.

Metoda BAVX pri urah DSP

Z vajami BAVX začnem skoraj sleherno uro DSP, saj temeljito pripravijo učenca na učenje, ki sledi. V nadaljevanju podrobneje opisujem mnoge pozitivne vidike omenjene metode in razloge za čim pogostejše izvajanje vaj pri urah DSP:

- Navaja na redno pitje vode.
- Razvija delovne navade, vztrajnost pri delu in dviguje motivacijo.
- Krepi samokontrolo vedenja in samozavedanje.
- Sprošča in umirja.
- Razvija usmerjeno pozornost.
- Razvija vizualno sledenje in fokus.
- Razvija ritem in slušno področje.
- Razvija koordinacijo.
- Razvija ravnotežje in aktivira vestibularni sistem.

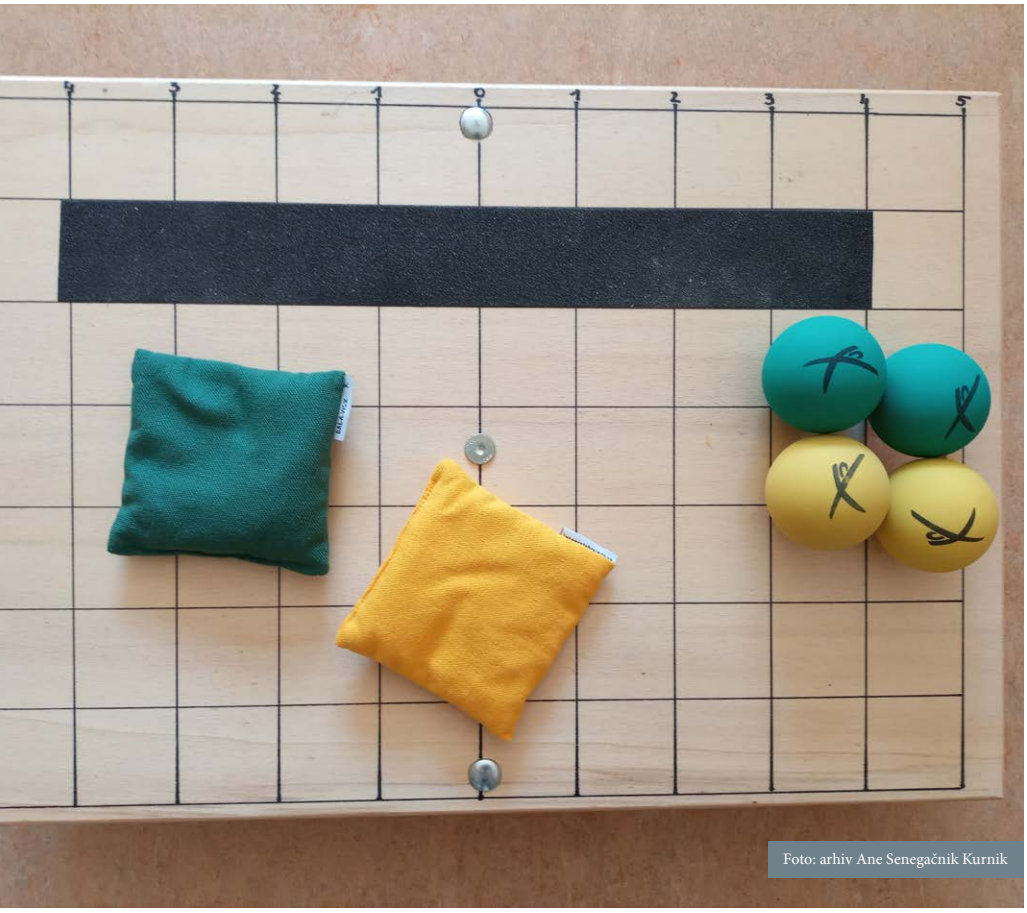

Foto: arhiv Ane Senegačnik Kurnik

Zakaj so učencem vaje BAVX všeč

Med urami DSP sem zbrala nekaj vtisov učencev različnih starosti o vajah BAVX. Učenec 7. razreda je dejal: »Všeč so mi, ker so zabavne, ker me umirijo in sprostijo. Ker mi pomagajo, da boljše berem.« Tudi učenki 5. razreda so všeč, se ji zdijo zabavne in pravi, da se lažje zbere. Prav tako so ji všeč zato, ker zaradi njih lepše piše. Učenec 8. razreda je povedal, da je bolj sproščen in zbran. Vaje so mu všeč tudi zato, ker se njihova zahtevnost počasi stopnjuje in ker so zabavne.

Učenci radi izvajajo vaje BAVX zaradi dinamike, drugačnosti in predvidljivosti, ki jo le-te prinesejo v učno uro DSP. Ob njih dobijo občutek uspeha, nadzora in konstantnega napredka, obenem pa jim nudijo občutek sproščenosti, zabave in jim predstavljajo ravno pravšen izziv. Vaje BAVX in delo na ravnotežni deski sta metodi, ki ju lahko pri urah DSP uporabljamo redno in doprineseta tako k razgibanosti ure kot tudi k celostnemu razvoju posameznika. Prinašata hitre rezultate in dolgoročno vplivata na posameznikov telesni, gibalni, kognitivni, čustveni in socialni razvoj.

Viri in literatura

- Bizjak Eržen, Meta (2020): *Avevita.* Pridobljeno 7. 12. 2021 s spletne strani: https://avevita.si/bal-a-vis-x/.
- Kalan, Alenka; Primožič, Marinka (2015): Pomen gibanja v zgodnjem otroštvu in svetovanje staršem o pomenu gibanja za krepitev otrokove osebnosti. V Maruška Željeznov Seničar (ur.): *Gibanje in predšolski otrok.* VIII. Mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2015, zbornik (str. 321–331). Ljubljana: MiB.
- Klančar, A. (2020). *Apolonija Klančar.* Pridobljeno 7. 12. 2021 s spletne strani: https://apolonijaklancar.si/index.php/ucne-tezave/bal-a-vis-x/52-bal-a-vis-x.
- Osojnik, Bernarda (2015): Vključevanje gibalnih dejavnosti pri urah dodatne strokovne pomoči. V Maruška Željeznov Seničar (ur.): *Gibanje in predšolski otrok.* VIII. Mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2015, zbornik (str. 181–191). Ljubljana: MiB.
- Zurc, Joca (2008): *Biti najboljši.* Radovljica: Didakta.
- Živec, Simona (2015): Z gibanjem do predopismenjevanja. V Maruška Željeznov Seničar (ur.): *Gibanje in predšolski otrok.* VIII. Mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2015, zbornik (str. 206–216). Ljubljana: MiB.

☐ x 72 = kristjani v VIZ

Slavko Rebec, duhovnik, diplomirani teolog in pedagog, je generalni vikar škofije Koper. Je katehet, voditelj duhovnih programov za mlade, duhovni asistent in voditelj pri skavtih, o vzgoji predava staršem. Bil je rektor *Škofijske gimnazije Vipava.*

Kdo ve, ali je mogoče priti do pravilne rešitve enačbe v naslovu. Pa to niti ni pomembno. Ta enačba ima namreč vse, kar je zares pomembno: eno znanko oz. znanca. Matematike in slaviste prosim za razumevanje, ampak če imamo v enačbi dve neznanki (ne vem, ali se še tako reče; sam imam iz osnovnošolskih klopi v spominu tak izraz), potem imamo tudi eno znanko. A pozor! S tem ne mislim števila 72, ob katerem se je najbrž ustavilo vaše oko. Mislim tebe, ki zdaj bereš te vrstice. Ti si en znanec, ena znanka samemu sebi in še bolj Bogu. V teh tednih začenjaš novo šolsko leto. Naj te vanj pospremi Jezus, tako kot je pospremil 72 učencev na njihovo prakso oznanjevanja evangelija.

Ko greš zjutraj v šolo (vrtec, dijaški dom …), ne greš samo v službo. Ker si Jezusov učenec, učenka, greš tja, kamor namerava priti On sam. Jezus namerava priti v vsak razred in vzgojno skupino naših šol in vrtcev. Priti namerava v srce vsakega dijaka, učenke, otroka, študenta ... tvojega kolega, kolegice. In to v vseh vzgojno-izobraževalnih (VIZ) ustanovah, ne samo katoliških!

Pošilja nas, da bi želi. Da, prav piše, da bi želi! Kaj pa? Dobro, lepo, resnično, plemenito, kar naši učenci nosijo v sebi. Vem, da tega mnogokrat ne pokažejo. Ne zato, ker nimajo sadov. Morda se bojijo, da bodo najbolj plemeniti sadovi njihovih duš brezobzirno razmetani naokoli, in prav čakajo nekoga, ki bo s skrbnostjo žanjca požel, kar so doslej pridelali.

Ko so se po opravljeni praksi učenci vrnili k Jezusu, so mu veseli pripovedovali o pozitivni izkušnji svojega dela. Jezus pa jim je pokazal na še boljši razlog za njihovo veselje: »Veselite se, ker so vaša imena zapisana v nebesih« (prim. Lk 10,20).

Seveda ni pri vseh naših učencih tako. Nekateri znajo zatuliti, drugi pa pogledati kakor volkovi ali še huje. A Jezus ve. Če razjarjen volk sreča razjarjenega šakala, se bo razplamtelo mesarsko klanje. Rane in žrtve bodo na obeh straneh, koristnega pa bolj malo. Zato nas pošilja v vlogi jagnjeta. Jagnje je krotko (počaka z odzivom), drži z drugimi (kolegi), rado ima sol (modrosti), prebuja nežnost in nenapadalnost (v odnosih).

Ko gre za torbo in denarnico, se razume – brez tega ne morem v šolo. Če drugega ne, so noter dokumenti in bančna kartica za hiter nakup po poti domov. Tudi primerna obleka in čevlji so potrebni. Kaj pa množica 'powerpointov', delovnih listov, dodatnih kopij? Občutek imam, da imamo učitelji, vzgojitelji in kateheti težave zaradi tega, ker gremo med učence zelo otovorjeni z marsičim. Tako otovorjeni, da na cilj pridemo utrujeni samo od nošenja in od skrbi za tehniko.

Zatem se Jezus dotakne kulture v obliki pozdravov. S prvim delom vsaj jaz sam nimam težave: »Spotoma nikogar ne pozdravljajte!« Le kako naj koga pozdravljam, če pa tako lovim zadnje minute, da še sebe ne dohitevam. In tiste butlje, ki ne znajo voziti – da bi jih še pozdravljal! Meni se mudi, čaka me pomembno delo! No, ko je Jezus prvič poslal tistih 72, še ni bilo take naglice. Kljub temu pa je bilo tudi takrat, tako kot je danes, veliko stvari, ki so odtegovale pozornost. In tudi takrat se je bilo lepo ustaviti kje, kjer je prijetno, in malo odložiti nalogo, ki je bolj zahtevna. A če hočeš uresničiti, za kar si poslan, potem se nikar ne obiraj in ne motaj. Pojdi! Smelo in odločno.

Ko pa odpreš vrata hiše (no, zbornice, razreda, igralnice, katehetske sobe), takrat pa le pozdravi. Ne kakorkoli. Pozdravi po Jezusovo: »Mir tej hiši.« Ne vem, kako je z vami – povem zase. Kadar vstopim v prostor z mladimi, ki so prišli h katehezi, zelo pogosto najprej (ah, kar takoj) opazim stvari, ki niso na mestu – smeti, nered, nepravilno sedenje – in začnem delati red. Jezus predlaga drugače: da bi najprej opazil osebe – ljudi, h katerim namerava Jezus priti po meni to veroučno ali šolsko uro. »Mir vam, fantje in punce. Mir vam, kolegi. Mir vam, otroci.« Ja, vem, ne gre vedno in povsod tega dobesedno izreči na glas. A prepričan sem, da veste in ste poskusili tole: prideš v razred, pogledaš po učencih in tvoje srce ter oči govorijo: »Mir tej hiši, temu prostoru in tem ljudem v njem.« Tvoja usta izrečejo prijazen: »Dober dan.« Vsi v prostoru odgovorijo: »Dober dan.« Ton glasu in njihovi pogledi kažejo, da so slišali, kaj govori tvoje srce. Skoraj kakor bi rekli: »In s tvojim duhom.«

Končajmo še z malico. »Jejte in pijte, kar vam dajo v tisti hiši.« Sprejmi, kar ti otroci, dijaki v tem razredu ponudijo letos. Ne hodi z mislimi v lanski razred. Ko si v 7. a, naj se ne cedijo sline po tistem, kar ponujajo v 8. c. »Jejte, s čimer vam postrežejo.« Toliko imajo, to so pridelali, do tod so zmogli doslej.

Foto: Matej Hozjan

Z učenci po slovenski Jakobovi poti

Mateja Nastran, prof. slovenskega jezika s književnostjo, učiteljica slovenščine na *OŠ Poljane nad Škofjo Loko.*

Celotno preteklo šolsko leto, ki je bilo v marsičem posebno, sem razmišljala, kako lahko kot razredničarka pripomorem k temu, da se učenci bolj povežejo v prijateljskih odnosih tudi izven rednega pouka in šolskih obveznosti.

Odločitev

V obdobju šolanja na daljavo smo bili v stiku predvsem virtualno, preko računalniškega zaslona in telefona. Tudi ure oddelčne skupnosti so potekale preko zaslonov in že takrat sem zaznala veliko potrebo po tem, da bi bili učenci radi skupaj in se pogovarjali v živo. Ure oddelčne skupnosti sem seveda skrbno načrtovala in tudi na daljavo smo se pogovarjali o različnih temah. Ko pogledam nazaj, ugotovim, da so bile najbolj uspešne tiste ure, ko sem pustila učencem, da so lahko povedali, kako so, kaj počnejo, kaj je novega v njihovih družinah, kako se počutijo njihovi hišni ljubljenčki … Specifičnost naše osnovne šole je tudi v tem, da veliko učencev prihaja iz hribovskih vasi, ki so precej oddaljene druga od druge, in tako so bili tudi fizični stiki med učenci v času pouka na daljavo minimalni ali pa jih sploh ni bilo. Zato moja odločitev, da jih povabim na slovensko Jakobovo pot ali slovenski Camino po vrnitvi v šolo, ni bila težka.

Slovenska Jakobova pot

Sveti Jakob starejši je bil apostol, eden prvih Jezusovih učencev. Poznan je tudi kot zavetnik Španije. Umrl je mučeniške smrti. Dolgo časa je bil kraj, kjer so ga pokopali, neznan, po odkritju pa se je začelo veliko češčenje tega svetnika. Na njegov grob so začeli prihajati romarji z različnih koncev sveta in to lahko predstavlja tudi začetek romanj v Santiago. V srednjem veku so proti Santiagu vodile poti iz različnih evropskih držav, tudi Slovenije.

V Santiago danes vodi več različnih poti, na katere se vsako leto odpravi na tisoče romarjev, še posebej veliko jih je ob t. i. svetem letu, ko je 25. 7. (god sv. Jakoba) ravno na nedeljo. Lani se je zgodilo prav to. Zaradi razmer, ki so vladale v svetu zaradi virusa, so bila romanja precej otežena, veliko prenočišč (t. i. albergov) je bilo zaprtih in romarjev je bilo veliko manj kot prejšnja leta. Zato se je marsikateri slovenski romar namesto tega, da bi se odpravil v Španijo, odločil, da prehodi slovensko Jakobovo pot.

Na Slovenskem je kar 67 cerkva posvečenih temu svetniku. V društvu Prijatelji sv. Jakoba s prizadevnima Marjeto in Metodijem Riglerjem na čelu so raziskali in ponovno označili stare romarske poti, ki so čez naše ozemlje vodile proti Komposteli (Rigler in Rigler, 2015). Dolenjska veja Jakobove poti poteka od Slovenske vasi ob hrvaški meji do Ljubljane, prekmurska in štajerska veja od Kobilja do Ljubljane, primorska veja od Ljubljane do Trsta, gorenjska veja od Ljubljane do Svetih Višarij, junija letos pa so odprli tudi preddvorsko vejo Jakobove poti od Hraš do Brezij na Gorenjskem. Z rumenimi puščicami in jakobovimi školjkami je pot res lepo označena, na spletu so na voljo podrobni zemljevidi poti, izšli pa so tudi vodniki v knjižni obliki po posameznih vejah Jakobove poti, ki so nam v pomoč, ko se odpravimo na pot.

Foto: arhiv OŠ Poljane nad Škofjo Loko

Priprava na pot

Uvodni del sem pripravila v razredu približno 14 dni pred odhodom na pot. S pomočjo fotografij in posnetkov sem jim predstavila t. i. španski Camino. Sodelavka je bila pripravljena deliti svojo izkušnjo tega romanja, na katerega se je pred nekaj leti odpravila s kolesom. Učenci so z zanimanjem prisluhnili in ob koncu postavili veliko zanimivih vprašanj.

Sledila je predstavitev slovenske Jakobove poti. Podrobneje sem jim predstavila gorenjsko vejo Jakobove poti, saj sem se odločila, da se odpravimo na nam, vsaj kar se tiče začetne točke, najbližjo pot. Pogovorili smo se o načrtovani poti, postankih, znamenitostih, priporočenem seznamu opreme, ki jo je treba vzeti s seboj. Odločili smo se, da za začetek prehodimo samo del poti, in če jim bo všeč, naslednjič nadaljujemo. Odločitev za pot je bila popolnoma svobodna in prostovoljna. Kar dve tretjini razreda sta se odločili, da poskusita, kar me je zelo prijetno presenetilo.

Foto: arhiv OŠ Poljane nad Škofjo Loko

Izkušnja na poti

Svojo pot – romanje smo začeli na železniški postaji v Škofji Loki in se z vlakom odpeljali do Kranja. Ker je ravno v tem času potekala obnova železniške proge proti Jesenicam, smo morali iz Kranja pot nadaljevati z avtobusom do Otoč. Tam smo začeli s hojo. Učenci so polni zanosa začeli iskati rumene puščice in jakobove školjke, ki so nas vodile do Brezij. Tam smo imeli postanek, malico in kratek ogled svetišča, nato pa smo se odpravili naprej. V Radovljici smo si privoščili sladoled, kajti dan je bil prav zares vroč. Po kratkem počitku smo nadaljevali pot in srečno prišli do Bleda, ki je bil naš cilj.

Na poti so učenci resnično z odprtimi očmi opazovali naravo in videli veliko različnih in zanimivih stvari. Nabirali so gozdne jagode, namakali noge in roke v mrzlo Savo, prepoznavali različne rastline, brali table z razlago posameznih znamenitosti, si ogledali sotočje Save Dolinke in Save Bohinjke, najbolj zanimive pa so bile seveda vse živali, ki smo jih srečali na poti. To je bila resnično prava šola v naravi vseh predmetov, ki jih imajo na urniku; še zapeli so, da je odmevalo daleč naokrog. Na koncu poti pa so se ohladili še v Blejskem jezeru.

Vtisi učencev in staršev

Na poti domov so imeli priložnost zbrati vtise s poti. Čeprav malo utrujeni in opečeni od sonca so bili videti tako zelo zadovoljni in srečni. Uspelo nam je prehoditi 21 kilometrov brez kakršnegakoli pritoževanja in 'jamranja'. Še več odzivov sem dobila, ko smo se spet srečali v šoli in pogledali fotografije. Na poti jim je bilo izredno všeč, da se nam ni nikamor mudilo, da so imeli čas, da so si ogledali vse, kar jih je zanimalo, da so se lahko po mili volji družili in pogovarjali, da niso dobili prav nobenega žulja in da so videli kotičke naše Slovenije, ki jih drugače verjetno še dolgo ne bi. Tudi izgubili smo se enkrat, ampak to je bila le še dodatna motivacija za iskanje prave poti in veselje tistega, ki je prvi našel rumeno puščico.

Starši so mi že zvečer in v naslednjih dneh poslali več elektronskih sporočil, da so bili njihovi otroci navdušeni nad prehojeno potjo in da je bil to zelo lep zaključek šolskega leta.

Želje za naprej

Želje, da se še kdaj odpravimo kot razred skupaj na pot, so prišle na dan že takoj prvi šolski dan, ko smo se po poletnih počitnicah zopet srečali v razredu. Preprosto vprašanje: »Učiteljica, kdaj gremo spet na romanje?« me je spodbudilo, da sem jih tudi lani povabila na pot. V začetku oktobra smo odšli po dolenjski veji Jakobove poti od Kostanjevice na Krki do Pleterij. Zopet smo odkrivali neznane kraje, prijazne obraze domačinov, predvsem pa smo se povezali med seboj in zgradili dobre temelje prijateljstva za novo šolsko leto.

Literatura

- Rigler, Marjeta; Rigler, Metodij (2015): *Bom grmovje posekal, travice požel: vodnik po gorenjski veji Jakobove poti.* Ljubljana: samozaložba.

Več o Jakobovi poti na:

- https://revija.ognjisce.si/iz-vsebine/priloga/8242-slovenska-jakobova-pot (pridobljeno 20. 9. 2021)
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Santiago_de_Compostela (pridobljeno 1. 9. 2021)
- https://whc.unesco.org/en/list/347/ (pridobljeno 10. 9. 2021)
- https://www.jakobova-pot.si/ (pridobljeno 20. 9. 2021)
- https://www.petraskarja.com/camino-jakobova-pot/ (pridobljeno 27. 8. 2021)

Pomen doživljanja gozda

Oblikovanje odnosa otrok do gozda

Slađana Trapić, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok, je zaposlena v *Vrtcu Domžale.* Sodeluje v mnogih projektih in piše članke v strokovne revije.

Otroci že v zgodnjem otroštvu pridobivajo praktične izkušnje, ki jim bodo koristile, ko bodo odrasli. O tem govori gozdna pedagogika, ki je namenjena prav odkrivanju in spoznavanju narave v gozdu. Ustanovljeni so tudi tako imenovani gozdni vrtci, ki otrokom omogočajo povezovanje z naravo, učijo jih skupne igre, spodbujajo radovednost, ustvarjalnost in inovativnost ter spoštovanje okolja. Poleg tega pa se tudi v drugih vrtcih izvajajo naravoslovne dejavnosti, tako da se otroci že zgodaj seznanjajo z naravnimi bogastvi gozdov.

Pomen naravoslovja v vrtcu

Naravoslovje v vrtcu je ena izmed dejavnosti, ki so opisane v *Kurikulumu za vrtce,* saj so pomembne za zgodnje otroštvo. Narava je posebno področje, v katerem se razvijajo otrokove sposobnosti za vključevanje v fizično in družbeno okolje ter ustvarjanje zdravega in varnega življenjskega okolja in navad. Otroci pridobivajo izkušnje z živimi bitji in naravnimi pojavi ter razvijajo naravoslovne pojme in naravoslovno mišljenje. Spoznavajo živali, rastline in naravno okolje ter se na ta način usmerjajo v aktivno delovanje za njegovo ohranitev (Kurikulum za vrtce, 2019).

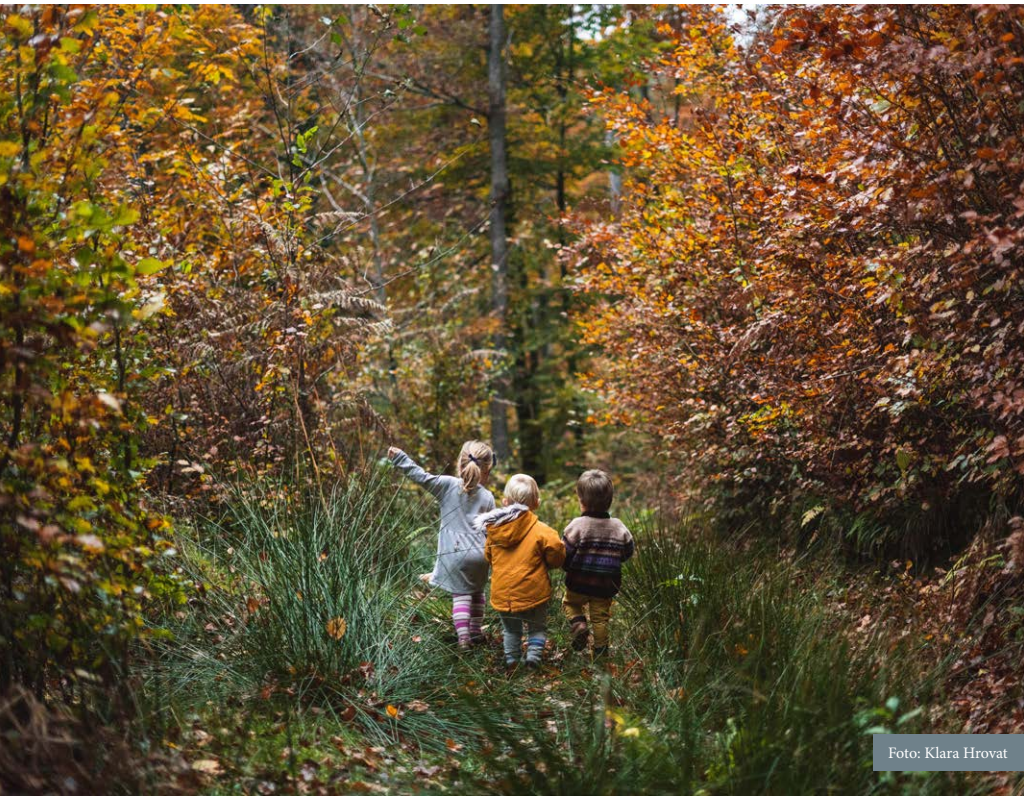

Foto: Klara Hrovat

Raziskave o vplivu narave na neformalno znanje, kompetence in spretnosti otrok kažejo, da redno gibanje v naravi vpliva na izboljšanje splošnega počutja otrok, boljše medsebojno sodelovanje, daljše obdobje pozornosti, večjo samostojnost in samozavest. Z igro v naravi otroci pridobivajo znanje iz neposrednih izkušenj: spoznavajo živa bitja in okolje, v katerem živijo. Poleg tega razvijajo tudi gibalne in funkcionalne sposobnosti, pridobivajo izkušnje, prevzemajo odgovornost zase in za druge, krepijo samozaupanje, razvijajo pripravljenost na sodelovanje, razvijajo komunikacijske spretnosti, odkrivajo samega sebe, razvijajo solidarnost, odkrivajo konflikte in jih rešujejo, igrajo igre vlog, razvijajo kreativnost in sposobnost improviziranja, ustvarjajo in si izmišljajo vzorce spremljav in zvočne vsebine, se učijo poslušati in govorno nastopati (Vilhar, 2021).

Gozdna pedagogika

Gozdna pedagogika je učinkovit in prijeten način predstavitve znanja o gozdovih in delu gozdarskih strokovnjakov vsem, ki jih zanimata gozd in pogozdovanje (Planinšek, 2017). Gre za enega izmed pristopov okoljske vzgoje, ki govori o gozdu in našem odnosu do njega. Ta pristop tudi ceni, spodbuja in promovira gozd kot zdravo in inovativno učno okolje za učenje na prostem ter uporablja aktivne izobraževalne metode, ki krepijo medsebojno sodelovanje in spodbujajo znanje o trajnostnem razvoju (Vilhar in Jenčič, 2019).

Del gozdne pedagogike je tudi gozdni bonton. Otroke je treba že zgodaj učiti, kako naj se obnašajo v gozdu. Praksa v našem

vrtcu je, da pred odhodom v gozd otroke poučimo o obnašanju v gozdu, omenimo, da v gozdu ne kričimo, saj na ta način strašimo živali, ne trgamo rastlin brez potrebe, ne hodimo po mravljiščih, da mravljam ne uničimo doma, in da gozda ne onesnažujemo. Vedno imamo s sabo vrečko za smeti, da otroci svojih odpadkov ne mečejo po tleh. Poučevanje o tem je pomemben cilj varovanja narave, da ostane neoporečna in neonesnažena. Če otroci to usvojijo že v zgodnjem otroštvu, jim preide v navado, ki jo upoštevajo tudi kasneje, ko so odrasli.

Gozdni vrtec

Gozdni vrtec temelji na učenju skozi igro, osredotočeno na otroka. Majhnim otrokom ponuja pogoste, redne priložnosti za igranje na prostem, v naravnem okolju, pogosto v gozdu, ob skoraj vsakem vremenu, in to skozi vse leto. Prizadeva si spodbujati povezanost otrok z naravo. Z zunanjo igro in učenjem otroci razvijajo samozavest, neodvisnost in spoznavajo resnično življenje. Izkušnje v gozdu vključujejo (Outdoor in Woodland Learning Scotland, 2022):

- igranje iger,
- prehranjevanje zunaj in iskanje divje hrane,
- poslušanje zgodb in sodelovanje v pesmih, rimah in preprostih igrah, ki pomagajo otrokom, da se vživijo v naravo,
- preproste gozdne dejavnosti, kot so sajenje dreves ali čebulic, ustvarjanje habitatov za male zveri,
- opazovanje preprostih čudes naravnega sveta (odkrivanje črva, ki leze iz zemlje, ali ptice, ki leti na nebu ipd.).

Gozdni vrtec ima veliko prednosti, kot so celodnevno bivanje otrok v naravi, boljša ustvarjalnost in zdravje otrok, pozitiven odnos do narave, boljše socialno vedenje in čustveni razvoj ter razvoj tako grobe kot fine motorike. Slabosti gozdnega vrtca so predvsem te, da so v gozdu določena tveganja, npr. manjše poškodbe, je nehigiensko in obstaja tveganje, da otroka pičijo žuželke (mravlje, čebele, klopi ipd.) (Michek idr., 2015).

Iz navedenega izhaja, da imajo gozdni vrtci oz. dejavnosti na prostem veliko prednosti. Slabosti so skoraj zanemarljive, saj do manjših poškodb lahko pride tudi v vrtcu, na igrišču in doma, žuželke pa predstavljajo tveganje povsod, tudi na bližnjih travnikih.

Gozdne dejavnosti

Dejavnosti, ki jih lahko izvajamo v gozdu, je veliko. *Vrtec Domžale* se sicer ne uvršča med gozdne vrtce, ampak glede na to, da je vrtec v bližini gozdov, otroke pogosto peljemo na izlet v gozd. Otroci radi nabirajo gozdne plodove (kostanje, storže ipd.), rišejo na deblu drevesa, igrajo se s plodovi, izdelujejo mandalo v gozdu, objemajo drevesa, likovno ustvarjajo, poslušajo zvoke vetra in ptic ter druge zvoke v gozdu. Radi se poljubno igrajo v gozdu, se lovijo okrog dreves ali skrivajo. Velikokrat jim v gozdu preberem pravljico, ki je povezana z gozdnim svetom, saj vem, da jih to usmerja v boljše razmišljanje. Da bi gozdne plodove še bolj cenili, jeseni skupaj nabiramo kostanj, ki ga v vrtcu spečemo. Otroci gredo radi v gozd, so zelo veseli in sproščeni ter pokažejo velik interes do dejavnosti v gozdu. So zelo dobri opazovalci in tudi odpadke poberejo za seboj. Pomembno je, da otroci dojamejo, kako pomemben je gozd za življenje živih bitij in kako ugodno vpliva na naše počutje.

Izdelava mandale v gozdu

V igralnici sem otroke seznanila z mandalami. Najprej smo jih naredili na listu, kjer so jih otroci barvali z barvicami. Pri sami dejavnosti so pokazali veliko ustvarjalnosti, uporabljali so različne barve. Pokazala sem jim slike mandal, ki so nastale v gozdu. Kasneje smo si preko računalnika ogledali tudi dokumentarni film o izdelavi mandal, ki jih ustvarjajo tibetanski menihi. Otroke sem vprašala, kako in kje bi jo izdelali v naravi. Skupaj smo se odločili, da bomo šli v gozd in izdelali mandalo iz listja in vejic kar na gozdnih tleh. Odzivi otrok so bili zelo pozitivni. Z velikim interesom so nabrali plodove, jih poimenovali in iz njih izdelovali mandalo. Za pomoč pri izdelavi so nam služile tudi slike mandal, ki smo jih imeli s sabo. Otroci so s pomočjo slik izdelali čudovito mandalo. Njihov smeh in petje ob dejavnosti kažeta na to, da imajo dejavnosti v gozdu radi in v njih zelo uživajo.

Foto: Peter Prebil

Literatura

- *Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih* (2019). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Michek, Stanislav; Novakova, Zuzana; Menclova, Lucie (2015): Advantages and Disadvantages of Forest Kindergarten in Czech Republic. *Procedia – Social and Behavioral Sciences,* 171, str. 738–744. Pridobljeno 29. 4. 2022 s spletne strani: https://www.researchgate.net/publication/275244038_Advantages_and_Disadvantages_of_Forest_Kindergarten_in_Czech_Republic.
- Outdoor & Woodland Learning Scotland (2022): *Forest Kindergarten.* Pridobljeno 29. 4. 2022 s spletne strani: https://www.owlscotland.org/local-options/forest-kindergarten.
- Planinšek, Špela (2017): Slovenia is a forest country. V Urša Vilhar; Boris Rantaša (ur.): *Handbook for learning and play in the forest* (str. 12–14). Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica. Pridobljeno 29. 4. 2022 s spletne strani: https://dirros.openscience.si/IzpisGradiva.php?id=6397&lang=eng.
- Vilhar, Urša; Jenčič, Samo (2019): *Didaktični programi za gozdno pedagogiko za Vrtec Petra Klepca in Osnovno šolo Cerkno.* Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica.
- Vilhar, Urša (2021): Prednosti igre in učenja v naravi. V Špela Planinšek (ur.): *Didaktični programi gozdne pedagogike, namenjeni učilnicam v gozdu na Notranjskem* (str. 21–24). Ljubljana: Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica. Pridobljeno 29. 4. 2022 s spletne strani: https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EVSDMB5V/cc9d0d18-f301-4555-b951-2ec70b961ebe/PDF.

Bogomila Černelič,
Mitja Razpotnik,
Benjamin Tomažič

Brez zadrege

Kako začeti vzgojo za celostno spolnost?

Škofljica: Inštitut Integrum, 2022
38 strani, cena: 6,90 €

V želji, da bi otroci, ko bodo dozoreli za to, lahko živeli spolnost v varni, osrečujoči polnosti, starši iščemo načine, kako vzgajati za zdravo spolnost. Verjamemo, da sta v svetu, polnem seksualiziranih vsebin, popačenosti in novih norm, za dosego tega potrebna aktiven pristop ter prisotnost staršev in vzgojiteljev. Če vloge ne vzamemo zares, bo otroke po svojih merilih učil svet. Žal ne nujno prek lepote in ljubezni, za katero bi radi, da jo naši otroci izkusijo v življenju. Kadar svetu prepustimo poučevanje spolnosti, se znajdemo pred žalostno podobo generacije, ki jo nakazuje tudi statistika.

Dušica Kunaver

Vrabčja šola lepega vedenja

Ljubljana: Turistično in kulturno društvo Naše gore list, 2020
86 strani, cena: 18,00 €

Najmlajši otroci bodo radi prisluhnili, kaj poredni vrabčki delajo narobe, namesto da bi ubogali in delali prav. V otroštvu bo zato knjižica o porednih vrabčkih gotovo zabavno branje. Za najmlajše je bolj prijetno spoznavati neka pravila v ogledalu porednih vrabčkov, morda pa bodo kdaj pozneje, v odraščajoči dobi, to ogledalo obrnili k sebi. Pravila lepega vedenja prav gotovo prispevajo ne le k zunanji oliki, ampak tudi k notranji odliki.

Bogomila Černelič

Pija in Juš spoznavata svoje telo

Škofljica: Inštitut Integrum, 2022
32 strani, cena: 17,90 €

To je slikanica, ki vam bo v pomoč pri pogovorih z malčkom o telesu in spolnosti. Načenjati take teme je težko in tudi pri nas bi odlašali, če ne bi nekega dne naletela na statistiko prvega srečanja otrok s pornografijo, ki se v povprečju zgodi v 13. letu, pri mnogih pa celo precej prej. Uči o našem čudovito ustvarjenem telesu, zavzema se za spoštljiv pogled nanj ter primerno poimenuje spolne organe. Služi kot spodbuda in iztočnica za pogovor, ki naj se nadaljuje do otrokove odraslosti.

Andraž Arko

Pri nas doma: ko pogovor nanese na ...

Vsakodnevni prijemi za otrokom prijazno vzgojo

Škofljica: Inštitut Integrum, 2022
56 strani, cena: 19,90 €

Knjižica je namenjena otrokom oz. mladim; s pomočjo zgodb poskuša odpreti temo, ki je žal pogosto še vedno tabu – spolnost. Spolnost je pri mladih predmet šal, postavljanja ali celo trpinčenja, podoba spolnosti je vse prepogosto izkrivljena. Ko iščemo krivca, s prstom zlahka pokažemo na splet, a v resnici moramo tudi sami sprejeti odgovornost za zdrav razvoj spolnosti in spoštljiv odnos do nje pri otrocih in mladostnikih.

Dušica Kunaver

Učim se pomagati učiti

Priročnik za starše

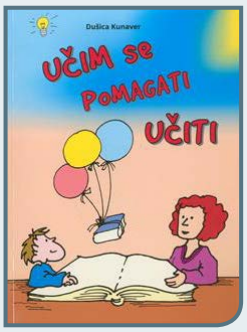

Ljubljana: Turistično in kulturno društvo Naše gore list, 2019
64 strani, cena: 12,00 €

Učim se pomagati učiti je priročnik za starše. Starši želimo otroku pomagati pri učenju, zato si moramo najprej sami ogledati, kako bomo to nalogo kar se da dobro izpeljali. Postavimo si vprašanje, kako naj bo učenje čim bolj smotrno in učinkovito. Da bi otroku pri šolskem delu doma lahko pomagali, potrebujemo neko znanje. Učenca moramo usposobiti za sprejemanje, poenostavljanje, urejanje, obvladovanje in uporabo znanja. Ne smemo ga pustiti, da se uči, kot ve in zna.

Zdravko Zupančič

Politikaka

Slovenska politika v pesmi in besedi

Brezovica pri Ljubljani: Šola retorike, 2022
133 strani, cena: 27,00 €

Knjiga je zabavno-strokovni odziv pisatelja na politično dogajanje in ustvarjalce slovenske politike od leta 1991 dalje. Avtor ne deli nasvetov, niza zgodbe, ki oživijo v bralčevem spominu. Vse to smo res videli in doživeli. Modrosti antičnih avtorjev in primere iz slovenskega leposlovja prepleta s svojim značilnim duhovitim slogom, da je branje sporočilno in hkrati poslastica za besedne sladokusce. Če se kdo s političnega parketa v knjigi prepozna, je to seveda nepopisno naključje.

Bojan Žalec

Pošteno sodelovanje, racionalnost in religija

Solidarni personalizem kot družbena filozofija

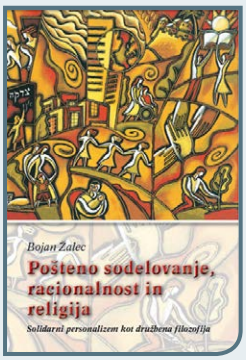

Ljubljana: Družina, 2022
240 strani, cena: 26,90 €

Avtor se ukvarja z dialogom in strpnostjo ter pomenom spoštovanja pristnosti in različnih razumnosti za resnično spoštovanje drugačnih in za pošteno sodelovanje v sodobnih vrednotno in nazorsko raznoterih družbah. Išče različne utemeljitve in načine za gojenje vzajemnosti med različnimi, kar je tudi namen dobre politike. Pri vsem tem se osredotoča na religijo in verske vidike. Celotno delo prežema avtorjeva zavezanost solidarnemu personalizmu, ki poudarja pomen odnosov in vrednoto človečnosti. Slednja vključuje sprejemanje presežnosti človeka in zavračanje njegove obravnave kot golega sredstva.

Zmagoslavno leto

Osamosvojitvena zgodba naše države

Ljubljana: Družina, 2022
414 strani, cena: 39,90 €

Slikovna monografija o času med 23. 12. 1990 in 15. 1. 1992, ko smo si izbrali samostojno, neodvisno in suvereno državo. Bogatijo jo slikovne priloge ter izjave posameznikov, ki so povedali, kako čutijo Slovenijo, kakšen odnos imajo do nje in kaj ji želijo. Strokovni pregled člankov je opravila zgodovinarka dr. Andreja Valič Zver. Ob vsakem prispevku je QR-koda, ki omogoča dostop do besedila, objavljenega na spletni strani Urada vlade za komuniciranje (gov.si/slovenija30).

Slomškova priznanja 2022

V soboto, 24. 9. 2022, bo na Ponikvi tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev. Tam bodo **Slomškova priznanja** prejeli: **Marija Prikeržnik**, **Anka Savelli Gaser** ter **Albin Vrabič**. Naziv častni član DKPS bo prejel **Valentin Inzko**. Povzemamo utemeljitve priznanj, prejemnikom iskreno čestitamo in se zahvaljujemo za njihovo delo.

Valentin Inzko se je rodil 22. maja 1949 v slovenski družini v Celovcu na avstrijskem Koroškem. Obiskoval je dvojezično šolo v Svečah v občini Bistrica v Rožu. Po končani slovenski srednji šoli v Celovcu leta 1967 se je vpisal na Univerzo v Gradcu, kjer je študiral pravo in filologijo. Med letoma 1972 in 1974 je obiskoval Diplomatsko akademijo na Dunaju.

Leta 1974 je začel delati na avstrijskem zunanjem ministrstvu. Med letoma 1982 in 1986 je delal kot tiskovni predstavnik na avstrijskem konzulatu v Beogradu. V okviru avstrijske misije pri Združenih narodih je odšel v Mongolijo in Šrilanko. Zaradi domotožja se je leta 1990 vrnil in do leta 1996 delal kot kulturni ataše v Pragi. V letih 1996–1999 je bil avstrijski veleposlanik v Bosni in Hercegovini. Leta 2005 ga je avstrijski predsednik imenoval za avstrijskega veleposlanika v Sloveniji. Od marca 2009 do leta 2021 je bil sedmi visoki predstavnik za Bosno in Hercegovino. Inzko je tako postal že drugi koroški Slovenec po Wolfgangu Petritschu na tem mestu. Njegova vloga v Bosni in Hercegovini je bila pomembna, saj je pomagal ubraniti državo in njene ustanove pred prenosom različnih funkcij v Republiko Srbsko. Dosegel je, da tematika BiH pri OZN ni bila pozabljena. Tik pred odhodom iz Sarajeva je sprejel sklep, da se v kazenski zakonik vključi zanikanje genocida in odlikovanje vojnih zločincev za kazniva dejanja.

Poleg slovenščine in nemščine tekoče govori še hrvaško, rusko in češko. Med drugim je v slovenščino prevedel delo Vaclava Havla *Življenje v resnici in Moč brezmočnih.* Za sabo ima kakih 200 obiskov glavnih mest sveta, vrsto nastopov v OZN in drugih pomembnih srečanj na najvišji ravni.

Junija 2010 je bil izvoljen za predsednika Narodnega sveta koroških Slovencev. Kot predsednik pozdravlja vsako pobudo, ki koristi slovenski narodni skupnosti in doprinese k izboljšanju in večji učinkovitosti zastopstva koroških Slovencev. Prepričan je, da bi moral biti končni cilj, da manjšina govori z enim glasom in zastopa svoje legitimne interese na skupen in enoten način. Vsakič, ko bo manjšina imela usklajena in skupna stališča, bo nastopanje narodne skupnosti pred koroško in avstrijsko vlado ali pa Vlado Republike Sloveniji lažje in uspešnejše.

Poročen je z argentinsko Slovenko, operno pevko Bernardo Fink Inzko.

In še ena zanimivost: leta 1970 je ustanovil Slovenski atletski klub (SAK), ki sedaj igra v najvišji koroški ligi. Iz tega kluba je izšlo tudi nekaj športnikov, ki so segli po najvišjih rezultatih.

Valentin Inzko je človek, ki mu kultura in slovenstvo veliko pomenita. Na to kaže tudi zapis na spletni strani (primorski.eu), ki pravi: »Einspielerjeva domačija, domačija njegovih prednikov po materini strani, je v celoti ohranjena, vendar ne samo to. V Svečah je Inzko odkupil star skedenj in ga preuredil v majhen kulturni center. To je bila velika investicija, nekakšno darilo koroškim Slovencem in domači vasi, ki si še ni priborila niti dvojezične table, čeprav je občina zadevni sklep že sprejela. Tu se bo dogajala kultura, ne samo slovenska in koroška, ampak kultura z veliko začetnico, pa čeprav v majhnem prostoru, kajti Inzko je svetovljan, človek odprtih pogledov in velike srčne kulture, Slovenec in državljan sveta obenem.«

Inzko je svoje delo opravljal z ljubeznijo do ljudi, do resničnosti in pravice. S srcem in preudarnostjo je sprejemal mnoge težke odločitve. V skrbi za prihodnost je nenehno iskal ravnovesje med politiko (diplomatsko etiko) in čustvi. Delal je po svoji vesti in sledil temu, kar je prav, čeprav ni bilo vedno lahko.

Marija Prikeržnik se je rodila 5. januarja 1969 v Slovenj Gradcu kot najmlajša v družini s tremi otroki. Osnovno šolo je obiskovala na Prevaljah. Že od otroških let je aktivno sodelovala v župniji Prevalje, v otroškem in mladinskem pevskem zboru ter v mladinski skupini. Po Gimnaziji v Ravnah na Koroškem je izobraževanje nadaljevala na Teološki fakulteti, prva tri leta v Ljubljani in zadnji dve leti v Mariboru. Leta 1992 je zaključila študij z diplomsko nalogo z naslovom *Skrb za vzgojo in izobraževanje laikov.*

V šolskem letu 1991/1992 je kot absolventka začela poučevati verouk, kar dela že dobrih 30 let.

Zaključila je program usposabljanja iz gestaltterapije za osebno, zakonsko in družinsko svetovanje ter nekaj let vodila svetovalnico v okviru Župnijske Karitas Ravne. Aktivno je vključena v kulturno dogajanje na Ravnah na Koroškem v okviru dejavnosti, ki jih organizira Kulturno društvo Svitanje, katerega predsednica je bila 13 let.

Pri katehetskem delu uporablja sodobne in inovativne pristope, ves čas posodablja učna sredstva in odkriva poti, kako otrokom in mladim približati temeljna spoznanja o veri in v njih prebuditi življenje po njej. Otroke in mlade vključuje v dejavno sodelovanje v župniji in v lokalni skupnosti.

V času pandemije covida-19 je katehetsko delo izvajala s pomočjo različnih spletnih orodij in pripravljala gradiva na spletni strani župnije za vsak razred posebej.

Vodila je pripravo otrok in staršev na prejem zakramentov svete spovedi, svetega obhajila in svete birme. S svojimi organizacijskimi spretnostmi in pedagoškim čutom uspešno motivira in omogoča sodelovanje vsem posameznikom, ne glede na starost, predznanje ali individualne značilnosti.

V župniji Ravne na Koroškem z animatorji od leta 1994 vodi počitniški program za otroke, najprej t. i. veroučna potepanja, sedaj pa oratorij (tudi v župniji Kotlje). V obeh župnijah organizira miklavževanje in koledovanje otrok ob novem letu. Vodila je otroški pevski zbor v župniji Mežica, še vedno vodi otroški zbor v župniji Ravne na Koroškem. Od leta 2018 spremlja in spodbuja veroučence v župniji Kotlje k sodelovanju pri Slomškovem bralnem priznanju.

Marija Prikeržnik je bila kot zastopnica mariborske nadškofije članica Slovenskega katehetskega sveta, sodelovala je v ožjem odboru pri pripravi Katehetskega simpozija. Že nekaj let je članica vodstva katehistinj v mariborski nadškofiji. Kot dekanijska referentka za mladino skupaj z zastopniki mladih iz posameznih župnij organizira skupna srečanja mladih.

Napisala je več strokovnih prispevkov in sodelovala pri pripravi delovnih zvezkov in priročnikov za katehete. Leta 2016 je izšel delovni zvezek za pripravo na birmo z naslovom *Za tvojo duhovno rast,* ki je njeno samostojno avtorsko delo. V župniji Ravne na Koroškem od začetka izhajanja (1998) ureja mesečni župnijski list *Vogelni kamen.* Izjemno dejavna je tudi na področju kateheze odraslih. Več let je vodila katehumenat. Že dobrih 25 let organizira v župniji Ravne na Koroškem t. i. adventne večere za odrasle, mesečna srečanja skupine staršev in vodi biblično skupino. Večkrat je organizirala enodnevna srečanja dekanijskih bibličnih in drugih skupin na dekanijski in škofijski ravni. Vsako leto organizira duhovne vaje za člane biblične skupine.

Vsa leta je aktivna članica župnijskega pastoralnega sveta ter pomaga pri vodenju zborovskega in ljudskega petja. Koordinirala je sinodalna srečanja v župnijah Ravne na Koroškem, Kotlje in Strojna in na ta način vzpostavljala možnosti za dialog o temeljnih vprašanjih sodobne Cerkve med različnimi posamezniki in skupinami.

Pastoralna asistentka Marija Prikeržnik dejavno sooblikuje katehetsko in pastoralno delo v župnijah Ravne na Koroškem in Kotlje, njeno delo pa pomembno sooblikuje katehetsko-pastoralno delovanje na ravni dekanije in širšega slovenskega prostora. Svoje delo opravlja strokovno in odgovorno. V ospredje vedno postavlja tiste, ki so ji zaupani, in se pri tem pogosto angažira preko svojih meja. Označujejo jo zavzetost, predanost, navdušenost in zanesljivost, predvsem pa vsako delo opravi z velikim veseljem. Pri verouku uvaja sodobne didaktične pristope in skrbi za razvoj ustreznih gradiv za katehetsko delo. Pri tem išče tudi poti za sodelovanje s starši otrok in tako posredno skrbi za njihovo versko in duhovno rast. Redno se izpopolnjuje na področju katehetskega in pastoralnega dela. Svoj poklic živi v polnosti kot poslanstvo, predvsem pri delu z otroki in mladimi.

Anka Savelli Gaser je Slovenka, rojena 23. novembra 1941 v Ljubljani. Od 17. junija 1954 živi v Buenos Airesu v Argentini.

Po osnovni šoli in gimnaziji v Argentini je nadaljevala študij klavirja ter pridobila naziv profesorice klavirja. Poročila se je z Mihom Gaserjem in postala mati treh sinov, sedaj pa je srečna stara mama osmim vnukom, ki znajo govoriti slovensko.

Ankin oče Julij je kmalu po prihodu v Argentino ustanovil reprezentativni *SPZ Gallus* (1948), ki je bil zelo pomemben del Ankinega življenja.

Ko je živela še v Ljubljani, je vsako leto nastopila na letni produkciji v Hubadovi dvorani. Nastopala je tudi v *Slovenski filharmoniji* in v radijski oddaji *Mladi umetniki izvajajo velike umetnike.* V Argentini je prvič javno nastopila, ko je otroški zbor *SPZ Gallus* uprizoril spevoigro Radovana Gobca *Kresniček,* Anka pa ga je spremljala na klavirju.

Anka je več kot 65 let spremljala slovenske zbore – najprej na harmoniju in klavirju, nato na električnih orglah, kasneje tudi na pravih orglah. *SPZ Gallus* je spremljala od leta 1954 do 1991, nekaj let ga je tudi vodila. Zbor je na tekmovanju argentinskih mešanih zborov dosegel tretje mesto, gostoval je tudi v večjih mestih. Vsako leto so izvedli dva koncerta; enega sakralnega, drugega z narodnimi, ponarodelimi ter umetnimi pesmimi. Redno so peli pri cerkvenih slovesnostih.

Maja 1991 je zbor imel turnejo po Sloveniji, saj je bilo to leto posvečeno največjemu slovenskemu skladatelju J. P. Gallusu. Deseti koncert so izvedli v *Gallusovi dvorani Cankarjevega doma,* ki ima prostora za 1400 ljudi, a je bila premajhna, zato so obiskovalcem ponudili stojišča in na hodnikih predvajali celoten koncert na velikih ekranih. Nekaj let po praznovanju petdesetletnice zbora je Anka zbolela in opustila zbor, ki pa se zaradi različnih vzrokov ni obnovil.

Leta 1957 je postala članica *Slovenske dekliške organizacije* in prevzela funkcijo referentke za petje. Ustanovila je zbor *Slovenske mladenke.* Zbor sedemnajstih slovenskih deklet je bil zelo uspešen. Kasneje je nastal še *Slovenski komorni zbor.* Anka je na Pristavi več kot sedem let vodila mešani mladinski zbor, zbor žena, mešani zbor odraslih in tudi priložnostne skupine. Za zbore je od vsega začetka iskala domoljubne in predvsem narodne pesmi. Če jih ni našla, jih je priredila sama.

Okoli leta 1968 in 1970 je začela poučevati petje v *Slovenski sobotni šoli dr. Franceta Prešerna* v Buenos Airesu, ki so jo obiskovali tudi njeni trije sinovi. Njen mož Miha Gaser, dober pevec in igralec, predvsem pa odličen režiser, je pomagal, da so z otroki naštudirali več spevoiger. Če ni bilo glasbenih partitur, je Anka skomponirala nove. Na Pristavi so prirejali različne kulturne večere in proslave. Anka je za različne proslave napisala priložnostne pesmi. V zadnjih letih je komponirala. Napisala je več maš za različne zbore.

Od leta 2000 do 2021 je Anka poleg glasbe poučevala tudi slovensko slovnico in pravopis slovenskega jezika za višje razrede osnovne šole v Prešernovi sobotni šoli. Pred dvema letoma je zaradi epidemije poučevala otroke preko Zooma, sedaj pa poučuje samo manjšo skupino odraslih.

Dvakrat se je udeležila strokovnega seminarja v Sloveniji, ki ga je za učitelje in učiteljice slovenščine in drugih predmetov v slovenskem jeziku v sobotnih šolah v Argentini organiziral *Zavod RS za šolstvo* oz. *Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.*

S svojim znanjem, veščinami in ljubeznijo do slovenstva je Anka Savelli Gaser več kot 65 let skozi besedno in glasbeno (po) ustvarjalnost navdihovala mlade potomce Slovencev v Buenos Airesu. S predanim delom je izjemno veliko prispevala k ohranitvi slovenske kulture, slovenske besede, predvsem pa slovenske pesmi.

Vse delo je Anka opravljala prostovoljno – brez plačila, iz čiste ljubezni do domovine Slovenije, kar so mladi prepoznali kot vrednoto in sledijo temu vzoru. Z glasbenim (po)ustvarjanjem je pomembno prispevala k razvoju pedagoške glasbene teorije in prakse. S sodelovanjem pri ustvarjanju glasbeno-scenskih programov je pomembno prispevala k uveljavljanju novih modelov pedagoške dejavnosti z mladimi vseh starosti. Razvijala ter uveljavljala je modele dobre vzgojne prakse. Mladim je srčno in načrtno posredovala etične in moralne vrednote, na katerih sta rasla in se razvijala slovenski narod in njegova kulturna tradicija. Zanjo je spodbujanje in ohranjanje slovenstva velika vrednota, to ji je sveto, zato si zasluži Slomškovo priznanje.

Mag. **Albin Vrabič** je bil rojen 26. januarja 1955. Na Univerzi v Ljubljani je leta 1978 diplomiral in postal univ. dipl. inženir strojništva. Študij je po 20 letih nadaljeval ter leta 2000 postal mag. menedžmenta neprofitnih organizacij.

Strokovna pot Albina Vrabiča je v celoti povezana z vzgojo in izobraževanjem. Leta 1979 je postal učitelj mehanike na *Šolskem centru Velenje*, leta 1988 pa ravnatelj *Srednje strojne šole*; to službo je opravljal do leta 1993. Naslednjih 5 let je bil vodja posebnih oblik izobraževanja odraslih, od leta 1998 do 2018 pa je bil ravnatelj *Šole za rudarstvo in varstvo okolja*. V tem času je bil tudi predavatelj višje strokovne šole ter višji svetovalec na *Centru RS za poklicno in strokovno izobraževanje*.

Bil je član različnih strokovnih skupin v okviru *Šolskega centra Velenje*, *Zavoda RS za šolstvo*, *Ministrstva za šolstvo*, *Državnega izpitnega centra*, *Centra RS za poklicno izobraževanje*, *Šole za ravnatelje*, *CMEPIUS* idr. Njegovo delo je bilo usmerjeno v razvoj, raziskovanje, prenovo in kakovost izobraževanja. Bil je predavatelj na različnih posvetih, strokovnih srečanjih in seminarjih ter avtor ali soavtor več kot 35 strokovnih del: učnih načrtov, priročnikov, katalogov, delovnih zvezkov s področja mehanike, strojništva.

Albin Vrabič je bil član različnih nadzornih organov, npr. *Sveta Centra srednjih šol Velenje*, *CMEPIUS*, *Sveta Šolskega centra Velenje*, *Sveta študentskih domov Ljubljana*.

Njegovo srčno, strokovno ter prizadevno delo so opazili tudi drugi, saj je prejel vrsto priznanj; že v času srednje šole je prejel priznanje za 1000 najboljših učencev srednjih šol Ljubljana (1972 in 1973), leta 1985 Šilihovo priznanje za posebne uspehe pri vzgojno-izobraževalnem delu, leta 1993 priznanje za učinkovito, kvalitetno in uspešno vodenje Srednje strojne šole v preteklem obdobju, leta 2020 pa nagrado RS za življenjsko delo na področju srednjega šolstva.

Albin Vrabič je pešec, kolesar, a ne mimoidoči. Človek, ki se ustavi, te pogleda v oči, krepko stisne dlan in se ti posveti. Po njih delih jih boste spoznali! Je človek, ki ceni in spoštuje vsakega sočloveka, v vsakem doživlja srečanje s Kristusom. Občutljivo prepoznava stisko, nemoč, negotovost, pa tudi radost in sposobnosti osebe, s katero se pogovarja – naj bo to dijak, sodelavec, sožupljan, sodržavljan, begunec, berač, morda iskalec in tlakovalec prihodnosti ali pa sosed, duhovnik, župljan, član Društva katoliških pedagogov. Vsak je po srečanju z njim osebno nagovorjen, odide pa v sebi okrepljen.

Albin Vrabič je svoje tehnično in akademsko udejstvovanje že v začetku podredil sočloveku – dijakom in sodelavcem. V sebi je zaznal, spoznaval in vseskozi nadgrajeval pedagoški poklic, poklic učitelja, mentorja in sogovornika, se mu odzval in prispeval k razvoju pedagoške ter poklicne in strokovne stroke v Sloveniji, kolikor so mu dopuščale moči v njegovem času in prostoru delovanja.

Pogosto smo slišali njegov stavek, ki ga je izrekel kot učitelj in kasneje kot ravnatelj *Šole za rudarstvo in varstvo okolja na Šolskem centru Velenje*: »Te dijake imamo. Drugih nimamo!« Maksima, ki pove vse o naravnanosti njegovega pedagoškega dela, osebni naravnanosti in ravnateljevanju. Iz dijakov so se on in njegovi sodelavci potrudili izvleči tisto najboljše, odkriti pri vsakem posamezniku njegova močna področja delovanja, ga spodbuditi k raziskovalnim nalogam, prostovoljnemu delu, javnemu nastopanju in udejstvovanju na različnih področjih družbenega življenja. Pod njegovo taktirko so vsi dosegli, da so dijaki v sebi našli moč za predstavitev svojih idej, inovacij, izboljšav, da so rasli v odgovorne, zrele in opolnomočene strokovnjake in ljudi, ki so danes najbolj delovno ter življenjsko aktivni ter s svojim strokovnim delom doprinašajo k našemu skupnemu in boljšemu jutri – torej prihodnosti.

Sam se je potrudil za strokovno rast in izobraževanje, skrbel pa je tudi za napredek srednjega šolstva v državi. Ukvarjal se je z različnimi projekti, ki so tudi po njegovi zaslugi dvignili raven našega strokovnega šolstva.

Zadnji dve desetletji je aktiven v različnih organih DKPS. Njegovo delovanje v društvu je pomembno za vse nas, saj s svojimi predlogi, prispevki in dejanskim izvajanjem skrbi za rast in prepoznavnost društva.

SIESC 2022: Brez spomina ni poti naprej

V prestolnici Albanije, Tirani, je med 23. in 29. julijem 2022 potekal že 66. kongres SIESC (Evropsko združenje krščanskih učiteljev). Kongresa se je udeležilo 30 članov iz devetih držav. Po dveh letih je bilo srečanje spet lahko izvedeno v živo. Več o SIESC-u lahko najdete na www.siesc.eu. Letošnje srečanje sta s pomočjo članov predsedstva SIESC organizirali sestra frančiškanka Judita Marku in ravnateljica šolskega centra iz Gjirokastre, profesorica Irida Spahiu Kuci.

Kongres je potekal tako, da je bilo vsako dopoldne plenarno predavanje, ki mu je sledil tematski pogovor v določeni jezikovni skupini – angleški, francoski ali nemški. Predavanja in pogovori so letos osvetljevali naslovno temo kongresa.

Predavanja so bila izbrana takole:

- o globalnih izobraževalnih mrežah v luči socialne okrožnice papeža Frančiška Fratelli tutti (Vsi bratje) je spregovorila koordinatorica komisije za katoliško izobraževanje v Albaniji s. Teuta Buka;
- prof. sociologije na salezijanskem izobraževalnem centru Pjerin Mirdita je predaval o trpljenju katoličanov in katoliškega klera, predvsem frančiškanov, v času diktatorskega režima Enverja Hoxhe;
- prof. Zef Paci z univerze v Tirani, slikar in fotograf, pa je govoril o spreminjanju spomina, kadar sta mu v pomoč umetnost in predvsem fotografija.

Vsi pogovori in razprave so bili usmerjeni v dejstvo, da se je Albanija (tako kot večina vzhodnih držav) leta 1991 osvobodila verjetno najhujše stalinistične oblike komunizma in diktature Enverja Hoxhe. Posledica tega je, da zelo počasi postaja demokratična država. Nastajajoča demokracija je podprta z veliko denarja iz tujine, s strani izseljencev. Po besedah naših predavateljev je najhujši problem v državi korupcija, ki določa tokove denarja, s katerimi pa ne rešujejo razvoja naroda in socialne države. V Tirani je videti ogromno rastoče infrastrukture, ki ne bo služila vsakdanjemu življenju, pač pa turizmu in nadstandardu.

Ljudje so kljub vsemu končno svobodni pri izražanju svoje vere. Le okrog 10 % je katoličanov, okrog 60 % je muslimanov, a zunaj, na ulici, ni takega vtisa. Povedali so, da so verske skupnosti med sabo zelo složne. V Skadru imajo salezijanci velik šolski sistem, in kot pravijo, je cerkev polna mladih. Žal pa je še vedno največji uspeh za mladega človeka odhod v tujino,

kar odrasle sicer skrbi, istočasno pa jim odhod v tujino želijo omogočiti in jim pri tem pomagajo.
To, kar me je v Albaniji najbolj presenetilo, je dediščina, ki jo predstavijo tujcem – tudi turistom našega kova, tj. učiteljem. To je seveda najprej junaška srednjeveška zgodovina pod narodnim junakom Skenderbegom, nato pa trpljenje naroda pod komunističnim režimom. To pokažejo v muzeju Bunk'Art, v »Hiši listja«, kjer je na ogled celoten vohunski sistem albanske obveščevalne službe, najbolj pa v zaporih iz časa komunističnega režima, ki so v Skadarju nastali iz uničenega frančiškanskega samostana. Tako se mi je nehote porodilo vprašanje, kako Slovenci predstavimo turistom dediščino režima, pod katerim je izginila intelektualna elita naroda. Odgovor nam je žal znan: o tem ne govorimo. A naslov našega kongresa, da brez spomina ni poti naprej, ni omejen na posamezno državo, velja za vse človeštvo in za našo civilizacijo!
SIESC nas je tudi letos povezal kot člane velike evropske družine. Zanimivi pa so naši pogledi na zgodovino, na sedanji trenutek in na našo skupno, evropsko prihodnost. Seveda so ti pogledi zelo različni; odvisni so od demokratične tradicije držav, iz katerih prihajamo.
Naslednje leto bo 67. SIESC potekal v Göteborgu na Švedskem. Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) je član te zveze že 30 let. Učitelje, vzgojitelje in pedagoge vabimo, da preko DKPS povežete svoje delovanje in poglede s pogledi evropskih učiteljev. Sodelovanje na kongresu razširi pogled na izobraževanje ter utrip vernosti in duha v drugih evropskih državah.

Helena Kregar,
predsednica strokovnega sveta DKPS

OS Ljubljana

Kolikor so nam razmere zaradi covida-19 dopuščale, smo se v DKPS OS Ljubljana držali načrta dela, ki smo ga postavili v začetku šolskega leta 2021/2022.
Mesečno smo imeli svete maše v cerkvi sv. Jakoba za potrebe vzgoje za poseben, aktualen namen. Vsak mesece smo imeli intervizijo, ki jo je vodila Darja Barborič Vesel. Srečanja so potekala preko aplikacije Zoom. Konec šolskega leta smo povabili člane, ki so se nam pridružili v preteklem letu, da so se nam predstavili in povedali, kaj od društva pričakujejo, kaj jih je vodilo, da so postali naši člani in kje bi lahko sodelovali.

Karmen Koprivec

Počitniško varstvo

Letošnje počitniško varstvo Srčna dežela je potekalo v treh terminih – med 4. in 22. 7. 2022. Skupaj se ga je udeležilo 84 otrok, od tega 15 iz socialno ogroženih družin. Naša tema so bila čustva. Za izhodišče smo izbrali risani film *Vrvež v moji glavi* (Inside Out, 2015), v katerem se gledalcu predstavi pet glavnih junakov: Sreča, Reva, Bes, Gravža in Cmera. Junaki predstavljajo pet osnovnih čustev: veselje, strah, jezo, žalost in gnus. Poleg teh petih pa smo z otroki v nekoliko manjši meri obravnavali tudi ponos, ljubezen, krivdo in sram.
Naše delo je bilo zelo razgibano. Največji del časa smo se družili vsi skupaj; čustva smo spoznavali preko skupinskega pogovora, delavnic in obiskov institucij. V preostanku dneva pa smo se vsak dan razdelili v tri pogovorne skupine (po starosti), v katerih so otroci imeli več prostora in možnosti za deljenje svojega mnenja. V pogovornih skupinah so otroci skupaj z animatorji izpolnjevali slovar čustev, v katerega so napisali/narisali nekaj, o čemer je tisti dan tekla beseda.
Delavnice so bile raznolike. Ko smo se pogovarjali o veselju, smo imeli plesno-glasbeno-ritmično delavnico ter izdelovali maske živali, ki smo jim nadeli različne obrazne izraze. Obiskali smo tudi Narodno galerijo in otrokom pripravili čisto pravo hišo strahov. Otroci so izdelali »žaloskrbožerja« in se umirili pri delavnici sproščanja. Z vzpenjačo smo se vzpeli na Ljubljanski grad in raziskali njegove najbolj skrite kotičke. Delavnica o gnusu pa je bila zastavljena na veččutni način: otroci so z zaprtimi očmi vonjali, tipali in okušali nagnusne stvari.
Otroci so bili z izvedenim programom zadovoljni, prav tako tudi njihovi starši. Nekaj njihovih odzivov:

- »Program je bil zelo dobro zastavljen in kot družina smo bili zelo zadovoljni s tem, da smo otroka poslali sem. Ljudje so bili zelo prijazni in so zelo dobro poskrbeli za otroka.«
- »Super izvedba, animatorji in program.«
- »Program je bil super zastavljen, otroka sta rada hodila.«
- »Hči se je imela super. Vsebina o čustvih se mi zdi zelo pomembna in uporabna.«
- »S počitniškim varstvom sem zelo zadovoljen. Otrok se je zabaval, naučil novih stvari in premagal strahove.«
- »Otroci so zelo uživali. Hči se je imela zelo lepo, animatorji so zelo prijazni.«

Luka Kuzma,
koordinator Srčne dežele 2022

Načrtovalni dan DKPS 2022

V DKPS vsako leto ob koncu avgusta pogledamo v novo šolsko leto in se srečamo na načrtovalnem dnevu. V soboto, 27. avgusta, smo se na Preski pri Medvodah sestali predstavniki območnih skupnosti (OS) in temeljito pregledali svoje delovanje.
Delovna skupina je že vnaprej pripravila štiri sklope vprašanj, o katerih smo se pogovorili v svojih skupnostih. Na srečanju smo predstavili svoje ugotovitve in naredili pošten pregled svojih vrst, sodelavcev, odnosov, medsebojnih pričakovanj in vsega, kar bi radi ponudili svojim članom.
Spregovorili smo o preteklem delovanju, o vsem, na kar smo v OS ponosni in kar je temelj našega nadaljnjega dela. Zanimalo nas je, kako skrbimo za mlade in kako za starejše člane, kako se lahko medsebojno bogatimo. Povedali smo si, kaj skupnosti pričakujejo od vodstva društva in s čim jim vodstvo lahko pomaga pri izvajanju načrtovanih dejavnosti. Posebno pozornost smo namenili novonastajajoči skupnosti na področju Nove Gorice; enako si želimo pomagati in okrepiti vrste kolegov tam, kjer je trenutno premalo moči za živo delovanje.
Na spletni strani DKPS boste lahko našli informacije o dejavnostih v posameznih skupnostih. Upamo, da bo tudi obveščanje o bogati ponudbi dejavnosti vidno in dostopno vsem, ki vas zanimajo naši programi.

Helena Kregar

Slomškov dan

V soboto, 24. 9. 2022, bo na Ponikvi 19. Slomškov dan z naslovom *Večja je svoboda, večja je naša odgovornost*.

V kulturnem programu na Slomu v Slomškovi rojstni hiši bodo podeljena Slomškova priznanja in naziv častni član DKPS.

Sv. maša bo v župnijski cerkvi na Ponikvi, somaševanje bo vodil p. Branko Cestnik, ki se nam bo kot predavatelj pridružil že na začetku prireditve na Slomu.

Program:

9.00 Zbiranje na trgu pred cerkvijo sv. Martina na Ponikvi
9.30 Pozdravni nagovor predsednice in duhovna misel
9.45 Predavanje p. Branka Cestnika
10.45 Odmor
11.00 Kulturni program s podelitvijo priznanj in naziva častni član
13.00 Sv. maša v župnijski cerkvi sv. Martina na Ponikvi

Seminarji DKPS 2022/2023

Intervizija za strokovne delavce*

Obseg: 16 ur (enkrat mesečno, dve šolski uri)
Izvedba: po spletu, 5. 10. 2022–24. 6. 2023
Predavateljica: Darja Barborič Vesel

Brain Gym® v vsakdanjem življenju (novo)

Obseg: 4 ure
Izvedba: Ljubljana, 11. 10. 2022
Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Izzivi duševnega zdravja pri otrocih – podprimo učitelje in vzgojitelje (novo)*

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana, 22. 10. 2022
Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljević

Živeti s kulturno dediščino danes za jutri*

4. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države

Obseg: 8 ur
Izvedba: Stari trg pri Ložu oz./in preko spleta, 19. 11. 2022
Predavatelji: Janez Bogataj, Erika Jazbar, Janko Rožič ter učitelji, ki bodo predstavili svoje strokovne prispevke

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci*

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana oz. preko spleta, 3. 12. 2022
Predavateljica: Julija Pelc

Učinkovito govorno nastopanje*

Obseg: 8 ur
Izvedba: preko spleta, 10. 12. 2022
Predavateljica: Hedvika Dermol Hvala

Ravnanje strokovnih delavcev v kriznih situacijah*

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana, 14. 1. 2023
Predavateljica: Julija Pelc

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj*

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana, 28. 1. 2023
Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana, 4. 2. 2023
Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljević

Prepričajmo v minuti*

Obseg: 8 ur
Izvedba: preko spleta, 14. in 16. 2. 2023
Predavateljica: Hedvika Dermol Hvala

Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih*

Obseg: 8 ur
Izvedba: Ljubljana, 11. 3. 2023
Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljević

Osebni dnevnik*

Obseg: 32 ur
Izvedba: Ljubljana
1. del: 21.–23. 4. 2023
2. del: 12.–14. 5. 2023
Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec

Seminarji so namenjeni pedagoškim delavcem (vzgojiteljem, učiteljem, profesorjem, razrednikom, šolskim svetovalnim delavcem, ravnateljem), staršem in drugim posameznikom, ki želijo osebno in strokovno rasti.
V Društvu katoliških pedagogov Slovenije *jih izvajamo že več kot 20 let.*

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbore in zaključene skupine. Podrobnejši podatki so objavljeni na naši spletni strani.

Informacije in prijave:
Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)
Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana
01/43 83 983 (torek, četrtek: 9.00–12.00)
dkps.seminarji@gmail.com
http://www.dkps.si

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog Katis 2022/2023.

OS Ljubljana

- V šolskem letu 2022/23 bomo ohranili redne mesečne svete maše, ki bodo praviloma vsak drugi četrtek v mesecu. Točni datumi in nameni maš bodo objavljeni kasneje.
- Z veseljem se bomo prijavili na intervizijo, ki jo najdemo v Katisu (Katalogu programov nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja).
- Mesečno bomo pripravljali dogodke in sodelovali z območnimi skupnostmi ter se vključevali v delo DKPS. Natančen načrt dela za šolsko leto 2022/2023 smo uskladili na srečanju odbora v avgustu.

Več informacij bo objavljenih na društveni spletni strani: www.dkps.si.

Alja Polanec

Telesna samopodoba in učna uspešnost osnovnošolcev

Diplomsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Oddelek za edukacijske vede, 2022

Pozitivna oziroma dobro oblikovana telesna samopodoba otrokom prinaša številne pozitivne izide na različnih področjih njihovega delovanja, tudi na področju akademskih dosežkov oz. učne uspešnosti. Tako smo v diplomskem delu na vzorcu 131 osnovnošolcev proučevali povezanost telesne samopodobe in učne uspešnosti. Ugotovili smo, da učenci v povprečju poročajo o dobri oz. pozitivni telesni samopodobi ter da učenke poročajo o pomembno nižji telesni samopodobi v primerjavi z učenci. Poleg tega so rezultati pokazali nizko povezanost med končno oceno pri matematiki in športni vzgoji ter neznatno povezanost med končno oceno pri angleščini in slovenščini glede na telesno samopodobo. Prav tako so učenci, ki jim učni uspeh pomeni največ, poročali o najvišji stopnji telesne samopodobe. Ob koncu pa je najpomembnejše zavedanje, da je naša vloga, torej vloga pedagogov in ostalih pedagoških delavcev, pri oblikovanju telesne samopodobe otrok še kako pomembna.

Maja Kukovec

Zanos – temelj za oblikovanje učnih okolij, ki spodbujajo notranjo motivacijo in vseživljenjsko učenje

Diplomsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, smer Pedagogika, 2022

Šolski sistem je v 21. stoletju postavljen pred izziv oblikovanja učnih okolij, ki bi sledila potrebam sodobne družbe in posameznika opolnomočila za aktivno (so) delovanje v njej. Sodobna učna okolja naj bi zato uresničevala načelo vseživljenjskega učenja in krepila prepričanje, da je učenje nagrajujoč proces. Kljub temu pa se šola sooča s težavo, kako ohraniti otroško vedoželjnost, saj ob vstopu v šolski sistem prej spontan in notranje motiviran proces učenja postopoma nadomestijo zunanje zahteve in omejitve.

Reševanja omenjene problematike se lahko lotimo s pomočjo teorije zanosa, saj bi z oblikovanjem zanosnih učnih okolij učenje zastavili kot avtotelično izkušnjo, ki je sama sebi namen. Učenje bi tako postalo čustveno pozitivna izkušnja, h kateri bi se učenci samoiniciativno vračali, kar je smisel vseživljenjskega učenja. Za doseganje tega pa bi morali zahteve učnih okolij uravnovesiti s sposobnostmi učenca, spodbujati timsko delo, upoštevati predhodne izkušnje, omogočati svobodno raziskovanje, učitelj pa bi moral zavzeti vlogo spodbujevalca angažiranega učenja. Le tako bi krepili občutek nadzora in avtonomnosti ter omogočili smiselno učenje.

Čeprav je ideja zanosnih učnih okolij morda v prevelikem neskladju z obširnimi šolskimi politikami in rigidnimi učnimi načrti, nam teorija zanosa ponuja edinstven pogled na vzgojo in izobraževanje opolnomočenih posameznikov, ki bi v življenju iskali priložnosti za učenje ter osebni in družbeni razvoj.

Marina Trojar Kular

Vpliv kompetenc tabornikov na razvoj kariere v vzgoji in izobraževanju

Diplomsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Oddelek za edukacijske vede, 2022

Številne življenjske kompetence se razvijejo z neformalno vzgojo, ki je v današnji družbi vse pomembnejša. Ta neformalna vzgoja in učenje sta še posebej izražena v mladinskih organizacijah, kot je npr. taborništvo. Glede na to, da zaposleni v vzgoji in izobraževanju za svojo kariero potrebujejo raznovrstne kompetence, ki jih ne pridobijo zgolj s formalnim izobraževanjem, smo v diplomskem delu raziskovali vpliv kompetenc tabornikov na razvoj kariere v vzgoji in izobraževanju. Na osnovi pridobljenih rezultatov poudarjamo, da taborniki, ki so zaposleni v vzgoji in izobraževanju, menijo, da imajo neformalno pridobljene kompetence pomembno vlogo pri delu z otroki, mladimi in odraslimi, organizaciji, vodenju, javnem nastopanju, odgovornosti, komunikaciji, odprtosti, inovativnosti, angažiranosti, vrednotenju in drugod. Prav tako ugotavljamo, da kompetence tabornikov pozitivno vplivajo na razvoj kariere v vzgoji in izobraževanju, na večjo stopnjo zaposljivosti in opravljanje delovnih nalog. Želene kompetence zaposlenih v vzgoji in izobraževanju ter kompetence tabornikov se ujemajo na mnogih področjih, predvsem pri kompetencah vodenja, sodelovanja in organizacije. Na koncu poudarjamo, da pridobljene kompetence pri tabornikih pozitivno vplivajo na razvoj kariere v vzgoji in izobraževanju.

Summary

In the *Editorial,* the editor Silvo Šinkovec deliberates on beauty, which has many faces and is reflected in many things: behaviour, kindness, our existence, etc.
The *Focus Theme* of the 95th Issue of the *Vzgoja* magazine is Culture and the Beautiful.
In the introductory article, Robi Kroflič writes about the involvement of education in the spiritual and material culture of the school community. Marijana Kolenko acquaints us with school as a cultural centre, which is not merely an illusion, but an actual possibility. Bojan Žalec describes the pedagogy of relation and resonance and vividly depicts the school as a place of resonance or a place of alienation. Tina Weilguny introduces us to Kalokagathia, which was the cultural goal of ancient education. Gloria Orgolič has prepared an article in which she talks about cultural diversity in the classroom. Špela Mosbruker presents the link between language, nature and storytelling. Dušica Kunaver describes an example from her practice based on the question "Has anyone ever seen the Prešeren monument on Tromostovje?"
In *Our Interview* Silvo Šinkovec talked to Valentin Inzko, a Slovene from Austrian Carinthia, who has devoted himself to politics, culture, social issues, peace and coexistence between nations, and also translation.
In the *Teachers* section, Tina Šifrer Gazvoda acquaints us with her experience of welcoming a Ukrainian refugee into her classroom. We present Lucija Ademoski's article on the challenges of dyslexia in education.
In the section *Educational Plan,* Branko Koderman writes about values between family and school.
Robert A. Jernejčič writes about the fear and courage that teachers face when introducing changes into their work.
In the *Parents* section, Martin Kuchling acquaints the readers with the importance of using and preserving their minority language. The article was published in full length in the collection »Responsibly Preserving Slovenian Identity«. Lidija Slana presents the project "Garden of Kindness", which was implemented in the kindergarten. Helena Jeriček Klanšček, Vesna Pucelj in Varineja Drašler carried out a research on young people's feelings, experiences of school, as well as family and peer support during the covid-19 pandemic.
In *Fields of Education,* dr. Milček Komelj presents the work of the painter Janez Vidic: New afternoon. The painter depicted a wall clock on an old farmhouse chest. Ana Senegačnik Kurnik reveals her experience of working with the Bal-A-Vis-X method in her after-school support classes.
In the *Spiritual Challenge* section, Slavko Rebec invites readers to reflect on the mission of educational workers whom the Lord sends into the world as workers in His harvest field.
In the *Experience* section, we present an article by Mateja Nastran about a pilgrimage with students on the Slovenian Camino. Slađana Trapić writes about the importance of experiencing the forest and the formation of children's attitudes towards the forest.
In the *New insights* section, we include short presentations of three diploma theses from the field of education.
In the *Reading Tip* section, we highlight some good books on education, which will help parents and teachers alike.

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

Nov žepni koledar
Vzgoja 2022/2023

- V velikosti 100 x 190 mm, obsega 180 strani in zajema obdobje od avgusta 2022 do decembra 2023.
- Ob naročilu novega koledarja Vzgoja podarjamo DARILO - revijo Vzgoja iz zaloge!
- Cena koledarja je 7,00 € (+ poštnina).

Naročila:
DKPS
Rožna ulica 2
1000 Ljubljana
01/43 83 983
dkps.pisarna@gmail.com
https://www.dkps.si/prodaja/koledar-vzgoja

Morda najbolj prijazen operater

www.t-2.net

T2

Janez Vidic: Novo popoldne, 1984
olje na steklu, 60 x 65 cm
Galerija Prešernovih nagrajencev, Kranj